

DUILIU ZAMFIRESCU

LUME NOUA

ȘI

LUME VECHIE

BUCURESCI
EDITURA LIBRARIEI CAROL MULLER
53, CALEA VICTORIEI, 53.
1895

Prețul Lei 3.

DUILIU ZAMFIRESCU

LUME NOUA

ȘI

LUME VECHIE

BUCURESCI
EDITURA LIBRARIEI CAROL MÜLLER
53, CALEA VICTORIEI, 53.
1895

Dómneï H. S. A....

La Roma.

PARTEA INTÂIA

I.

În strada Cometului, în niște case joase, înșirate de-a lungul unui parmaclâc pînă în fundul curței, se mutase de curînd o văduva. Toată vecinătatea mahalalei se întreba cine e, fiind-că, de și avea două flăcăi și o fată, era încă tînără și părea blajină și foarte cuviincioasă. Când ieșia dimineața în târg, cu femeea după dînsa, toți săracii bisericeii începeau de la ea, fiind-că dă cu toată inima. Deși întîlnia vecinele în poartă, le zicea un «bună-dimineața» atît de prietenos, în cât cumetrele nu îndrăzniră să-i scoață nicî un ponos. Singurul neajuns ce făceau vecinilor noii chiriași, era «o pustie de

scripcă», cum îi zicea, care când începea să scârție n'o mai contenea. Asta părea a o supăra și pe Coana Smărăndița, cum se numea văduva, dar ce era de făcut? Vinovatul era fiul-său Tache, băiatul de al doilea. Ce e drept, se ascundea el, dar nu îndestul ca să nu tulbure liniștea vecinilor. Se ducea într'un șopron, departe, în fundul curții, și acolo își împlinea toate gusturile, repetând aceiași bucată de sute de ori, până scotea din pepeni pe slugile megieșilor, cari zicea în gura mare de cea-laltă parte a zaplazului :

— Da ajungă-ți odată, fi-ți-ar de cap!...

El auzia, dar ridea și-și căuta de treabă.

Alegerea șopronului pentru această îndeletnicire avea, afară de grija vecinilor, și un alt cuvânt: îi era frică de frate-său. De când le murise tatăl, fratele mai mare se înhămasese la nevoile traiului, și-i crescuseră pe amândoi, punând pe fată într'un internat, iar pe el urmărindu-l la liceu până mai în vremile din urmă. Inșă Tache eșia poamă rea, după zisa tuturor. De prin clasa a șasea o rărise de pe la școală, și se ținea numai de conservator. Teatrul îl atrăgea, ca lumina pe un fluture. Ce făcea, ce dregea, era de față la toate concertele, la toate reprezentațiile mai însemnate. Se alipise pe lângă profesorii și tovarășii mai înaintați de cât el, și ajunsese să se strecoare în orchestră. Înainte de a se ivi cu totul, își scotea capul în ușa cea îngustă de sub scenă, să vadă dacă nu care cumva frate-său se află în sală, și numai când era cu totul sigur că nu-l cunoaște nimeni, pășea pênă lângă toba cea

mare, unde se așeza fricos pe colțul unui strapontin și se perdea în valurile muzicei, orî în intriga dramelor. Intr'acolo îl purta firea.

Intr'o zi, la masă, frate-său îi zise cam în glumă:

— Bravo, musiu Tache, ai ajuns departe cu arta. Eă te ții că te pregătești de bacalaureat și dum-neta sprijinî barabana la teatru!...

— Cum dracu Mitică?.. zise mamă-sa supărată.

— Da... Uite-l, dumnealui.

Băiatul se roșise și nu știa cum să iasă din încurcătură.

— Nu te-am văzut, nene, zise el cu blîndețe, par'că ar fi voit să-î spue că dacă ar fi știut că e acolo, nu ar fi eșit de loc la iveală.

— Și când asta, mamă? întrebă bătrîna pe acelaș ton de disperare.

— Aseară.

— Cu Stroești?

— Da; ba l'am arătat și cucoanelor.

— Vai de mine!...

Desnădăjduirea bătrînei era așa de comică, iar băiatul așa de atins de vinovata lui purtare, în cât fratelui mai mare i se făcu milă de el.

— Noroc numai că Stroești par a fi oameni luminați, și aă găsit lucrul firesc.

Bătrîna dete din cap cu neîncredere.

Sora lor, ca să schimbe vorba, începu să des-coasă pe frate-său despre Stroești:

— E adevărat, nene, că sunt socialiști?

El începu a rîde.

— Cum mă întrebî și tu, Anicuțo, par'că ar fi vorba de antropofagî. Or fi socialiști. Ei, și?..

— Bine, nu-î nimic, dar aud că sunt bogați, zise fata cu nevinovăție.

— Cu atât mai bine. Asta dovedește că sunt convinși, răspuse el rîzînd.

Fata nu prea părea pătunsă de șiretenia lucrului.

— Să-ți spun drept, nene, eu cred că orî sunt săracî, orî nu-s socialiști.

El se uita în lumina lămpei, nevoind să răspunză saū poate neștiind ce.

— Face vre-o treabă? întrebă fata.

— Până acum nu știu. Vre-o trei lecții, cât am ținut, de abia am avut vreme să-î explic. N'am voit s'o descos de ce știe. Dar pare cu dinadinsul iubitoare de învățatură...

— Cum o chiamă, nene?

— Mimi.

— O, ce nume urît!

Cel puțin așa o chiamă acum. Când era mică se pare că o chema Baby, și bunu-î Dumnezeu, dacă i s'o urî și cu ăsta, și-l schimbă. Fiind-că, adoase el cam zîbind, poate să-și aleagă orî-ce nume, nefind botezată...

— Da?... întrebare mama și sora cu mirare. Ce fel de creștinî!..

— De ce? foarte bine. Pentru ce să pedepsești pe un om să poarte un nume care nu-î place?

— Da, zise fata, dar e pretențios să nu faci ca lumea cea-laltă.

— Prejudecată...

— Ba nu, nu-î prejudecată, fiind-că pe cât trăim în societate, trebuie să ne poată deosebi lumea și când suntem absenți. Nevoia e așa de mare, încât ajungem de ne botezăm și câinii și casele.

— Bine, bine, eū nu zic să nu avem un nume, dar nu pe acela ce vor alții. Un om foarte cum se cade și foarte liniștit, se poate numi Ænea sau Napoleon, după cum un câine de curte se numește Parizache, fără voia lui...

Soră-sa nu prea părea convinsă, dar dete drumul vorbeî maî departe.

— Sunt bogați, da?

— Foarte bogați.

— Și foarte socialiști? întrebă ea cu neîncredere.
Da...

— Și ce fac când sunt socialiști?

Frate-sēū începu a rîde.

— Coană Anicuțo, mi se pare că ești ironică la adresa eleveî mele. Te-aș ruga să nu uiți că plătesc bine, așa socialiști, cum sunt.

Apoi se uită la ceasornic.

— Pe mine să mă ertați. Sunt opt și jumătate și trebuie să mă duc.

Fratele maî mare se sculă și cu el se sculară toți. Bētrâna eși după dînsul până în sală; îi ținu haina să se îmbrace, și el plecă să-și facă cea din urmă lecție ce o avea în ziua aceea.

Coana Smărăndița se întoarse înapoi, drept la Tache și, cu brațele încrucișate, cu capul plecat pe un umăr, începu a-l judeca:

— Bine mamă, ce fel de om ești tu?... Dacă nu

maî aî ruşine de lume, de eşi la un loc cu lăutariî, cum de nu ți-e milă de frate-tëu, care aleargă din zori până în noapte, ca să vë ajute să vë faceți oameni?... El Dumnezeu ştie cât munceşte ca să nu-ți lipsească nimic, și tu în loc să înveți, te ții de teatrul.. Acuma îl faci și de rîs?..

Băiatul rămăsese cu mâna pe rezemătoarea unui scaun, și nu îndrăznea să ridice ochii din pămînt. Bêtrâna, amărâtă, urmă:

— Nădăjduesc că m'o strînge Dumnezeu, să nu te vëd ajuns actor orî lăutar... Și bine că nu trăește bietul tată-tëu să te privească!

Băiatului îi dăduseră lăcrămile. Nu putea să zică nici o vorbă. Dar numele lui tată-sëu, adus să-l judece atît de pe nedrept, îi redete puțin glas.

— N'am vrut... nu știam că era acolo.

— Da de ce să te duci la un loc cu lăutariî? zise mamă-sa răstit.

— Nu mă mai duc... îngână băiatul.

Dinsa, aprinsă la vorbă, nu vru să mai urmeze și eşi, uitându-se urît la el:

— Cui semenî, nu știu!

Tache, în urma măseî, se lăsă pe scaun, trist și nenorocit. Soră-sa se reazeză și ea, uitându-se la el cu înduioşare.

— Mai bine dacă aş muri, decât așa... Toată lumea se încurcă de mine.

Soră-sa se apropiă de el încetişor.

— Tăchiță, de ce nu vreî tu să lași pentru câtă-va vreme conservatorul?.. Un an. Intr'un an îți treci

bacalaureatul, și apoi faci ce-ți place. Ce e un an? Cum înveți tu, îl treci la sigur.

— Da, îl trec, zise băiatul cu neîncredere. Dar ce fac cu matematicile?

— Te meditează nenea. Numai să vrei tu...

— Așa, par'că nenea numai pe mine mă are.

— Ce-ți pasă, el e bucuros să te vadă că înveți.

— Auzi, mama zice că eu îl supăr.

— Da de ce-l superi? Lasă că-i zic eu.

— Zi-i tu dacă vrei.

— Ii zic, chiar mâine. Numai să-mi făgăduiești că vrei să te puî să înveți.

— Vreaă, zău. Las dracului și conservator și vioară și tot. M'am săturat de atâta netraiu. Eă fugeam de matematici la liceu și aci am dat peste altele mai afurisite.

— Te-ai înscris și la armonie?

— Oho, de mult.

— Poftim. Barem ai profesor bun?

— Bun e el, dar e așa de ocupat, că nu-l mai prinzi pe la conservator. Noi pe la teatru îl mai vedem. Astă seară trebuie să fie acolo, fiind-că am auzit că-i place grozav cum se dă Hamlet.

— Se dă astă-seară pentru întâia dată?

— O, s'a jucat de o grămadă de ori. Să vezi ce frumos e!.. E o umbră care ese din mormînt și trece pe scenă de par'că îngheți... Și strigă lung: «Hamlet, Hamlet», iar ceî-lalți tovarăși ai lui Hamlet nu o vęd, numai el o vede... Și fac pe scenă o altă scenă, unde joacă niște actori tocmiți de Hamlet ca să spue într'adins ce vrea el, pentru ca să prinză

pe măsă în cursă. Să vezi ce ris are Hamlet de te-apucă groaza.

— Trebuie să fie frumos...

— Strașnic!

— Tu a-î văzut-o?

-- Ba eu n'am văzut de cât actul unde se sapă groapa... din culise. Dacă nu ne dă bilete la Hamlet. Zice că e teatru plin. Numai la piesele proaste ne dă bilete, fiind-că atunci locurile sunt goale.

El tăcu și soră-sa de asemenea, luați parcă fiecare de puterea fantaziei lor. După un minut băiatul adăogă:

— Grozav aș vrea să ved începutul, cu umbra...

— Apoi du-te de-l vezi.

— Ei, cum să mă duc? N'avem bilete pentru Hamlet.

— Da găsești tu pe cine-va să te vire în teatru.

— Poate că da, la orchestră. Dar dacă vine ne-nea iar?

— Adevărat..... Eu am vre-o trei franci, poți să intri cu ei?

— Cum nu, cu trei franci...

Și fata se sculă de la masă, trecu într'altă odă și-î aduse paralele.

— Iacătă, și să-mi spuî mâine și mie.

— Iți spuî Anicuțo, cum nu.

Apoi dete năvală la pălărie, își îmbracă paltonul din fugă, ajutat de soră-sa, și eși pe ușă glonț, zicând:

— Să nu scap umbra.

Sgomotul ușei, pe care Tache eșise ca o vijelie, deșteptă bănuiala Coanei Smărăndițe.

— Unde a plecat iar? întrebă ea pe fată. Iar la teatru...

Anicuța strîngea șervetele, făcîndu-se că e grozav de ocupată, și, ca să aibă spor la vorbă, ridică și ea tonul:

— Ia lasă maică, că prea te ții de el toată ziua.

-- Bine mamă, nu-l vezi că nu mă face nimic? Moare la teatru.

— Eî, dacă asta-î place.

— Bată-î pustia plăcerea.... Actor! Auzi, actor! Barem dacă s'ar ține numai de vioară, adăugă ea, făcînd fără voe această concesiune propriei sale plăceri pentru muzică.

Fata simți că a venit momentul să-î spuie adevărul.

— Poate deveni om prea bine și pe calea asta. Mamă-sa dete din cap cu neîncredere.

— Deocamdată s'a dus să măi dea o raită pe la teatru, zise Anicuța rîzînd.

— Iar?... Eî, poftim!...

— Nu; mi-a făgăduit că se pune serios pe lucru...

— Dar dacă o fi nentu iar la teatru?...

— Ce-î dacă o fi nenea? Tache o să fie și el la teatru ca orî-ce om...

După aceea, rîzînd și cu bunătate:

— Eū și-aș spune drept, dacă mi-aî făgădui că nu mă ocărăști.

— Ce-î?... întrebă ea blajin.

— I-am dat trei franci să-și iea bilet...

Bătrîna pocni palmele una într'alta, căutînd cu privirea icoana. Fata vîzînd efectul nenorocit ce produce, ridică și ea glasul, cam cu frică:

—... Ca să vadă pe Hamlet.

— Să vadă pe Hamlet!..

— Apoï da. Dumnevoastră vreți să-l faceți să-și urască viața... Și mai întâiu erau paralele mele.

— Bine mamă, zise bătrâna. Să dea Dnmnezeu să ai tu dreptate. Și ce-î Hamlet ăsta?

Fata începu a rîde și o luă de braț.

— Nu știi, traducerea aia a matala, de Bagdat, cu slove de când lumea... legată în aceleași scoarțe cu Ciocoii lui Filimon...

— A ha, Amlet Prințul Danemarcei...

— Da.

II.

Pe când acestea se urmau în strada Cometului, Mitică se ducea în fuga pe calea Victoriei, să-și facă cea din urmă lecție din ziua aceea.

Eșind de acasă, unde lăsase lumea lui veche, se grăbia să ajungă la Veniamin Stroescu, cunoscutul deputat socialist, pe ac ărei fată începea a o medita de .matematici. Atât din pricină că era cam în întârziere, cât și mai cu seamă purtat de curiozitate, mergea repede pe stradă, gândind cu iuțeala omului ocupat.

Din cât putuse vedea, lumea Stroeștilor era nouă pentru dînsul, de și poate cam ciudată.

Era nouă, fiind-că în casa Stroeștilor o mulțime din prejudecățile ce-l supărau nu le întilnia. Era nouă, fiind-că aici toți erau but de carte: Stroescu bătrânul, fiul său; Scarlat Stroescu; fică-sa; Mimi, chiar d-na Sofia Stroescu, mama, era un mic dicționar de vorbe savante, pe cari le prinsese din fuga de la lecțiile fetei. Și mai era nouă, fiind-că Stroești erau bogați, trăiau, sub o părere de modestie, într'un adevărat lucș.

Era apoi ciudată, fiind-că, fără să-și dea seamă, se simțise chiar de la început într'o atmosferă streină lui. În viața acestei familii, se urma o vecinică contrazicere între o jumătate a traiului:

ceea ce părea, și între cea-laltă jumătate : ceea ce erau. Apoi văzuse cam din fugă un chip blajin și delicat de femeie, ce se dușmănea parcă cu sănătatea îndrăsneată a celor-lalți. Apoi slugi, purtând tave de argint cu dulceață, — alături de țărani, cari veneau pe semne să se adape la isvoarele dătătoare de viață ale boerului și mai ales ale lui Cuconul Șarl.

În ziua d'întâiu, bătrânul Alexe Voinescu, profesor la facultate, îl însoțise la Stroești, spre a-l prezenta.

În casa cea mare de pe calca Victoriei, Mitică și bătrânul Voinescu, trecură printr'o încurcătură de saloane și salonașe, tupilându-se pe sub draperii, înghimpându-se în foile ascuțite ale unor palmieri rachitici, ori oprindu-se de câte o ramură grasă de cactus, care tăia cărăruia îngustă ce ducea de la o ușă la alta. Ajunși în sfârșit la capătul drumului deteră de o cameră lungă și aerisită. Aici părea a fi biuroul boerului. Fură rugați să aștepte.

Tênărul băgă de seamă că în fața lor se deschidea o ușă pe un coridor ce ducea drept la scară.

— De ce nu ne-o fi dus oare prin sala asta, și ne-a învârtit atâta prin toată casa? întrebă el pe d-nul Alexe.

Bătrânul era prieten vechi al Stroeștilor.

— Asta-îi intrarea pentru lumea mai așa... Eî, cum îți pare? întrebă el pe tênăr, cu un aer care părea a zice: «Vezi în ce raiu te port?»

— Bine, răspunse tênărul, dând din cap de mai multe ori, pe când își învârtea privirea roată împrejur.

În camera aceea era un mare biuro, minunat

lucrat în stejar, cu un scaun de doge venețian; un serviciu de bronz, tot așa de artistic și scump ca și biuroul; statuete, iconițe, călimări, termometre, nenumărate unelte de scris, puse toate la locul lor, în mici jgheburî de porfir ori de argint. Pe pereți o risipă de cadruri de toată mâna, mai originale românești, mai litografii, mai picturi de pe la Expozițiunea din Viena, atîrnate cu lungi șireturi tocmai de sus din spre podele. Jos, o piele de urs, plină și umflată de demnitate. La dreapta și la stînga biuroului, două mari fotografii, rezemate pe picioare de lemn și îmbrăcate în stofe bogate.

Dar nici biuroul, nici scaunul ducal, nici călimările scumpe nu păreau de mare folos, fiind-că fotoliul, cu pernița rezemătorii îmbrăcată în imitație de piele de Cordova, era tras la o parte, iar în locu-î, pentru slujba zilnică, sta burduf un altul, de catedră de școală primară, cam murdar și cu droturile eșite ca niște gâlcî; călimările cele elegante erau deasemenea înlocuite cu o sticlă pântecoasă de librărie, în gâtul căreia se priponea un toc de plută, scurt și gros ca o țigare de havana. Alături, o batistă cât un șervet, grozav de întrebuințată.

Ceea ce părea mai ciudat de cât toate, în mijlocul acelor lucruri scumpe, era o grămăjue de unelte și îmbrăcăminte țărănești, peste care sta asvârlită o bucată de mușama, spre a le înveli. Dar învelițoarea fiind prea mică, se vedeau din fugă: tocuri potcovite de ciubote, sforî de opincî întrebuințate, o glugă de zeghe, o cùtie de coasă, un capăt de tistimel, unele vechi, altele noui, cari pă-

reaŭ a fi fost luate amanet mai mult de cât cumpărate.

Voinescu, văzând pe tînăr că se uită cam cu mirare la grămada acea de lucruri, îl atinse încetișor pe umăr și, cu glasul lui domol, îl lămuri.

— Uite ia, veđi mărunțișurile astea? le dă de pomană la țărani. Eŭ n'am mai văđut așa om; nu intră, domnule, unu, să iasă cu mîna goală. Bravo, așa trebuie să se poarte cineva cu lumea șăracă. Îți spuî drept, îm place. Nu?...

— Mai încape vorbă!..

Voinescu își întoarse privirea spre ziduri.

— *Tabelu* ăsta e de un mare *zugrav* de la Viena. Bêtrânul nu primea vorbe străine în limbă.

— Mai cu seamă *văpsitul* lui e o minune. Il ține o grămadă de bani. Și l'a cumpărat așa, de un gust, fiind-că voia să-l iea un jidan. Dacă n'ar fi băieții, Veniamin nu poate suferi pe evrei. Sunt scârboși, ha?

O ușe se deschise și tăiă vorba bêtrânului. O femeie înaltă, blondă, cu fruntea descoperită toată și părul ridicat în două valuri pline de pudră, intră și întinse mîna bêtrânului profesor.

— Bonjour Alexe; ce vînt?

Voinescu, nedeprius cu meșteșugurile ceremonioase ale prezentărilor, apucă pe Ștefănescu de un braț și-l scoase la iveală.

— Sărut mîna, uite v'am adus pe dumnealui. Știî vorba noastră, pentru Mimi.... Cu dumnealui face treabă. E un vechiŭ elev al meŭ, zise, bătîndu-l pe umăr.

Dar uită să-î spue numele.

D-na Stroescu, căci era ea, întinse mâna tînărului și-l puse lângă dînsa.

— Veți fi bine venit în casa noastră, intrând cu vechiul nostru prieten d. Voinescu. Ne-a vorbit mult de d-voastră.

Ea îl privia de sus până jos, așteptând să-î auză glasul. El de asemenea o privia, rămas cu ochii țintă la dungile de pe obraz, pline de pudră. Avea ceva neexplicabil, de femei autoare, de copie greșită a unui portret al d-nei de Staël, care oprea vorba pe buze.

— Ați făcut diplomul? (zicea *diplomul* fiind-că stase vre-o trei ani cu fata la Paris).

— Da, am sfârșit de mult.

— Ați făcut științele pure?

— Nu s'a mărginit numai la *științele curate*, insistă bătrânul, ci a făcut și ramura fisico-naturală.

— Voinescule, n'o să te curarisești odată de mania a mă tot corija? zise d-na Stroescu cam în glumă. Puriștii ăștia mă strîng de gât. Limba își caută de treaba ei, domnule; *științele pure*, așa zice toată lumea. Nu *științele curate*. *Științe!* Auzi *științe!*.. Zi domnule: *științe...*

Bătrânul se uita placid la dînsa, cu mâinile rezemate de proeminența stomacului, învîrtind degetele morișcă și zîbind.

— Ah, ce oameni!... adăogă ea, sculându se și sunând.

— N'am dreptate? întrebă pe Ștefănescu.

El dete din cap și da și ba.

— Imi pare bine că fac cunoștința unui specialist.

Veî vedea d-ta, Coane Voinescule, lucrătură ce vë lucrează *Convremelnicul* în privința asta.

Bătrânul simți că se apropie momentul cel mai însemnat din convorbire, fiind-că venia vorba de scrierî prin jurnale. El știa că familia Stroeștilor era toată autoare, și voia să producă asupra tînărului o strașnică impresie cu capitolul acesta.

— De cine? Scarlet?...

D-na Stroescu înshise ochiî a taină și dete din cap.

— Ghicî.

— Mimi?...

Ea făcu un semn afirmativ, rîzînd să se prăpădească.

— Mais, vous savez, ca un bătrân. După o lungă discuție ce-a avut'o cu Gheorghe Iluzie asupra Rotacismului la Români, s'a pus într'o seară, și n'a fost chip s'o facem să vie nicî la ceaî, nicî la culcare.. a scris până despre ziuă. Intreabă pe Veniamin.

Fu întreruptă de o servitoare.

-- Ați sunat cuconiță?

— Ia vezi ce face domnu.

— Imî pare că e în grădină.

Femeea, murdară și desgustătoare, făcea un mare contrast cu restul lucrurilor. Ea eși pe ușe, strecurându-se numai în ciorapi, ca să nu păteze parchetul.

— Fă, fă, strigă d-na Stroescu, sărînd de unde ședea și alergând după dînsa. Catinco, spune domnului că a venit d-nul profesor.

In adevăr, după câte-va minute, ușa de pe co-

ridor se deschise din noă, dar de astădată lung, cu demnitate, slobozind înlăuntru pe stăpânul casei.

Un om înalt, plin, cu barba ca o mătură, intră încet, păstrându-și pe ceafă o pălăriuță slinoasă.

—Adio burteo, zise el lui Alexe, întinzându-î mână.

— Bună ziua.... Frate Stroescule, uite ți-am adus pe d-lui, elevul meu, pentru Mimi...

Stroescu, văzând un om străin, își luă pălăria repede din cap și-î întinse mână cu galantomie:

— Prea fericit, domnul meu... Aș putea zice că suntem cunoștințe vechi: prietenul Alexe ne-a vorbit mult, și bine, de d-voastră.

Apoi, întorcându-se către profesor, îl atinse peste jiletcă cu o mișcare de ștregar.

— Ce mai zici dascăle? Greu la deal, ha? Pus-tiile de bătrânețe, bată-le vina lor. Asta tot spu-î neveste-mi, dar ea de vre-o câți-va ani a uitat să numere peste 40...

Și începu a rîde cu hohot, pe când pe chipul femeii sale apunea umbra unui suris meschin.

— Așa.... urmă el, să mergem în grădină, dacă voiți d-le Ștefănescu. E bine înțeles, zise, trecând înnainte, că aveți o memorie de om civilizât, cu pri-vire la vârsta doamnelor, nu-î așa nevestă?

Și pe când el mergea înnainte, Ștefănescu se uita la dînsu cu nedumerire. Era același contrast pe care-l văzuse în biuroū: lucruri scumpe purtate prost, gu-lerul de la cămașe boțit, cismele pline de noroiū, o nespusă expresie de trivialitate în forme, cu cari părea a se lupta spiritul lui viu și rētăcios — se înțelege, fără a le birui.

În grădină erau «copiii», cum zicea Stroescu celor trei persoane cu care ne întâlnim acum.

De la oare-care depărtare deja, se auziau țipete, chiote, rîsete și se vedeau alergându-se printre pomii un bărbat și o femeie. Când Mitică și cu ceilalți ajunseră în capul aleii, bărbatul, care era Șarl Stroescu, prinsese pe soră-sa Mimi și o freca la nas cu o foaie de mosc, pe care fata greșise să zică că nu-l poate suferi. O a treia persoană sta pe o bancă, mai la o parte, încercând să zîmbească la glumele tinerilor.

Când în sfîrșit se apropiară unii de alții, ilaritatea «copiilor» se mai domoli.

— Bravo, bravo, zise Stroescu ficei sale, așa se poartă școlarii când vine profesorul..

După aceea se apropie de fată și, bătînd'o pe un umăr, parc'ar fi voit să îmblânzească o fiară, îi înfățișă pe Ștefănescu :

— Iată cel mai mare dascăl de matematică din lume. Dacă într'un an nu treci bacalaureatul cu dumnealui, te desmoștenesc.

Apoi se întoarse către ceilalți doi :

— Fiul-meu, Scarlat, cel mai bărbos exemplar din familia Stroescuilor, — și noră-mea Henrieta.

Deteră din cap unii la alții și se așezară la vorbă.

Mimi sta pe capătul unei bănci, picior peste picior, uitându-se cu niște ochi aprinși la frate-său și frecându-se cu batista la nas. Ea repeta din când în când pe îndeșatele :

— Mitocanule... Mitocanule...

El sta în fața ei în picioare, aprins și el de aler-

gătură și amenințând'o cu foaia de mosc. În sfârșit se așează jos, lângă Ștefănescu. Dar abia se liniștise că deodată sări de unde ședea și se repezi din nou spre fată. Ea se sculă și mai repede și se așezuse după tată-său.

— Uite tată... zi-î să stea binișor.

Scarlat veni la loc și soră-sa de asemenea, așezându-se pe acelaș colț de bancă, în aceeași poziție, picior peste picior. Frate-său se încruntă de vre-o câte-va ori la ea, făcându-î semne cu privirea, dar ea se plânse din nou lui tată-său.

— Șezi binișor! zise Stroescu rostit.

Dar apoi repede, par'că și-ar fi adus aminte că asprimea cu copiii nu intră în programul său social, adăogă:

— O să vă tocmesc doică la amîndoi.

— Eă nu-î fac nimic, zise Șarl, sculându-se; vreaă numai să-î spuî să-și lase rochia în jos.

În adevăr, Ștefănescu se uitase vrînd nevrînd la forma piciorului fetei, care, răsturnată pe canapeoa de lemn, nu se preocupa de cele ce se puteau întîmpla mai la vale.

Ea se sculă deodată în sus, devenind serioasă, se uită la frate-său cu mîndrie, și, încet, plecă din grădină.

Un chip plin, energic, cu o căutătură semeață, pe niște umeri sănătoși; o talie care probabil nu fusese strînsă nicî odată de o haină mai cochetă, cu șolduri puternice, cu brațe lungi, cu un port cam destrăbălat; niște picioare mari și rău încălțate; — o statură în totul voluntară și displăcută,

care se desvoltase cu calităţi şi cusururi fizice nemoderate. Ochiî, albaştri, erau plini de viaţă şi de inteligenţă; fruntea, cam îngustă, avea o rară reflectare de senin; nasul, cu liniî drepte şi cu o rotunjitură a nărilor ce se vede numai la marmurele antice, îi da, în adevăr, ceva din clasicitatea unei statuî; gura de asemenea, strînsă între valurile obrazului, era mică şi cărnoasă, — o gură plină de voluptate. Din toată fiinţa aceea se desprindea înrîurirea unui simţimînt de stăpînire şi nelinişte. Nu te simţiai bine lângă dînsa, cu toate că te atrăgea.

Şi acolo, alături, între Mimi, Stroescu bătrînu, Şarl şi mamă-sa, se rătăcise, nu se ştie prin ce capriciî al soarteî, aceea pe care bătrînu o numise Henrieta.

Stranie şi nedreaptă împerechere a întîmplării!

Nimic din ceea ce era comun la tot neamul acesta, nu se găsea la nora Stroeştilor. Henrieta era mititică, plăpîndă, supusă soarteî şi celor dimprejurul ei cu o blîndeţe supra-omenească.

Părul ei puţin şi brun, se lăsa în două făşii liniştite pe o frunte de o castitate de madonă, cu acel ceva nespuse de tainic care leagă pe o femeie de o fecioară. Ochiî mari, erau tot-d'a-una liniştiţi. În umbrele gureî se întîrzia un surîs bine-voitor, cam ostenit, care nu atrăgea pe orî-cine, dar care era ca un semn de ertare pentru toţi şi întru toate. Măinile mici păreau a fi la locul lor orî-cum le-ar fi ţinut. Vîrfu piciorului abia îndrăznea să iasă de sub marginea rocheî. Se mişca simplu şi vorbea cum se mişca.

Aceste două portrete le prindea ochiul orî-cărui nou venit, apropiate, așa cum se vîd aci, și într'o eternă opoziție. Ele trecură decî pe dinaintea lui Ștefănescu, lăsându-î o asemenea impresie.

Henrieta veni lângă dînsul, pe cînd d-na Stroescu se legase iar de capul bietului Alexe, căutînd să-l încredințeze că *sciințe* numai pedanții mai zic. Stroescu tatăl și Stroescu fiul săriseră și ei în vorbă spre a rîde de bătrîn, făcîndu-l *stimabil* și *onorabil* la fie-care cinci cuvinte, după o modă nouă ce o introdusese o piesă de teatru.

— Apoî ai puțintică răbdare onorabile, ce umbli dumneata cu fleacurî de astea în secolul XIX-lea!, zicea Șarl.

— Bine stimabile, lasă *tabelurile* în pace, adăogă Stroescu tatăl, căcî, precum prea bine zice fiul-meu Șarl, într'o țară fără moravurî este corupție și decadență...

— Rezon! adăogă fiul.

Și pe acest ton, urmă vorba mai departe. D-nul Alexe se uita la ei, nevinovat, cu placida lui figură de bătrîn iertător.

Henrieta se încerca a rîde și ea.

— Vor să schimbe părerile d-lui Alexe.... Glumesc, zise ea, explicînd, parc'ar fi voit să nu lase unuî străin o idee așa de urîtă de ai sîi. D-nul profesor e cam nedumerit de vorbele astea ciudate. N'a fost la teatru de foarte multă vreme. Cum vi se pare *Scrisoarea perdută*?

— N'am vîzut'o încă. Am auzit că e bine.

— Da?. Noî am vîzut'o mai în toate serile, și

ast-fel.... tata și Șarl au învățat'o aproape pe din afară. Hamlet se dă foarte bine...

— Nicî pe Hamlet nu l'am văzut.

— Da?...

— Nu l'am văzut, dar am auzit că în adevăr se dă foarte bine. Am un frate care nu visează decât teatru....

— Da?...

— Da, și l'am auzit istorisind acasă cu multă mulțumire. Eă nu prea am vreme să mă duc la teatru.

Feciorul venise cu o tavă cu dulceață și o pusese pe o masă. Henrieta, vorbind încă, se sculă să servească. Întrebările ei, cu acel *da* repetat, deșteptau interesul convorbirii și tînărul o urma firesc, fără să caute fraze. Ea duse dulceața bătrânei, și după aceea voi să-l servească pe el: dar bărbat-su, care continua a face haz de simplitatea d-lui Alexe, voi să-î iea farfuriuța din mână fără să bage de seamă.

— Nu e pentru tine, zise ea, ridicând ochii spre el, cu o infinită expresie de nemulțumire.

— A, pardon!.. exclamă dînsul, pardon.

Și, urmându-și veselia mai departe, se duse la masă, înfipse o linguriță în dulceață și se servi, prescurtând ast-fel ceremonia cu totul. Dar în graba lui de a-și potoli pofta de dulce, ce se vedea că îi aprinsese ochii de plăcere, întinse o dîră de zahăr de la tavă până la gură, umplându-se ast-fel pe barbă și pe haine.

— Șarl!... strigă femeea lui, ce faci?

El dete dușcă un pahar de apă pe gât și după aceea rămase ca o blandă cu mâinile în vînt.

— Ei, m'am umplut... Aî o batistă Henrieto?

Ea scoase o batistă și vru să i-o întinză.

— Doamne!.. o să morî copil.

— Nu te supăra nevestică, zise el.

Și în acelaș timp se repezi spre ea, o prinse în brațe și începu s'o sărute, brezind'o pe obraz cu dulceață. Ea încercă să se lupte, dar înțelese că era de prisos.

Pe când el se prăpădea de rîs, însoțit de părinții săi, Henrieta se uita la el lung și trist, și apoi își muiă batista în apă și se șterse pe obraz. După aceea, ca și cum n'ar fi fost vorba despre ea, urmă a servi pe cei-lalți și, după ce sfîrși, veni iar lângă Ștefănescu și continuară convorbirea despre teatru.

III.

Aceștia erau Stroeștii cari înspăimîntau pe Tache și despre cari Coana Smărăndița avea o atât de înaltă* părere.

În seara în care întîlnim pe Mitică alergînd pe calea Victoriei, ca să-și facă lecția de la Stroești, Mimi sta într'o odaie goală în cari erau câte-va scaune, o masă și o tablă pentru socotelî. Ea se pusese să lucreze serios. Mîntea ei ageră prindea lesne toate. Asculta cu luare aminte explicările profesorului, își da seama bine de problemele de geometrie, în general atât de abstract expuse, era ceea ce se numește un elev bun. La lecții sta tot-d'a-una de față d-na Stroescu saă Henrieta.

La început, Ștefănescu se simția oare-cum neliniștit. Până să explice, atât mama cât și fata se vîrau în sufletul lui, descosîndu-l de ce-a învățat, unde a învățat, dacă trăește tată-său, dacă îi place să meargă în lume, cine l'a botezat, ce crede despre partida de la putere, etc. etc., în cât petrecea câte-va minute ca înaintea unui judecător de instrucție. Ochiul fetei era aprinș de o nestăpînită dorință, particulară copiilor și în de obște femeilor, de-a afla șirul vieții unui necunoscut. Ea își da drumul

câte odată felului ei de a gândi și a pricepe lumea, plin de sentințe, unele drepte, cele mai multe false, ca la toți oamenii cari cunosc viața din cărți și din ce cărți. Incepea câte odată de la o informație de jurnal, de la cronica de mode bună-oară, pentru care se înțelege că nu găsia destule cuvinte s'o desprețuiască, și, sărind din vorbă în vorbă, ajungea, fără să-și dea seamă, să ridă de căsătorii desperechiate, în cari unul era născut nobil, iar cel-lalt *burghez*. Fiind-că, cu tot socialismul său, când era vorba despre alții, Stroescu tatăl nu uita nici odată să amintească celor de față, că el, omul ideilor celor mai înaintate, apărătorul binelui țărănesc, se cobora din Hatmanul Stroe, bașboer. Și fata, care purta în firea sa disprețul pentru aproape, lăsa la o parte orice teorie, când venea vorba despre ai săi.

Negreșit că profesorul se mira adesea întru sine de această nepotrivire în ideile uneia și aceleiași persoane, dar, ca toți oamenii preocupați de o gândire mai înaltă, trecea fără să se oprească prea mult la toate nimicurile fetei. El adesea își mărturisia, când eșia de la Stroești, că îi lipsau încă foarte multe cunoștințe despre mersul în detaliu al lumii, dar simția par'că o plăcere ascunsă de a nu se vedea alipit prin nimic de această lume. Simplu cum era în apucăturile sale personale, ideile lui generale despre ceilalți oameni, erau simple și ele. Rămas singur de mic copil, fusese crescut de mama lui între două șanțuri adânci, cari îl despărțiau de restul plăcerilor și al ademenirii tinereții, spre a-l ținea deapururi pe calea cea dreaptă. Devenit bărbat, se

prinsese la traiul zilnic cu o naivă încredere în viitor și în oameni, și chiar când i se întâmpla să fie înșelat sau nedreptățit de alții, durerea îi era fără lungă durată, găsindu-și scăpare în problemele sale ideale. Pornise în străinătate student bătrân, după ce fusese câțiva ani profesor la gimnaziul Lazăr, și ca atare fu la adăpost de mișeliile Parisului. În vremea asta învăță multe. Cam din lipsă de inițiativă personală, cam din neîncredere în sine însuși, citi cărți recomandate de oameni cuminți, prin urmare tot cam grele, dar care avură fericitul efect de a-i forma un spirit limpede, cu o judecată sigură, fără să scoboare întru nimic înclinarea sa firească către idealul științei căreia se închinase.

Unei asemenea naturi îi lipsia, se înțelege, o mulțime de cotituri sufletesci, de șiretlicuri hazlii, de vorbe, de nimicuri atrăgătoare, care fac în general farmecul convorbirii zilnice. Fata băgase de seamă numai decât lipsurile acestea, și, cu toată afectarea ei de nihilistă, rîdea întru sine de simplitatea lui. După fie-care lecție, ea istorisea fratelui său cât e de caraghios *matematicul*, care habar nu are de ceea ce se petrece în lume. Coana Sofița, maică-sa, îi ținea isonul, ducând ironia fetei până la trivialitate. Cum se întâmplă adesea oamenilor celor mai ordinari, ea își bătea joc tocmai de ceea ce ea n'avea, găsindu-l lipsit de distincțiune, cu un chip de sfînt, fără spirit și banal.

Vorba *banal* în familia Stroescuților juca un mare rol.

Henrieta încercase adeseori să apere lucrurile firești și trebuincioase vieții, precum și pe oamenii

de toate zilele, — dar fusese de la început luată în batjocură.

— Banal, banal!.. Fugă cu locurile comune, lasă ne cu sentimentalismul!..

— De ce? întrebă ea în vremurile d'întâiu. Sentimentul este și el în firea noastră, ca orî-ce alt lucru, — numai să nu fie afectat.

— La *Dorul*, la *Dorul*, striga bărbat-su, rîzînd de ea. Poezele de ale lui Bolintineanu...

Ea îi lăsă cu totul, să se înțeleagă între dinșii, reintrînd în sufletul ei, rănită în toate simțirile cele mai delicate ale unei femei.

Dar cînd îi auzi rîdînd de profesor atît de grosolan, nu se putu stăpîni și zise:

— Mă mir, Mimi, că primești să ieși lecții de la un om așa de rînd.

— Eū n'am zis că e de rînd, rîspunse fata, ci numai am găsit că seamănă cu Christos. Cred că nu e o ofensă...

În adevăr, așa îl botezaseră, și toți ai casei nu-î ziceau de cît așa.

— A venit musiu Christos! striga Șarl prin casă.

Ast-fel se ducea să vestească pe soră-sa, învîrtindu-se și sdrăngănind pe o ghtară imaginară: «A venit, Firu, liru, li, Firu, liru, lera.

Fata alerga, prăpădindu-se de rîs, și după ea urma mama ei saū Henrieta.

Intr'o zi, Ștefănescu, venind la lecție, găsi pe tablă o caricatură făcută cu crida, a cărei figură părea a semăna cu a lui. El o privi cît-va timp serios, apropiindu-se și depărtându-se de tablă, fiind-că era

făcută cu o adevărată îndemânare, și tacmaî mai pe urmă își aduse aminte să rîză, și rîse din toată inima, cu naivitatea firei lui, fără măcar să-î treacă prin cap de a se supăra.

Când intrară Mimi și Henrieta, îl găsiră în această îndeletnicire. Fata rămase încremenită lângă ușa, nu atât de faptul în el însuș, cât mai mult din cauză că uitase să ștergă caricatura ce o făcuse de cu seară.

— Minunat! zise el rîzînd.

Henrieta se uită la el lung, ca să înțeleagă dacă era vre-o intenție în chipul cum rîdea, și după aceea se întoarse spre fată, cu ochii pe jumătate închiși, pironind'o pe loc cu o privire apăsătoare. Dar acea natură, sălbatică și aprinsă, în loc să se simță umilită, păru a se lupta cu propria sa slăbiciune și înălță capul.

— Ce? vreî să mă bați?... Ce te uiți așa la mine?

Henrieta o privi încă câte-va secunde, pe când sângele îi fugise cu totul din obraji, și după aceea îi zise încet:

— Nu dragă; e o copilărie. Nu e așa de rea pe cât vrea să se arate, adăogă ea, adresându-se lui Ștefănescu.

— E treaba mea cum sunt, răspuse fata, ștergînd cu furie tabla.

Henrieta eși. Indată ce rămase singură, pe coridor, își grăbi pasul și intră în odaia ei, aproape alergînd, fiind-că simția că nu-și mai putea stăpâni lacrimile. Căzu pe un fotoliu, ascunzîndu-și obrazul într'o batistă și plânse.

Acum se deprinsese cu viața asta. Nu era zi de la Dumnezeu în care să n'o rănească câte cine-va din casă; nu era vorbă pe care să nu i-o iea în batjocură; nu era simțimînt pe care să i-l respecte. Neamul acesta prinsese în mijlocul lui un suflet blajin și-l chinuia. Henrieta tremura ca o floare de seră descoperită și lăsată în bătaia crivățului. Avea o mamă care o iubia și căreia ar fi putut să-î spue tot ce îndura de la mojiții aceștia, bogați și erudiți, dar un simțimînt de mândrie în nefericire o împedeca. Cu o oarbă supunere soartei, ea ducea jugul înaintea, fără protestări, fără spasmurî, mulțumită că putea plînge. Căci este o misterioasă fericire în sufletele unor femei, făcute spre a iubi, de a suferi și a putea plînge, cînd nu pot iubi.

Ea nădăjduse că va găsi cel puțin în cumnată-sa un prieten, și nu se înșelase pînă la un oare-care punct. Brutală și semeață, ca toți ai scîi, Mimi era, în traiul zilnic, cea mai suportabilă dintre toți ai casei. Dar la cea mai mică țicnire a suprafetei, la întîlnirea celor mai ncînsemnate interese, firea ei, iubitoare de sine, se da pe față.

După ce Henrieta eși, Ștefănescu zise fetei:

— Ați supărat pe d-na Henrieta.

— Da de ce?.. ce i-am făcut eu?..

El dete din cap, fără să spue exact ceea ce gîndea.

— Nu-î nimic, o împac eu. Dar d-voastră nu sunteți supărat? îl întrebă după o pauză.

— Eu?.. pentru ce? răspuse dînsul.

— Așa este, zise fata, n'aveți pentru ce. Era o glumă. Văd că sunteți un om superior.

Această formulă a *omului superior* avea iarăși un rol însemnat la Stroești.

— Nu mă cred întru nimic om superior, dar era o simplă glumă... și foarte bine făcută.

— Da, zise ea. O figură care seamănă cu Christos. Apoi adăogă cu oare-care îndrăzneală :

— Așa v'am botezat.

— Pe mine?.. întrebă el cu mirare. Doar în bătăe de joc?

— Poate... La noi oamenii frumoși nu prea aă trecere, zise, privindu-l pe sub gene.

El întoarse capul repede și se uită la dînsa, gata s'o întrebe: — da ce fel de fată ești d-ta?... când își aduse aminte că era în casa Stroeștilor, unde toate erau cu puțință. Făcu haz.

— Văd că vreți să rîdeți de mine. Poate că ar fi mai bine să vedeți ce face d-na Henrieta.

— Nu-ı nimic, zise dînsa, așternându-și niște formule pe tablă, pe care le copia dintr'un caiet. Așa face ea câte odată. Henrieta e o persoană menită de soartă să sufere.

— De ce?

— Așa. In virtutea legii celei mari, că ființele slabe trebuie să se supună sau să piară înaintea celor tari.

El se uita la ea, măsurând'o de sus până jos. Vorbele acelea erau în armonie cu toată persoana ei voinică și frumoasă, dar sună în auzul lui atât de ciudat, încât urmă a se uita la dînsa, fără să fie în stare a rosti nici un cuvînt.

— De ce mă priviți așa?

El păru a-și reveni în simțire și zise repede:

— Mă rog, mă rog, să nu vă temeți, nu vă ameninț cu nimic.

Fata își mușcă buza, și, măcar că avea o mare stăpânire pe sine, se făcu roșie. Înțelese că vorbele acelea erau în legătură cu cele ce ea le zisese Henrietei «ce, vrei să mă bați?»

După aceea, lecția urmă înainte, fără să se mai facă aluzie la nimc.

Ștefănescu intră în ziua aceea acasă, cu o mulțumire deosebită de a-și găsi pe mamă-sa și pe soră-sa la masa de lucru, cântând încetinel printre dinți și urmând fic-care firul amintirilor său al visurilor sale.

Mamă-sa se uită la el lung.

— Dragu mamei, vino 'n coa să-ți fac funta la loc, că s'a deslegat.

Și, pe când el sta plecat spre ea, bătrâna îl sărută pe obraz, fericită.

— Ia lasă-l, nu-l mai alinta, zise Anicuța, gata să facă și ea ca și măsa. Nene, Tache s'a pus pe lucru. Să-l vezi ce-î pe capul lui cu trigonometria, îi plângi de milă.

— Dați-i pace, zise frate-său. Incet, încet!

IV.

În urma lui, la Stroești se petreceau următoarele: Mimi, îndată ce plecă Ștefănescu, se duse drept la măsă.

— Ia ascultă mamă, dacă vrei să mai ia lecții de matematici, faceți bunătate și nu vă mai țineți de capul meu.

— Dar asta!.. zise mamă-sa mirată. Cine se ține de capul tău?

— Cine necine, eu asta știu: nu vreau să mai stați pe capul meu, când îmi fac lecția.

— Nu se poate, ma chère, să te lăsăm singură.

— Nu se poate?.. atunci mă duc la tata.

— Dute. Eu cred că nu se poate.

Fata eși, iar mamă-sa rămase să-și caute de scris— fiind-că tocmai biciuia într'un articol, pe care-l pregătea pentru *Convremelnicul*, banalitatea femeilor moderne.

Imbrăcată într'o rochie de casă, cu fel de fel de panglicuțe, ea scria pe o masă de toaletă ce era vîrită în firida unei ferestre, cu toate că alături avea un elegant biuroù de lemn de trandafir. Călimărilor erau pierdute între o mulțime nenumărată de instrumente și sticlucțe de toată mâna: cosmeticuri

răsturnate și ticsite de păr, hârtii cu bolduri, reziliile de acoperit creștii pe frunte, șuvițe străine, cripeuri, pufuri de pudră murdare, o mașină de frizat cu vre-o trei cleștii, etc. Printre acestea, de abia rămânea un petec de loc unde să pue hârtia. Ea sciea, uitându-se într'o oglindă mică, citind frazele cu un patos deosebit, ridicându-și ochii încet spre lumina ferestrei, ca să caute firul gândirei, și ștergându-și condeiul, pe care-l tot muia geaba în cerneală, de mâneca stîngă a hainei,—devenită, se se înțelege, soioasă ca vai de ea. Tîmplele ridicate pe frunte ca două bastioane îi excitaū parcă activitatea, și solemnitatea osoasă a figurei sale îi da un fel de închipuire de sine, de care nu puțin era răspunzător și bietul Stuart Mill, cu știutul său volum asupra femeilor, ce se găsea cât coala pe un scaun, cu alte asemenea adînci tâlcuirî.

Pe cînd ea sciea ast-fel, ușa se deschise de pe rețe, și buhavul torace al d-lui Veniamin Stroescu se propti de un ușor, ținînd cu brațul stîng de gât pe Mimi.

— Da ce-î cucoană, de nu dai voe fetei să-și facă lecțiile cu musiu Christos cum vrea ea?

D-na Stroescu sări de unde era, cu foile scrise în mînă.

— Ia zău, Stroescule, ascultă coala... Bine, îi dau voe, facă ce-o vrea... Așa și l'am scuturat pe Iluzic cu *posibilismu* lui! l'am luat metodic: întăi îi fac analiza....

Și bărbatul-său intră serios înlăuntru; rămase în picioare la spatele scaunului cîi, urmărind cu ochii

ceea ce citea, și când sfârși cele vre-o patru pagini ce scrisese, el îi zise:

— Bun, bun; isprăvește și să-î dăm drumul.

Apoi se sculă să iasă. Dar de la ușe se întoarse:

— Cum ai zis fraza aceea... cu raportul dintre speță și individ, că merge... în progresiune aritmetică cu...

Ea răsturnă repede totul pe masă, ca să pue mâna pe foaia cu pricina.

— Da... în progresiune aritmetică cu dezvoltarea mijloacelor de distrugere a rețelilor ce rezultă din faptul vieții colective.

El se uită lung înainte-î.

— Nu prea înțeleg, sfârși prin a zice.

— Da... e din Spencer.

— Bun, bun, dă-î drumul.

În vremea asta fata își lăsase părinții să citească și plecase să caute pe Ilenrieta.

Când intră în odaia ei, o găsi în fotoliul în care căzuse de la început, întinzând batista cu care își ștersese ochii și numărându-î roticelele de pe margini. Obrajii îi erau încă roșii de plâns, dar suavitatea figurei sale, în loc de a păgubi ceva, câșgase. Era blândă ca o mamă tânără, supusă, uitătoare de răul ce-î făceau ce-îlalții, și, ca un copil isgonit din casa părinților, care, în mijlocul suspinelor, se oprește să adune o pietricică, ea se oprise la liniile rotunde de pe batistă și pe ele întinsese o mreajă lungă de gânduri.

Mimi, ca toate naturile voluntare, se simția atrasă în felul ei spre acea fire delicată. Când o văzu sin-

gură, uitată de toți, slabă în durere, — avu un moment de revoltă, de dorință de a o ocroti, și se repezi la dînsa, căzându-î pe brațe cu toată puterea corpului ei.

— Dragă Henrieto!.. îi zise sărutând'o de nenumărate ori, cu vigoarea aproape crudă a unui bărbat tînăr. Tu ești o făptură prea dulce pentru lumea asta. Mai schimbă-te. Oamenii sunt mișei și stupizi. Trebuie să înveți a-î desprețui. Mie îmi fac scârbă și oroare...

Și așa mai înainte. Dar uită să se roage s'o erte, fiind-că ea fusese vina.

— Nu fetițo, răspuse Henrieta, mângâind'o pe pînă, mi-a trecut... ți-ai sfîrșit lecția?

— Da.

— Ei?... nu s'a supărat?

— Cine?...

Și când făcu întrebarea asta, se depărtă puțin de pieptul Henrietei și se uită în ochii ei cu privirea stranie și ascuțită ce o iașu câte odată luminile ochilor albaștri. Apoi dete ușor din cap, și, lipindu-se din nou de ea, îi zise aproape la ureche:

— Cam mult interes...

Cumnată-sa zîmbi și se explică poate cam lung.

— Interes, nu..... Dar iarăși nu trebuie perdată măsura cuviinței. Voi treceți cu toții peste această măsură. Ba îi scoateți poreclă, ba îi faci caricatura...

— Astea sunt între noi, răspuse fata, el nu știe.

— Ba iată că poate ști; cum s'a întîmplat să uii comedia aceea pe tablă, poți foarte bine să-î zici odată... Musiu Christos.

Mimi începu a rîde.

— Ce naivă ești, Henrieto!..

Cea-laltă zîmbea și ea și aștepta să vadă pentru ce e naivă.

— Apoi crezi tu că mă las eu să fiu surprinsă ast-fel? urmă Mimi, cu siguranța tinerilor. M'am gândit că pot greși, adaoase, cantrazicîndu-se cu ceea ce spusese mai sus, și am adus lucrurile ast-fel încât... i-am spus că l'am botezat Christos...

Henrieta sări de pe fotoliu.

Mimi începu a rîde, dar cu oare care nesiguranță. Făcu un pas spre fereastră, însă după aceea învîrtindu-se într'un picior, se întoarse repede spre cumnată-sa și-î zise, îndoindu-se până la pămînt:

— Precum am onoare să vă spuî..

Cea-laltă aștepta. Mimi urmă:

— Da. Ba chiar cred că i a făcut plăcere, fiind-că i-am auzit hapul așa de bine, în cât i s'a părut grozav de gustos.

— Cum?

— Uite bine. I-am spus că e.... că barba și părul seamănă cu al lui Christos.

Și sfîrși fraza cam încet, ba o tăia la jumătate, părănd ea însăși mirată de cât îi venise de greu să repete cumnatei sale vorba «frumos, pe care o zisese lui Ștefănescu.

Și acum, inconștient, Henrieta se uită la fată cu aceeași privire care o făcuse să se revolte cu câte-va ceasuri mai înainte, și produse asupra ei același efect. Mimi, care nu știa să stăpânească nimic din

aventurile ei sălbatice, scutură din cap și puse mâna pe ivorul ușii.

— In sfârșit mi se pare că ne ocupăm cam mult de domnul ăsta... De alt-fel lucrul se împacă lesne cu noua măsură.

— Cu ce măsură?.. întrebă Henrieta.

— Am hotărît să nu mai asistați nimeni la lecții, zise fata, deschizând ușa lung. Mă plictisiți!..

Și ast-fel eși, lăsând, ca rezultat final, inima Henrietei și mai rănită încă.

V.

Vremea trecu ast-fel, până spre sfârșitul lui August. Profesorul ne mai fiind nou, nimeni nu se mai interesà de el. In casà îi rămăsese numele de Musiu Christos. Șarl mai întrebà câte-odată în batjocură de profesor, dar, fiind-că Mimi nu părea dispusă să răspunză pe acelaș ton, gluma cădea repede. De alt-fel fata lucrà serios. Henrieta încercà și ea din când în când s'o mai descoase, punând înaintea interesul lecțiilor, dar rămânea mai totdeauna fără răspuns. Ștefănescu n'o mai întâlnea de cât din întâmplare, când eșea. Îi era drag să dea cu ochii de dînsa. Simplitatea și aerul Henrietei, se potriveau cu chipul lui de a fi. O înțelegea și ar fi dorit s'o cunoască bine.

Intre acestea, raporturile lui cu Mimi deveniseră prietenoase. Natura fetei și numărul de idei ciudate ce avea în cap, îl interesa. Toate teoriile ei i le învățase pe din afară, și cu toate astea, o asculta cu plăcere aiurând. Puterea cu care le spunea, îndrăzneala paradoxelor, neatîrnarea caracterului ei, câștiga în intimitate, fiind-că nu le împodobeau cu sentențe. Incepuseră să vorbească de romane, să facă psihologie, să admire simțimente nobile. Amo-

rul venea adesea în convorbire, cu tot convoiul lui de isprăvi. Fata se încerca de multe ori să facă analiza acestui simțimânt, rostindu-se cu o rară îndrăzneală asupra lui, întemeindu-l pe observările autorilor săi favoriți, găsimdu-l firesc în toate manifestările și vorbind de «instinct» cu îndemânarea cu care o altă femeie ar fi vorbit de «iluzii.» Ștefănescu se uita la ea, subjugat de puterea de viață cu care însufletea toate, și, după ce o ascultă cam lung, se scula repede de pe scaun și se întorcea la tablă:

— Ia să mai lucrăm câte ceva.

Ea, fără a zice nimic, îl lua de mână, îl aducea din nou la scaun și-l silea să stea ca s'o asculte mai departe. În teoriile ce făcea, îi scăpaă adesea aprecieri asupra a lor săi, ceea ce schimba caracterul convorbirei în destăinuire, și, fiind-că nimic nu chiamă mai bine o confidență de cât o altă confidență, el însuși o întreba, luând acum parte activă la povestirile fetei.

Cu toate astea, când eșea de la Stroești, parcă respira. Odăița acea goală în care lucra, cu masa pătată de cerneală, cu tabla într'un colț, cu convorbirile și ciudățeniile atrăgătoare ale fetei, îi lăsa impresia unui om care urmează o cură de electricitate. Simțea ceva în aer, nehotărît, neînțeles, care parcă îl amenința, atrăgându-l. Umblă ziua după treabă, cu o mai mare încordare de activitate, și numai seara, când se întorcea acasă, vedea cât era de obosit. Nedepins a-și filtra propriile-i simțimente prin pânza analizei, le suferea în suflet pe toate,

greoaie, vesele, supărătoare, după cum veneau, fără a intra cu voința lui în ele, a umfla pe cele plăcute și a se ascunde în învelitoarea lor, cum face mai toate naturele rafinate din veacul nostru.

Intr'o dimineață, pe când se îmbrăca, vioara lui Tache de sub șopron, făcea niște acorduri stridente; arcușul sărea de pe coarda *mi* pe coarda *sol*, iar se întorcea, rupând măsura și aspirând câte o notă, iar se ducea înapoi, revenind pe câte patru coardele, într'o gamă chromatică punctată, ascuțită, energică. Era unul din nenumăratele studii de vioară, slut, strâmb, pe care un om de meșteșug trebuie să-l mestece între degete, până o cădea leșinat, numai ca să ajungă stăpîn pe instrument. Fratele mai mare pierdu răbdarea și se repezi spre fereastră s'o închidă, ca să nu mai audă urgia acea de note,—când deodată, fratele mai mic, printr'o curioasă schimbare de dispoziție, își lăsă degetele lung pe coarde, și, ca o corabie ce vine dintr'o mare muncită în apele unui port, trecu într'o melodie lină. Fratele cel supărat se opri cu mâna pe geam, privind drept înaintea ochilor. Armonia limpezia, în închipuirea lui, contururile lucrurilor. Binișor, fără să-și dea seamă, chipul elevei îi veni în minte, cu liniile lui puternice, dar încălzit de o rază de viață prietenoasă, așa cum o vedea în vremurile din urmă. Și alături, figura suavă a Henrietei, cu misterioasa atracțiune a nefericirii. Care îl interesa mai mult? Il interesa poate amîndouă, sau poate amîndouă nu-l interesa? Muizca era de vină. Și se puse să se gîndească la muzică, închizînd ca prin o su-

papă ordinea de imagini anterioare. În muzică există unul din elementele cosmice cele mari: puterea de atracțiune, care se idealizează și devine simpatie. Simpatia între două sau mai multe note în muzică iese formule matematice. Cu atât mai bine. Dar este o artă inferioară, căci fiind cea mai nouă, a ajuns la cel mai înalt grad de perfecție. Mai frumos de cât Michel Angel poate că ar fi cu puțință să se facă; dar mai frumos de cât Beethoven, nu. Această posibilitate în mintea noastră pentru unul și imposibilitate pentru altul, vine poate de acolo că noțiunile noastre zilnice cele mai variate le avem de la formă și de la culoare, sau mai bine zis de la culoare, iar cele mai puțin variate de la sunete. Și figura de geniu îndurerat a lui Beethoven îi veni în minte, turburându-și siguranța gândirii. Dar linia atât de vorbitoare a gurei lui Beethoven îi aminti gura clevei sale, gură vinovată, păgână, cum trebuie să fi avut Maria Magdalena. Și mișcat ca de un resort se lipi cu spatele de rezemătoarea scaunului și rămase cu ochii în podele, numărând mecanicește ciubucele plafonului.

Când băiatul isprăvi de cântat, frate-său îl strigă pe fereastră. Anicuța sări de unde era și alergă la Tache; el nu auzise, și, liniștit, își scosese din buzunar un pachet albastru cu trei fire de tutun și da să-și facă un crîmpeiș de țigară.

— Ce faci Tache, n'auzi că te cheamă nenea?

Băiatul sări de unde era, mototolindu-și hârtia în mână, și se luă după soră-sa.

— Oare de ce m'o fi chemând? întrebă el cu sfială.

-- Poate că vrea să te trimită undeva.

— Mi-e frică să nu miros a tutun.

— Ia să vedem.

Se opriseră amândoi în sală, de abia vorbind. Tache își făcu mânilor pâlnie și suflă în spre soră-sa. Anicuța sbîrci din nas, măcar că nu vrea să-i spue adevărul.

— Nu-î așa că miros? zise băiatul cu putere.

— Da nu miroși nimica.

— Ba da, miros, știu eu.

— Atunci de ce fumezi? zise soră-sa, zîmbind.

— Să-l ia dracu de tutun!.. Eă nu intru..

Dar ușa de la odaia fratelui său se deschise, și Mitică, supărat că nu-l auzea nimeni, se ivi în prag între uși.

— Da n'auze nimeni?... Tache!

Băiatul intră după el, galben, și se opri lângă ușa. Anicuța alergă la mamă-sa.

— Hait, i s'a împlinit lui bietu Tache.

— Da ce-î?

— Nenea e supărat foc.

— O fi făcut iar vre o comedie.

Fata n'avea răbdare să stea la judecată cu măsă, și, în virful picioarelor, veni din nou în sală și se apropiă de ușa să asculte dacă îl ocăra pe Tache.

Dar nu se auzea nimic îngrijitor. Eă vorbeau liniștit.

— Ce maî faci, înveți? Sesiunea se apropie.

— Invăț, răspuse băiatul cu îndoială.

— Te-ai hotărît pentru Septembrie?

— Da....

— Dacă da, ar trebui să mai lași vioara. Eū de câte ori viū acasă, vecinic te gădesc cu ea în mână.

— Da... dar mă duc departe, ca să nu te supăr.

— Nu-ī vorba să mă superī; vorba e că-ți pierzi vremea, și-ī mai mare rușinea: te știū băeții și profesorii că ești frate cu mine. Venit-ai vre-o dată să mă întrebī?

— Mi-era teamă că te supăr....

Mitică se sculă de pe scaun, dând din cap cu nemulțumire.

— Astea sunt pretexte, fētul meū.

— Zēū, nene!

Fratele mai mare se plimba prin odaie preocupat. Tache sta în picioare lângă ușa.

— Ascultă. Te-am chemat să-ți spun că Ministerul vrea să mă numească în comisiunea examinătoare. Intr'un asemenea caz, să știī că înainte de a te înscrie te voiū asculta de întreaga materie, partea mea, și dacă nu veī ști-o toată, bine, nu te prezinți.

Tache se uită în pământ. Frate-sēū urmă mai departe:

— Ce vrea să zică asta? Ai 18 ani... Să nu fii în stare să treci un bacalaureat? Trebuie să înțelegi că asta este cheia care-ți deschide toate ușile. Alt-fel ce vrei? O să te știū eū toată viața?..

Băiatul nu ridică ochii din pământ. Ii dăduseră lacrămile, ca în tot-d'a-una, și aștepta nefericit și lipit de ușa, hotărîrea fratelui sēū. — Dar frate-sēū era aspru din slăbiciune. Era destul să vadă pe băiat cu lacrămile în ochi ca să nu mai fie în stare

a-î zice o vorbă. Îi veni chiar să-l desmierde și să-l cheme *Tăchiță* ca altă-dată, însă, printr'o stranie înfrângere a propriei naturi, se îndârji în asprime.

— Ce sunt fleacurile astea, îi zise, oprindu-se la câți-va pași de el, — plângi ca femeile...

— Nu plâng...

Mitică se plimbă încă prin odae. Apoi iar se opri în fața lui.

— Și ce era bucată aceea pe care o cântai?

Luî Tache mai bine de cât să-î fi vorbit de vioară, să-î fi dat o palmă. Simțimântul acesta îl avea cu toți oamenii, nu numai cu frate-său. De aceea dete din cap, fără a răspunde.

— Nu cea d'întăiu, cea de a două insistă frate-său.

— Era o bucată dintr'o operă, răspuse băiatul.

— Dintr'o operă... Ceva nou, fiind-că eu nu cred s'o fi auzit vre-o dată.

— Ba e vechie.

— Și n'are nume?

— Ba are, răspuse greoiu Tache.

— Și e secret, păstrat numai pentru voi muzicanții? zise frate-său zîbind.

— Ba nu, e *Orfeul* lui Glück.

— Da?.. *Orfeul* lui Glück. Nu l'am auzit nici odată, însă e minunat.

— Nu se prea cântă. E o operă în care nu sunt de cât femei. Rolul lui Orfeu e scris pentru contralto.

— Ai toate notele?

— Nu, n'am de cât romanța lui Orfeu *Che farò senza Euridice*, răspuse băiatul.

Frate-său începu a rîde, de înlesnirea cu care Tache luase deprinderile celor de la teatru.

— Cum se chiamă? întrebă el din nou zîbind.

Dar Tache nu mai răspunse și puse ochiî în pămînt.

— Foarte bine, zise frate-său. Dacă le găsești, cumpără notele astea toate. Cincî francî îți ajung?

Băiatul dete din cap, fără a răspunde. Frate-său îi întinse paralele; el le luă, și eși încet pe ușă.

Soră-sa îl aștepta în sală, gata să-l descoase, dar, vîzîndu l cu ochiî roșii, se luă după el fără a-i zice nimic. Tache se duse în odaia lui, scoase niște texte dintr'un teanc de cărți ce erau pe fereastră, și trecu în sofragerie, unde le întinse pe toate pe masă, cu gând parcă de a sorbi trigonometria dintr'o înghițitură. Dar semnul extragerii rădăcinelor, *sin*, *cosin* și toate cele-lalte puncte și linii cabalistice îi puneau mintea pe goană. Pe când cu ochiî urma manuscrisul, cu gândul cănta strofele lui Orfeu. In cele din urmă, punînd mîna în buzunar, dete de piesa de 5 francî, și o scoase la lumină. O învîrti între degete, și pe o parte și pe alta, uitîndu-se la figura Regelui cu mare luare aminte, ca și cum ar fi descoperit'o atunci pentru întîia dată. După aceea trase cu creionul cincî linii una lângă alta pe fața de masă și se puse să anine de ele puncte negre.

După un ceas închise textele, ca un om care se dă biruit, și se duse iar în șura lui, unde își scutură din hîrtie și din buzunarele întoarse pe dos cei din urmă praf de futun, și-și făcu o țigară.

VI.

La umbra caselor, Henrieta sta pe un scaun și se uita la cel din urmă număr al Ilustrației, în care erau niște icoane închipuite, ce reprezentaŭ armata română. Fusese mare discuție, în familie, asupra lor. Henrieta și cu bătrânul Voinescu, le găseau strimbe, neadevrate, făcute parcă într'adins ca să înjosească numele soldatului. Stroești, dimpotrivă, le găseau naturale.

— Da, zisese Șarl, dumneaî ar vrea niște băeți frumoși, ca în jurnalul de modă, cu pintenî și mănuși. Așa se fac crochiurile militarești: ici o pată, dincolo o roată de tun, în *racursiu* un șir de cai slabi și nemâncăți, cum sunt în realitate.

— Bine, așa o fi, dar nu vezi că soldații sunt în opincî, răspusesse Henrieta.

— Așa, ba și mai rău; pe vremea răsboiului soldații erau cu pielea în manta.

— Aci e vorba de manevre și defilare.

— Ce defilare? moft! Așa sunt: mai rău de cât Bulgariî!

— Eŭ cred că corespondentul care face asemenea caricaturî de dorobanți, n'a văzut nicî odată un soldat român.

— Prea natural. E încă în fericita vîrstă în care se crede în existența corespondenților, zise Șarl, către tată-său, rîzînd. E hel.. Câte corespondențe de astea n'am făcut noi în *Suferințele omului*, de pe câmpul de răsboi, pe când în realitate eram la Oppler.....

Henrieta tăcuse, pe jumătate convinsă, de siguranța cu care spunea bărbatul său că acele caricaturi erau dorobanți. Când însă rămase singură și luă din nou foaia în mână, iar se indignă. Atunci hotărî să întrebe și pe alt-cineva, fiind-că ei i se părea că dreptatea prea era pe față. Și-și zise să întrebe pe profesor, care, ca străin, nu putea să partinească pe nimeni.

Cu ziarul pe brațe, sta la umbră, aruncându-și ochii din când în când spre poartă. De abia adia o undă de vînt, mîngîind vietățile. Ea pleca ușurel capul, lăsînd vîntul s'aluncece printre gulerașul deschis. Când auzea pași dinspre poartă, își afunda privirea mai adînc în rîndurile ce citea, pregătindu-se a fi surprinsă. După ce se încredință că nu era el, respira. Și așa iar din nou. își fixa luarea aminte, când i se părea că vine cine-va, și iar se liniștea, când pașul trecea înnaintc,—până ce se făcură ceasurile cincî și profesorul veni.

Stîngace și cu grabă, ca toți oamenii care caută să ascundă ceea ce cu adevărat îi interesează sub aparența unui interes prefăcut, dînsa se agăță de ziar.

— Dumneata nicî nu știi că eă te așteptam...

Profesorul se uită la ea cu plăcere.

— Te aşteptam cu toţii... Ai să te rosteşti asupra scenelor acestora. Cum îţi par?

Dînsa rămăsese în picioare şi se uita la ilustraţii cu mare luare aminte.

— Imi par bine făcute.

— Da, ca nişte simple icoane. Dar se potrivesc cu legenda dedesupt?

El ceti explicaţia de sub desemn şi rămase cam nedumerit.

— *Soldaţi români în manevre...* Imi închipuiam, după căciulă.

— Şi găseşti că seamănă? întrebă ea mirată.

— Da... răspuse el.

— Cum se poate? Se vede că şi dumneata conspiră ca cei-lalţi.

Pe când vorbeau, urcară cele trei trepte de piatră şi se opriră în sală, în faţa camerei în care se făceau lecţiile. Henrieta şi Şarl locuiau la rîndul de jos, într'un apartament din capătul săleii; Stroescu cu nevastă-sa şi cu Mimi, la rîndul de deasupra. În vreme când ei vorbeau, Mimi se cobora pe scară, cu teancul de caete la subţioară. Când dete cu ochii de dînsii, plecaţi amîndoi deasupra jurnalului, ea cu capul lipită de el, se opri în loc şi deschise gura să se mire, dar nici un sunet nu-î eşi din gât. Incet, cu ochii spre ei, se întoarse pe scară înapoi, intră la dînsa în odaie şi aruncă textele pe pat. După aceea, fără să se gîndească, luă nişte foarfeci ce crau pe masă şi se puse să-şi tae unghiile. Cât stătu ast-fel nu şi-ar fi putut da seamă, dacă o femeie nu intra să-î spuie că profesorul aştepta

de mai bine de o jumătate de oră. Ea se ridică iute de pe scaun și se răsti la femei:

— Să se ducă! Nu-mi trebuie, nu iaș lecție!...

Sluga da să se retragă, îngrijată, când Mimi se întoarse din nou spre ea, mai blajină:

— Zi coanei Henriete să-și spuă că nu prea mi-e bine.

Apoi iar apucă, mecaniceșre, foarficele. După vre-o cincă minute, le aruncă pe masă și se repezi la geam. Profesorul, eșind, găsisse pe Henrieta în acelaș loc, la umbră, și se oprise să mai vorbească. Mimi, de sus, nu putea vedea de cât capetele lor. Iși lipea fruntea de geam și se înălta în virful picioarelor, sperând să prindă ceva din vorbele oră din mișcările lor. Inșă nu prinse nimic. Văzu pe profesor plecând și parcă respiră. Apoi rămase pe loc nemișcată, uitându-se înaintea, la virfurile pomilor, la acoperișul grajdului, la lucruri fără nici un interes, cu o întreagă lipsă de conșciință.

Numai când auzi bătând la ușe, reveni iarăș în sine.

— Intră! zise restit.

Ușa se deschise încet, cu sfială, ca în casa unui bolnav. Era Henrieta.

— Eă te credeam în pat... Ce ai? întrebă ea binișor.

Mimi se întorsese spre oglindă și-și netezia părul cu peria, fără să răspundă. Cumnată-sa se așezase pe colțul unui scaun și se uita la ea. Tăcerea se prelungea și le neliniștea pe amândouă. Henrieta simția că fata avea ceva, dar nu înțelegea ce, și, nedumerită, bătea cu degetele pe masă, așteptând.

Mimi se întoarce spre dînsa, afectând nepăsarea de toate zilele :

— Cum ai petrecut ?

— Unde ? o întrebă Henrieta.

— Ar fi mai nemerit să întreb cum ați petrecut cu Ilustrația ?... De sigur că ai avut dreptate...

Cea-laltă pricepu într'o clipă toată cauza rëului, și, instinctiv, apucă drumul cel bun.

— Ba, dacă profesorul tãu ar fi o autoritate în materie, ar trebui să zic că am pierdut, fiind-că el a fost cu totul de părerea voastră.

— Da?... întrebă Mimi repede.

Fata se simți ușurată de ceva care parcă o apasă pe piept.

— E evident, adăogă ea. Așa se fac crochiurile, și o poți arăta orî-cărui om de gust, tot așa va răspunde.

Henrieta se uita la ea, cu o linie subțire de ironie, gata să-î dărîme mulțumirea ce și-o zidia așa de netrainic, spuindu-î că nu era adevărat că profesorul își schimbase părerea.

— Dar, în fine, ce ai ? de ce n'ai venit la lecție ? întrebă ea.

— Nicî nu știu bine de ce; am dormit și mă cam durea capul. Apoi nu cetisem nimic pentru astăzi și-mi era rușine să viū la locție nepregătită.

— Mi-a zis că poimâne o să vie ceva mai târziu fiind-că are o comisie, nu știu ce să facă...

— Da?... întrebă Mimi. Și ce-ați mai vorbit ?

— Fleacuri... M'a găsit cötind Ilustrația, și așa, vrënd nevrënd, a venit vorba despre soldați.

— Da tu ai învățat pe din afară numărul acesta din ilustrație, zise Mimi, uitându-se la ea țintă.

— Aproape, răspuse Henrieta; dar acum mă trudes cu un logograf. Il luasem cu mine la umbră. In odaie la noi bate soarele de te usucă... Când a venit Ștefănescu m'a găsit cu jurnalul în mână.

— Și așa, ați descifrat amîndoi logograful; vezi dumneata ce bine s'a potrivit!..

— Nu s'a potrivit de loc, zise Henrieta, fiind-că am vorbit despre soldați.

— Ce minunat lucru, urmă Mimi, d-ta ești din întîmplare la umbră, cu... logograful; d-lui sosește din întîmplare; urcați scările unul lângă altul ca doi porumbei; vă plecați deodată asupra soldatului..... ce idilă fermecătoare!.. și totul din întîmplare..

— Tu aiurezi...

— Da, ia-ți aerul de sfîntă, îți șade bine...

— Mimi, tu ești bolnavă, dragă... Eū te las să te liniștești.

— Nu sunt bolnavă, nu sunt bolnavă, zise cealaltă, făcînd explozie. Ești o ipocrită care îți rîzi de toată lumea, fiind-că știi să te stăpânești mai mult de cât noi. .

— Șade rău ceea ce faci, zise Henrieta, eșind.

Dînsa coborî scările, galbenă și se duse, fără să știe, în grădină, unde se așeză în leagănul de sub gimnastică și încercă să se miște cu piciorul. Avea o mare durere în fundul ochilor. Uitându-se țintă la vîrfurile erbei, revedea chipul înrîutățit al cumnatei sale, covorul ce era jos de marginea patului, un lucru și altul, fragmentar, fără să poată lega nimic

maî lung. Un cântec vechiū, trist, pe care-l auzise la măsă în copilărie, îi resări în minte, și mișcă buzele încet, mângâind rostul nechibzuit al vieței omenești cu versul său molcom.

Înainte ea, pe alee, Șarl venea cu pași mari spre dînsa. O strigase de maî multe ori și era furios că nu-î răspundea nimeni. Îndată ce o văzu, veni la ea mormăind.

— Ce casă e asta, în care n'aude nici slugă, nici nevastă, nici nimeni...

Henrieta, la ideea că poate Mimi să se fi plâns fratelui-său, se înroși.

— Bine, Madamo, ce fel de treabă e asta: te-ai făcut stăpână în casă la noi, de nu vrei să maî primești lumea ce vine să mă caute?...

Dînsa îl privi lung și nu-î răspunse nimic.

— Ce sunt eū, caraghiosul dumitale?

— Ba nu; de ce vorbești așa?

— Vorbesc fiind-că am dreptul. Eū invit prietenii să vie să mă vază, și dumneata îi dai afară?

— Ce spuî Șarl? A venit un domn aseară, dar eū nu-l cunosc. A spus că are treabă cu tine și l'am poftit să aștepte în salon.

— Era un amic al meu.

— Să-î fie de bine!

— Eū nu înțeleg să-mi tratezi ast-fel prietenii. Îi chemasem să petreacă seara cu noi, și d-ta îl lași singur o oră.

— Șarl, pentru Dumnezeu, fii om întreg: de unde vreaî să știū cū că acest domn era poftit de tine?

Un nume Coltuc, Șoltuc, pe care nu l'am auzit nică odată.

— Da ce auzi d-ta!.. Nu cunoști pe Șoltuț, firește, el nu merge în saloane.

— Ia ascultă Șarl, nu mă plictisi, fiind-că nu ți-am făcut nimic. Lasă-mă în pace, că toate lucrurile au o margine.

Dinsul plecă, grăbit, și bombănind:

— Să vă iea dracu pe toți!... Parc'ar fi coborâtă din cer cu coșnița...

Și se urcă pe scară din nou, înjurând. Dar văzând ferestrele de la odaia surorii sale, cari acum erau deschise, se opri și o strigă. Fata se ivi la geam.

— Ia ascultă Mimi, tu ai văzut pe Șoltuț aseară?

— Nu, răspuse soră-sa de la geam, Șoltuț de la Iași?

— Da, închipuește-ți că l'am poftit să vie la noi, și proasta de Henrieta l'a lăsat singur în salon mai bine de două ore.

— Da spusesesi Henrietei că l'ai poftit?

— Ba nu, da ce nevoie era să-i spui?

— Eî bravo, zise fata rîzînd. Poștește-l într'o zi la masă, și dregem treaba, însă înștiințează pe mama, orî pe... nevastă-ta. Înțelegi că nimeni nu poate bănui ce ai tu în cap.

Șarl intră, cu pălăria pe ceafă, ștergîndu-și sudoarea de pe frunte și urmînd a bombăni.

— De geabă, domnule, muerea e lucrul dracului!..

VII.

A treia zi, Mimi aștepta pe profesor în odaia obicinuită. De la scena cu cumnată sa își croia în minte fel de fel de planuri: să spuie lui frate-său să-și deschiză ochii; să scrie lui Ștefănescu o scrisoare anonimă; să rîză de el. Câte odată dorea ceva care să-l facă să sufere atît pe el cît și pe Henrieta; altă dată se simția iertătoare față de dînsul și parcă chiar mândră că-l putea ierta de ceva. Ar fi voit să-î facă un bine secret, să-î dea ceva neașteptat și rar, care să-l umple de bucurie. Intra cu fantazia în fundul unor alcătuirii cu neputință de împlinit, în cari ea era bună, ideală, cu forme străvezi de zîină,—până ce fantasmagoria acea scotea la iveală chipul cumnatei sale. Atunci firea ei cea adevărată, revenea într'o clipă, și cu dînsa simțimentul de a face rău Henrietei. Ar fi voit s'o vadă suferind, să nu-î fie milă de ea, să calce cu piciorul pe gâtul ei, ca pe o vespe rău făcătoare. Trebuința aceasta de a o munci fizicește, devenise așa de mare, în cît, la cea mai mică ironie a cumnate-sei, îi venia să-î dea palme. Luase de mai multe ori hotărîrea de a spune lui frate-său bănuelile cî despre Henrieta, dar urmarea unei asemenea ho-

tăririi ar fi fost depărtarea profesorului din casă. Se gândise de asemenea să vorbească verde lui Ștefănescu, nu despre dînsa ci despre cea-laltă,—dar când se întâlnea cu cumnată-sa și o vedea liniștită, căutând-o cu ochii ca mai 'nainte, fără a avea nimic din ceea ce dînsa își simțea ascuns în suflet, îndoiala o coprindea din nou. Henrieta era, saū cel puțin părea tot «biata Henrieta.»

Profesorul veni în ziua aceea, după cum zisese, cu o jumătate de ceas mai tîrziu. Mimi, sub cuvînt de a se urca la ea, eși de mai multe ori din odaia de lucru și își aruncă ochii spre scara de la intrare, spre a se asigura că Henrieta nu aștepta, ca în rîndul trecut, la umbră. Sus, o femeie îi spuse că cumnată-sa eșise. O nespūsă bucurie o coprinsese la știrea aceasta, și coborî treptele sărind. I se părea că o dată Henrieta plecată, nu mai rămânea nimeni acasă. Inșă îi veni în minte că cumnată-sa eșise tocmai atunci, spre a întilni pe profesor în cale și a-i vorbi. Se gândi să-și pue o pălărie și să iasă și ea, când, de pe geam, văzu pe profesor venind.

Repede, lipsită de obicinuita ei îndrăzneală, se întoarse la masă și ascunse numărul din Ilustrație sub alte cărți. Simțise nevoc să provoace pe profesor a-i spune că în disputa cu Henrieta, avuse dreptate ea, iar nu cumnată-sa, și ast fel adusese foaia jos. Dar acum, când îl vedea venind, i se părea că jurnalul acela o da de gol, istorisind cele întîmplate între ele.

Când Ștefănescu intră, Mimi era galbenă, cu respirarea scurtă, resfoind un caiet într'aiuri,—dar el

intră ca în tot-d'auna, miop, grăbit, privind de aproape ivorul și închizând ușa încet ca să nu facă sgomot.

— Am cam întârziat, zise el, scoțând o batistă și ștergându-se pe obraz. Viu tocmai de la sfântul Gheorghe..... în zece minute..... sunt cu zece minute în întârziere, nu-î așa? Imi pare rău, aș fi voit să vii mai de vreme.

Ea zîmbea.

— Ia să vedem, cum stăm pe ziua de azi, zise el, apucând un caiet.

Mimi începu a rîde pe sub ascuns:

— Dumnezeu știe cum stăm.

— Multe visite? orî poate... puțină lene?

— Ba multă lene și puține visite. Am fost și cam bolnavă... mai mult de căldură și de silă. Noi eram obicnuite să petrecem verile la munte, și anul ăsta, din cauza bacalaureatului mcu, n'am putut să ne ducem nicăeri.

— Imi pare rău, zise Ștefănescu.

— Bravo, zise ea rîzînd. Ce fel de vorbă, îți pare rău că n'am plecat?

— Imi pare rău... N'am vrut să zic asta. Imi pare că nu vî găsiți bine la oraș.

— Târziu, târziu... Gura păcătoșului adevăr grăește.

— Ba nici decum, adăogă el domol.

— N'ai zis așa? Poți să negi?

— Am zis că-mi pare rău că nu vî puteți duce nicăeri, după cum vî erau dorințele și deprinderile.

— Ba nu, dacă în adevăr ai vrea să mă vezi plecând din București, ca să nu te chinuești în căldură...

— Da nu vreaŭ nimic, domnișoară.

— Atuncea spune-mi-o. E mult mai onest.... Eŭ înțeleg că nu-î plăcut să petreci vâra în oraș... pentru hatârul unuî singur elev... care poate nu te interesează întru nimic...

— Domnișoară, cine a zis asemenea lucruri?

— Te rog, domnule Ștefănescu, dacă vrei să pleci din București, să te duci unde-va la aer, nu te ocupa de mine... Eŭ nu voiŭ să suferi din cauza mea..

Glasul fetei tremura. Dînsul, stîngaciŭ, nu știa cum s'o facă să înțeleagă că nici nu visase să plece din București. Se sculase în picioare și se apropiase de ea.

— Zău nu-î adevărat, domnișoară Mimi.

Și fără să-și dea seamă, luă mâna fetei într'ale lui, simțind nevoe de a o încredința de aproape că nu era vinovat, că nu se gîndea să plece. Dînsa se prinsese de mâna lui, și, vibrând de emoțiune, urmă pe acelaș ton:

— Te rog, te rog, să nu faci nimic pentru mine, să nu suferi pentru mine...

— Zău domnișoară, nu.

Fata își retrase mâna binișor dintr'ale lui și rămase în picioare, uitându-se în pămînt. El, nedumerit, rămase în fața ei.

— Uite frate, comedie, zise, nici nu m'am gîndit.

Ea îl împinse ușor spre scaunul lui, și ea însăși se așeză la loc.

— Parole d'honneur?

— Parole.

— Bine, te cred. Acuma, dacă ești cu minte, am să te întreb ceva.

Și începu a căuta printre texte numărul din Ilustrație. El o privea, aprins la față, muncind în gură o vorbă mai îndrăzneată, pe care nu o putea rosti cu nici un preț. «Dacă ești cu minte.» Ce vrea să zică asta? El se simțea foarte cuminte, dar se vede că nu trebuia să fie cuminte. Și îi veni pe buze vorba:

— Domnișoară...

Ea parcă simțea, parcă înțelegea ce gândește, și aștepta. La glasul lui, ea ridică ochii spre el, roșie la față, privind pe sub gene cu o căutătură care parcă rîdea și chema la dinsa.

— Domnișoară....

— Bravo, bravo, am găsit. Vino încoace, la lumină. Il duse la geam, părînd că vrea să-î taie vorba. Dar în fața luminei găsi că prea erau în drum.

— Vino mai încoace, îi zise, luându-l de braț. Uite, și spunc-mă drept ce gândești de ilustrațiile astea.

Și întinse mâna înaintea, depărtînd jurnalul, pe când cu capul se lăsa pe spate, spre dînsul. El, scurt la vedere, se dete după jurnal; ea făcu un pas înaintea, el de asemenea; ea mai facu unul.

— Eî, așa nu ved nimic, zise el rîzînd.

— Iacă, Iacă!..

Și î vîrî jurnalul în obraz. El îl luă binișor și se uită la el de aproape.

— A, știu, sunt faimoasele caricaturî....

— Ce fel caricaturî? întrebă fata, mirată.

— Orî nu sunt așa?

— Ești sigur? zise ea depărtându-se puțin și uitându-se la el cu ochii pe jumătate închiși.

— Vrei să zici că alaltăcri aveam altă părere.... Da, fiind-că nu-mi atrăsese nimeni luarea aminte. Eă nu prea ved bine și mi s'aă parut la început destul de reușite. Dar privindu-le mai de aproape, găsesc că sunt slabe... niște adevărate caricaturi. Asta-ă oaste românească?

Ea urmă a se uita la dînsul, nedumerită: era pătuns de ceea ce spunea, oră începea să devie șiret? Când el se întoarse de odată spre ea rîzînd:

— Și trebuie să te mai și supăr cîte odată.

Fata se aruncă pe scaunul ei și începu a scānci ca un copil nemulțumit:

— Lasă... te-ă făcut șiret, nesuferit; ești nesuferit!

El se uita la ea, mirāndu-se de unde scotea, acea făptură greoaie, grația copilărească cu care îl învërtea așa. Se apropia de dînsa și o bātu pe spate încetinel.

— Domnișoară Mimi, am glumit. Aă dreptate: ilustrațiile sunt bine făcute, sunt chiar prea bine.

Ea întoarse ochii spre el, lin, parcă ar fi voit să-ă arate că sunt așa cum sunt, limpezi, frumoși, și era nedrept să i-ă umple de lacrămă, cum se părea că craă.

— Ei, pécatele mele, da de ce plāngă? întrebă el mișcat, mângāindu-ă pērul cu māna.

Ea nu rēspundea nimic, ci numai se uita spre el. Când lacrămile umplură alveola genelor, își scoase o batistă, și, încet, duios, își șterse ochii. Ne mai fiind stāpān pe sine, el se plecă spre ea, și, cu un

simțiment în care i se părea că era ceva părintesc, o scrută pe pěr, ticnit, cuminte, zicându-î:

— Ia zěu, să lucrăm ceva, lasă copilăriile astea.

— Da, răspunse fata încet.

El trecu la locul lui, și veniră așa față în față.

— Viî mâine seară la noi? întrebă ea de odată.

— Viü, zise el pe negândite. Da ce să fac?...

— Să mă vezi... și să te ved. Vine și un domn de la Iași și alți domni; aü să rîză și să spună la prostii.

— Da... întări el, cu glasul pe jumătate.

— Nu da... *Da!* cu toată inima.

— Cu toată inima, dar ar trebui poate să fiü chemat... într'un mod...

— Ce-ți pasă, veî fi chemat. Da viî?

— Viü, da.

— Foarte bine. Așa îmi ești drag, nu ești nesuferit și te ascult, hai să lucrăm.

Dînsul puse mâna pe cridă cu nespuse multumire, fiind-că cu chipul acesta se schimba vorba. Ea sta cu capul pe o mână, urmărindu-l serioasă și uitându-se țintă la el. Voia ceva, urma cu ochii demonstrația de pe tablă, pe când cu mintea era în altă parte. El simțea că ea nu înțelege nimic, dar nu mai puțin își căuta de treabă, vorbind tare, adresându-se ei, fără s'o privească, — pênă, la un loc, se opri nedumerit și se depărtă puțin de tablă, reluând calculul. O rază din soarele ce apunea, cădea în lung pe șirele de cifre, albind crida. Mimi se sculă și lăsă perdeaoa de la fereastră; apoi se întoarse la loc. Profesorul se uita la calculul lui, fără

a înțelege nimic. Ștersă câte-va numere în tăcere și le înlocui cu altele, iar le ștersă, iar le scrise....

— Ce comedie e asta? își zise el încet, pe când se pregătea a reîncepe problema, care nu eșea cu nici un preț.

Un hohot de ris de la spate îl făcu să se întoarcă și să se roșească. Fata râdea, uitându-se la el, roșie și dînsa ca un vinovat.

— Dumneata mă faci să-mi uit meseria, zise el, lăsând crida jos.

Ea sări, rîzînd, și se agăță de brațul lui:

— Viî, viî?..

— Viü.

— Bravo!

După aceea rămase locului, neștiind ce să facă cu persoana ei.

— Imî spuî pe cinste că viî?

— Ei!.. imî pare rău... Când am zis că viü...

— Bine, bine, te cred.

El își luă pălăria să plece.

— Azi s'o scurtăm puțin, fiind-că nu merge.

— De ce așa curînd? zise ea încet, aproape duios.

— Nu merge de loc. E și cam întuneric... Data viitoare voiü veni mai de vreme și vom face și lecția de azi. La revedere...

— Mai stăi puțin, numai puțin. Am să te întreb ceva.

Și pe când îl ruga să mai stea, apucă cu mâna un nasture de la haina lui, preocupată, și se uită la el lung.

— Vreaü să te întreb... ce crezi despre mine?

El începu să rîză și o bătu cu mâna pe spate.

— Nu, nu, nu, nu vreaŭ răspuns ca la copii. Dacă ar fi Henrieta în locul meu, n'ai lua acrele astea de profesor grav și... plicticos.

Ființa aceea greoaie și bine legată se făcuse mititică, fină, și se agățase de nasturul hainei ca o pânză ușoară de păianjen. Ochiii păreau înecați în farmecul umed al dorințelor celor mai ascunse. Am ndou  mâinile, str ns unite una de alta, le ridicase p nă sub bărbie și parcă se lupta să le ție lipite de ea, ca să nu-ı deschidă prea repede brațelc. El, băt nd-o pe spate, o apropiase cu desăvîșire de el. Intr'un av nt puternic, fata își întinse gura și el o sărută.

— M ine, m ine... bagă de s mă! amenință ea cu degetul.

VIII.

A doua zi, seara, pe când Bucureștenii eșeau să răsufle pe la grădini și noaptea pacinică aducea lumina peritoarelor stele de August, cele două cumnate se pregăteau, fie care în felul ei, să apară la serată.

Henrieta se îmbrăcase ușoară, cu o rochie albă de lână; își pusese niște fire subțiri de myosotis, ce păreau a eși sfoase din sîn; încălzise puțin liniile corpului, aruncând peste rochia albă un borangic cu puncte aurii de mătase, — așa că părea o icoană fantastică și drăgălașă, cum aveau obiceiul să zugrăvească pe cutiile de fildeș pictoriile decadenței italiene. Fiind-că se îmbrăcase cam de vreme, rămăsese în odaia ei, și luase de pe masă o cărticică, bisericos legată, pe care o deschisese mecanicește și citise:

O ciel, je vous revois, madame,—
De tous les amours de mon âme
Vous le plus tendre et le premier.
Vous souvent-il de notre histoire?
Moi, j'en-ai gardé la memoire:—
C'était, je crois, l'été dernier.

Mirată de versurile astea săltărețe și ștregărești,

întoarse volumul să vadă de cine sunt. Musset... Ea îl ştia în mare parte pe dinafară, dar bucata asta îi scăpase. O citi cu plăcere până la urmă :

Le temps emporte sur son aile
Et le printemps et l'hirondelle,
Et la vie et les jours perdus ;
Tout s'en va comme la fumée,
L'espérance et la renommée,
Et moi qui vous ai tant aimée,
Et toi qui ne t'en souviens plus!

O clipeală lăasă mâna în jos şi pe ochi îi trecu umbra unui nor de melancolie: *tout s'en va comme la fumée!*—Rămase privind țință înaintea ochilor, fără să vadă nimic. Repede însă ridică mâna din nou şi iar citi numele poetului pe scoartă, zîmbind:

— Astea sunt isprăvi de ale lui Musset. De câte ori s'a mai jurat că iubea pentru prima oară, — sau pentru ultima...

Şi iar mai citi poezia, resfoind mai departe filele cu chenar înflorat.

Mimi, în vremea asta, se îmbrăcase şi ea. Cu o lumînare în mână, ridicată până în dreptul capului, se uita în oglindă, trăgând cu mâna stângă firele de pe frunte, spre a o lăsa goală, — întocmindu-şi lângă urechi două arcuri de madrilenă vicleană, — aninându-şi la gât o salbă de filigrană cu raze, ce se lăsa la vale pînă în poteca sînuului. Era îmbrăcată ca în tot-d'a-una, după propria sa modă, cu un fel de peplum strîns la brâu, adus pe un umăr şi prins cu o pafta tot de filigrană, care nu era lipsit de originalitate şi îi şedea bine.

După ce se cercetă în oglindă cu mulțumire, lăasă lumina jos, se așeză pe un scaun și își privi mâinile. Aci treaba se îngloda. Cu câtă-va vreme înainte, fusese prinsă de mania vivisecțiunii, și ucisese în vre-o câte-va săptămâni un număr incalculabil de pești și broaște. Asta fu destul ca mâinile, roase de corosive și accide de tot felul, să se slujească, și acum Mimi să sufere. Dar umbra de îndoială peri repede de pe acea frunte semeață. Își puse o pereche de mănuși, încet, uitându-se drept înaintea ochilor și urmărind parcă o scenă ce se petrecea unde-va aieva.

Tot în vremea asta, profesorul, mișcat de vanitatea eleganței ce se aprinde mai cu seamă în oamenii simpli, când le rîde amorul în cale, se aruncase într'o birjă strașnică și alergă la șosea.

El primise un bilet de la fată, prin care era rugat s'o aștepte sub teiș pe la orele 10 și jumătate. Neștiind ce să creadă, dar gata să alerge acolo, așteptase cu nerăbdare seara și nu erau încă 9 ceasuri când se urcă în trăsură.

Fata spusese mamei ei că vrea să chieame pe profesor la serata ce se da în cinstea lui Șoltuș, și pentru aceea trebuia să-i scrie. Dar în mintea ei hotărîse lucrurile alt-fel.

După ce plecase Ștefănescu de la lecția de cu seară, Mimi prinsese un fel de aripă necunoscute, îi ardea o lumină rozalbă în fundul închipuirei, rîdea perdeaua orizontului înaintea ochilor, și orî de câte orî, în mijlocul unei fraze rostite sau a unei idei, simția impresia sărutărei fugace de cu seară, inima

i se oprea din regulata ei bătae. Toată noaptea se gândise. Planurile cele mai absurde, visurile cele mai strani, viitorul cel mai cu neputință de împlinit se amestecău în dorința ei de a sorbi dintr'o viață nouă. În setea ce o stăpânea, nici o putere n'ar fi putut o opri de a bea lung, lung... Obicnuită a umbla singură, hotărî cu îndrăzneală să se miște înainte, să-și scrie să vie la dînsa; avea trebuință de el, absolută, iresistibilă, și când noaptea se opri la ideea de a-l ruga s'o aștepte la șosea și a-î împărtași această hotărîre în locul biletului de poftire, simți nevoie de a aduce la îndeplinire planurile sale pe loc, fără cea mai mică întârziere, și se sculă din pat, luă condeiul și scrisese.

Ast-fel se ducea profesorul la șosea, pe când Henrieta resfoia o carte, iar Mimi își punca mănușile.

X La Stroești se venea de vreme, fie-care cum se afla, aducînd obiceiurile și ticurile sale. Ast-fel, buna-oară, Iluzie, care nu lepăda nici odată țigara din gură, intră cu un crâmpciu plin de salivă lipit de buza de jos; Simboteanu veni în pantalonî de dril și-și pusese manșetele în salon, scoțîndu-le dintr'o groapă de buzunar, în care sta în bun prieteșug cu septămîna literară de la *Suferințele omului*; locotenentul Jughiniță, demisionat din armată din cauza poznelor ce le făcea Madame Jughiniță, purta încă o rămășiță de uniformă, necinstită de împrejurări într'un mod atît de barbar, în cât mai mult îl descoperea de cât îl acoperea; Iorgu Sucitor venea de la Enache, unde nu isbutise, vreme de vre-o

trei ceasuri, să brodească borvisul pe măsura vinului său vice-versa, etc. etc.

Cei d'întâiu cari sosiră fură: Șoltuț de la Iași, Moise Botez, poetul,—Iliescu, faimosul critic de al *Convremelnicul* și Teodor Bercu, o nouă stea literară. Ei intrară câte-și patru, ca la ei acasă, și, cu toate că nu era nimeni în salon, traseră deadreptul la tava cu dulceață ce-î aștepta și la borcanul cu tutun.

Bercu vorbise tot drumul și urma încă și aici. Nalt, uscat la față, fără vîrstă aparentă, de și în realitate foarte tîner, se vîra în sufletul lui Iliescu, urmîndu-și instinctul calculator de a intra la inimă ticnitului critic, care, senin, cu barba rusească atârîndu-î pe piept, se uita la Bercu cu răbdarea cu care un dulăi betrân îngăduie unui coteiū să-l mărie. În fond, el era plictisit și simțea o secretă nemulțumire de a constata că Bercu citise mult și era îndrăgnet. Botez, cu părul pe frunte, scurt, slab, nervos, cu ochiî scânteietori de inteligență, asculta pe Șoltuț, craiul Iașilor, care istorisea cum prinsese la o ibovnică a lui pe Conu Nicu moralistul.

Puțin după el, intră Șarl, cu o scobitoare între dinți, și mai în acelas timp Iorgu Sucitor, căruia îi mai zicea și Iorgu Leventu, din cauza jiletcelor sale albe: o așa podoabă ridica pe proprietarul ei, în stima lui Simboteanu, imediat la rangul de baron. Apoi L-t. Jughiniță, Iluzie, Stroescu tatăl și Henrieta, Perețcanu (evreū, fost Purcetz), alt evreū Master și în fine Dumitrache Lemi, capul partidului socialist,—căruia îi mai zicea și Tukidide.

La intrarea acestuia, un enorm sgomot isbucni:

— Porcus, porcus!.. bravo!..

— Bravo, ticălosule!

— Vivat Tukidide!

— Ura!..

Dumitrache Lemi, deputat ca și Stroescu, rostise o cuvîntare într'o întrunire a lor, plină de talent, după unii, plină de prostii, după alții, în sprijinul țărănilor. Acum sta în ușă, cu o mână în jiletcă, de o seriozitate comică, așteptând să se sfîrșească sgomotul. Un jelt fu tras repede în mijlocul camerei, iar Șarl și cu Șoltuț îl apucară de subțiori și-l instalară în tron. Toți cei de față trecură pe dinnaintea lui hiritisindu-l.

— Ia stați bre, că mi s'a uscat gâtul de sete.

Trei de odată alergară și-î aduseră chiseaoa de dulceață la nas.

— Aș trage un fum... și destul cu prostiile!

— Ce dracu să-î facem? se întrebă Șarl.

— Să-î frângem o turtă în cap, zise Iluzie.

— Bravo, aduceți o jimblă.

Șarl se repezi pe scări și se întoarse cu o pâine sub braț, care fu cu solemnitate ridicată deasupra capului lui Lemi.

— Bine bre, Tukidide, da mare pehlivan ai mai eșit tu, zise Stroescul bătrânul.

— Stăi, onorabile, să-ți frângem turta, că ai împlinit anul.

Eroul sărbătorit trebui să stea pe scaun și să-și scuture fărâmațurile din păr, pe când cei-lalți îi vîrau lingurițe, cutii cu chibrituri și alte mărunțisuri prin buzunare. În cele din urmă veni și coana Sofța,

și apoi și Mimi, și așa urletele mai scăzură, iar oratorul putu să se scoale din jeli și să-și descarce buzunarele de marfă.

Moise Botez ceru lui Șarl să-l prezinte mamei și surorii lui, fiind-că era singurul nou în societate.

— Mamă, zise Șarl, uite prietenul Botez. Mimi, Mimi, strigă el pe soră-sa, vino 'ncoa: iată un prieten, Moise Botez. Și el fugi.

Coana Sofița și Mimi îl scuturară de mână cu voioșie.

— Eū doream de mult să vă cunosc. Vă citesc și vă admir mult... Doream chiar să vă spuī opinia mea și să vă rog, spre binele-dumneavoastră, să lăsați influența lui Dionisie... Puteți deveni un adevărat poet original, dacă nu vă veți mai inspira de la el.

Inceputul de zîmbire, ce tremura în obrazul negricios al lui Botez, deveni o strîmbătură oribilă. Coana Sofița, care ar fi putut rămânea pentru Botez o femeie superioară, dacă s'ar fi oprit la «vă citesc și vă admir mult», deveni pentru tot-d'a-una o adevărată caricatură. Cu capul plecat pe o lature, cu privirea furișă pe sub gene, cu părul pe ochi, el se dete la o parte, își scoase din buzunar un jurnal făcut ghem și dintre foile lui apucă cu vârful degetelor tremurând, o țigărușcă anemică și o aprinse. Henrieta, care-l cunoștea, veni din întîmplare lângă el și-l întrebă încet, luându-l binișor de mână: «ce mai faci, domnule Botez?»

Se pregătea o citanie. Teodor Bercu, țanțoș, îndrăzneț, cu un nas ca o șușanea, ședea pe o mar-

gine a jelțului din mijlocul odăii, cu câte-va foi în mână. De și era pentru întâia dată pe *seletă*, cum sa zicea, omul părea la locul lui. Numai din când în când schimba picior peste picior și pufnea ușor pe nări, încercând să impună tăcere unui grup, în care Tukidide își istorisea isbânda de la adunare, rîzînd de întrerupători:

— Niște mazete, bre...

— Lasă, Tukidide, că te cam urluiseși...

— Ce mă urluisem, bre... N'ai văzut pe răzeșul cela de Dubău?.. Eă nu șuguesc...

— Psiit!.. Tukidide, zise serios coana Sofița, ia să ascultăm!

— Sărut mănușitele, coană Sofiço, mata șt-ii că, la noi tăcerea se impunc.

— Bine, bine, de astă dată iacă o impun eă.

Dumitrache Lemi se retrase pe un scaun, uitându-se lung la Bercu, care îl împedeca de a vorbi despre sine.

— Da cine-i slutu ista, bre?.. întrebă el încet pe vecin.

— Siit!.. se auzi din mai multe părți.

Bercu scoase prima foae de asupra și începù :

«Imi propuiù, într'o serie de studii, a urma în țară la noi cercetarea tuturor lucrărilor literare de oare-care valoare, conform regulelor criticești științifice. Nu mă voiù ocupa nicî de persoana autorului, nicî de școala lui, nicî de foaia în care scrie, după cum nu mă voiù ocupa de detalieri, de *chi-țibușuri* cum se zice, nicî de realitatea persoanelor sale, nicî de problemă...

— Dar atunci de ce te vei ocupa? întrerupse Tukidide.

— Ce-ți pasă ție? răspuse Iluzie.

Șiit!..

Bercu se uită lung la Tukidide și urmă:

«...Nici de problema psihologică ce-și pune înaintea. După cum amicul meu, domnul Iliescu, singurul critic pe care îl recunosc...

-- Cer cuvîntul, zise Iliescu.

— O ho!.. cere cuvîntul... boue!.. zisera mai multe glasuri, n'ai învățat încă că la noi se *ia* cuvîntul, nu se cere..

— Prea bine, răspuse el zîbind, *ia* cuvîntul. Domnule... Teodor Bercu, cū mă simt foarte onorat de prietenia domniei-voastre, dar nu vĕ e teamă de poliție să fiți prietenî cu mine?

Iluzie, vĕzĕnd că Bercu își cam pierde din siguranță, sări de la loc cu un aer serios.

— Aista a ucis oamen bre...

— Nu c'am ucis oamenî, zise criticul cu blăndețea lui șireată, dar îmi merge vestea că sunt un spânzurat și jumătate, nihilist, petrolist și mai știu eă ce...

— Me rog, da despre ce vorbește tînĕrul? întrebă Stroescu bătrînul.

— Așa este, strigară mai mulți, titlul!

Bercu înțelese că trebuia să înghiță tot și să pară încântat.

— Titlul! S'auzim titlul!

— «Zaharia Mumulescu,—Teatru,—Incercare de critică științifică», rosti cu glas solemn Bercu.

— Prost, prost și lung; nu merge.

- Umflat, umflat!
- Merge, merge, ziseră alții. Dă înaintel!
- Protestez, protestăm! Mai întâi nu merită să se ocupe cine-va de Zaharia Mumulescu.
- Teatru scris nu există.
- Ba să mă ertați.
- Nu există!
- Există.
- Nu le căuta lor,—citește, d-le Bercu.
- Nu va citi, Iiii!.. Urrr!.. Siii!..

O larmă pênă în slava cerului împedecă pe Bercu de a merge mai 'nainte. Berciștii își suflecară mânicele și se făcură a se repezi spre antiberciști, cari, la rîndul lor, pârură a se apăra. Când se apropiară unii de alții, în gluma lor de bătae, dușmanii lui Bercu ziseră încet:

— Da prost e, nenisorule.

Iar amicii adăogară:

— Cu avan.

Poetul Botez înlemnise pe scaun, cu mâna dusă la gură, cu capul a blandă pe un umăr, încercând să zîmbească...

— Ce hazlii sunt! zise Henrieta.

— Da... mîrîi Botez.

Șarl veni repede la el și-î zise încet:

— Ia ascultă, și-am făcut limpeziș, scoate-o!

— Da n'am nimic...

— Nu fii al dracului, Moise.

— Zcă, dragă Șarl...

— Nu-mă umbla mie cu mofturi, onorabile.

Pe când Botez se jura că n'are nimic, virful unui

sfert de hârtie i se ivise dintr'un buzunar, iar Șarl
îl zmunci încântat....

— Sîît!.. tăcere... Versurî! strigă el.

— Poezele, bravo ticălosule!..

— Zi pe slovă!

Aci, Mimi dispăru, zîmbind:

— Versurî de frate-mă!... Imă închipuesc.... zise
ea lă iluzie.

IX.

Erau ceasurile zece. De-alungul trotuarelor, gazul, slab, tremura în mijlocul unei roate galbene. Trăsuri întârziate alergau pe caldarîm spre șosea, făcînd un sgomot asurzitor, pe cînd în prelungirea vuetului lor se auzea din mahalalele vecine glasul oltenilor precupeți, ce intrau târziu acasă. Pe la câte un colț de stradă, cârciume deschise lăsaū să se vadă băeții de dugheană, care, întinși pe teșghele, adunaū semnele de cridă scrise de cu ziuă, saū ungurenii rîndași, pe jumătate beți, bot în bot cu fetele din casă.

Singură, grăbită, Mimi se ducea spre șosea. Eșise din mijlocul adunării de acasă, nevăzută de nimeni, fără să-și ia nimic pe umeri. O ușoară tremurare îi coprinsese tot corpul, iar prin minte îi treceau adieri calde, cari parcă îi lăsaū în gură un gust parfumat. Mergea pe trotuar, vedea casele și luminile aievea, dar capul îi era atît de plin de imagini, în cât, pe aceleași case și pe aceleași pietre, le vedea mai bine în minte, iar în lungul drumului se zărea pe sine însăși mergînd chochetă și drăgălașă, așa cum ar fi voit să fie.

Ajunse la șosea. Pe sub tei, întunericul era

compact. În jurul bufetului câte-va, fanare prăfuite spârgeau pâcla nopții, împrăștiind pe nisip raze fumurii. Trei țigani gongăneau somnoroși cântece de amor, pe când câte un cap anonim se ivea de sub coșul trăsurilor cerând apă și dulceață.

Mini se strecură pe sob pomii și ajunse până la prima barieră de lețuri, fără să recunoască pe nimeni. Inima parcă i se urcase în piept mai sus, respirarea i se scurtase. Trecu șoseaua de-a curmezișul, spre a se întoarce pe cea-laltă parte, dar pe cea d'întâiu bancă dete de Ștefănescu.

— Ah, în fine!.. zise acesta, luând'o de mână.

— Bonsoir, răspuse fata încetinel. Am întârziat?

— Nu, dar eu nu știu să aștept. E grozav de greu să aștepți.

— Nu-î așa?.. Mie mi se părea că ceasornicul nu se mai mișcă. Ce noapte!

— Foarte întunecoasă.

— Intunecoasă și caldă.

— Ce-ai făcut până acum?

— Ce să fac? am asistat la glume și la prostii. Acum în urmă începuseră să și citească... vorbă multă... sgomot. Eū am șters'o frumușel, și iată-mă's. Vezi?...

Și vorbind ast-fel se apropia de el, și din fuga îl sărută pe umăr, peste haină.

Dînsul, rîzînd, o apucă de mână.

— Ce bună ești că ai venit. Eū credeam că n'o să vii.

— Da de ce să nu vii? Nu sunt stăpână pe mine și pe faptele mele? Am venit fiind-că îmi plăcea.

să viū, fiind-că nu puteam să nu viū. Când îmi e cine-va drag. mi-e drag și s'a isprăvit. Vezi? Eū îți spun că-mi ești drag, fiind-că e așa.

— Domnișoară Mimi!

— De geaba, de geaba.

— Lasă-mă să-ți spun..

— Siiit! de geaba, zise ea pentru a treia oară, vrând să-î astupe gura cu mâna; dacă în locul meu ar fi alt cine-va, poate...

El se prinse de mâna ei și n'o mai lăsă.

— Nu vrei să mă ascuți; foarte bine. Eū mă mulțumesc și cu atât. — Și-î ținu încă mâna.

— Orī nu-î așa?

— Eī, domnișoară Mimi, zise el, oftând. E pentru mine o mare mângâere că ai venit. Dar trebuie să m'ajuți să fiū om cuminte. Eū am o răspundere enormă de faptul de astă seară.

— De ce?

— Lasă-mă să-ți spun. Din nenorocire nu sunt un om cu o voință mare; de cât-va timp n'o mai am nicī pe cea mică de până acum,—și cu toate astea trebuie să o am, ca să pot lupta cu propria mea nebunie.

El se opri, mângâindu-î mâna într'ale lui.

— Scoate-ți mănușa asta.

Dinsa desfăcu repede mănușa și'î dete mâna goală.

— Nu-î așa? urmă el.

— Nu înțeleg.

— Inchipuește-ți că ne-ar vedea cinc-va. Ce te faci d-ta?

Ea păru un moment sdruncinată în siguranța ei, dar repede adăogă:

— Ei și? am să dau socoteală cui-va?

— Poate că da,— în toate cazurile eă de sigur.

Și fiind-că ea tăcea, el urmă:

— Eă aș avea să dau socoteală tatălui dumitale, și cine știe dacă nu chiar dumitale. Căt suntem de departe unul de altul, o știă.

Mimi păru a se gândi: Incet, își retrase mâna dintr'ale lui și se sculă.

— Suntem în adevăr departe unul de altul; bonsoir.

Nesigură, turburată, neștiutoare de secretele acestui fel de convorbire, ea ardea de nerăbdare, ascultându-l. Ca un copil, se supără și voi să plece, sperând că o s'o roage să stea. El însă rămăsese cu brațele pe genunchi, nehotărît, vinovat, gândind cu rușine la scandalul ce ar fi putut să urmeze. El, un seducător! Și de unde o așteptase cu căldura de inimă a unui inamorat, — acum, când o avea alături, era aproape fericit că voia să plece.

Dar de abia se depărtase fata cu câțiva pași, și el încercă s'o strige. O chemă pe nume de mai multe ori, însă nu-î răspunse nimeni. Atunci se sculă repede și alergă după dînsa. Intunericul însă era așa de mare, în cât nu se vedea nimic. Merse cât-va timp, se opri să asculte, porni iar,—dar nimic. Atunci o nespună părere de rău îi umplu sufletul. Ceea ce făcuse era ridicul. Mai strigă încă odată, sperând că Mimi îl va auzi și-l va ierta. — Nimeni!

Fata auzise tot, și de s'ar fi lăsat pornirii celei

dîntăiū a inimei, s'ar fi întors. Dar, rănită în simțimîntul ei cel mai puternic, îi plăcea să-și răsbune. Cu speranța ascunsă, la fie-care chemare, că o s'o mai cheme odată, ea se dase la o parte din cărare și-l lăsase să treacă înnainte.

El, neauzit, neînțeles, trecu drumul și se duse să stea pe o bancă din preajma bufetului, unde își lăsase trăsura. Ea, crezându-se de asemenea neînțeleasă, plecă încet spre casă.

Când Ștefănescu intră în strada Cometului, toți ai săi dormeaū. Numaī de la odaia lui Tache se vedea o dîră de lumină ce străbătea prin geamuri cu putere și se frîngea pe zaplazul din față. Mitică intră prin șopronul în care dă camera băiatului și deschise binișor ușa. Tache, fiind cu capul sub lampă, nu vedea pe noul venit.

— Cine-ī acolo? întrebă el răstit.

— Eū sunt, rēspunse frate-sēū.

— A! matale ești, nene?

— Da; ce faci?

— Uite.... lucrăm... puțină trigonometrie.

Și zicēnd ast-fel, ridică un caet de pe masă și acoperi cu el mai multe foi de hârtie, scrise pe toate laturile, precum și un capēt de țigară. Surprins, băiatul voi să aibă aerul ocupat și deschise textul pe apucate.

— Tocmai vream să te întreb, nene, de problema asta.

— Aī ajuns pēnă aici?

— Da.

— Foarte bine. Dă-mi un creion și o bucățică de hârtie. E foarte ușoară.

Și cu pripeală, cu nerăbdare, se agăță de bacalaureatul fratelui său, ca de un lucru care l'ar fi ajutat să uite de unde venea.

Tache dete în sus, dete în jos, și găsi un vîrf de plumb; dar hârtie, pace...

— Ce dracu, n'ai un petec de hârtie? Parcă te-am văzut scriind!

Băiatul fu silit să ridice textul și să-și dea pe față foile de corespondență. Frate-său apucă una, pe jumătate scrisă, și-i arată calculul pe cea-laltă pagină. După aceea o strînse și o puse în buzunar.

Lasă-mi-o astă-seară să-mi arunc ochii pe dînsa, Mintea lui, preocupată vecinic de calcule, descoperea, ca la mai toți semenii săi, un farmec nou în orî-ce regulă veche, care se lega cu cine știe ce colț creator, ascuns în imagine.

Băiatul nu zise nimic. Se foi cât-va timp, fără astâmpăr, în jurul fratelui său, apoi îndrăzni să-i ceară foaia înapoi.

— Poate c'ar fi bine să-mi lași sfertul acela de hârtie, ca să ved formulele...

Frate-său scoase foaia din buzunar.

— Vrei să ți-o mai explic odată? întrebă el, desfăcînd hârtia.

Și fără să se gîndească, își aruncă ochii pe partea scrisă și citi:

«...așa cum eraî, bălaie și mititică, ca o glumă a natureî. Cine poate ști ce ascunzi tu în farmecul ochilor tăi atît de limpezî și în surîsul fugar al

gurei. Când alergă pe nisip, mlădiindu-te ca o ciocărlie în vînt, pari că te-ai lăsat de pe o ramură de migdal, atunci, chiar atunci, ca o pasăre primăvărată. Pe mine m'ai uitat, și cū am rămas singur. Și mi-e atît de urît singur! Ce pot să fac eū în lumea asta, lungă și deșartă, de cât să te aștept...»

Manuscrisul fusese întrerupt. Mitică se uită la băiat, pe jumătate supărat și pe jumătate trist. Asta era cauza că nu lucra nimic: un amor prostesc de școlar, aprins din pae, care adesca are înrîuriri asupra restului învățătorei și al vieții. Tache sta în picioare înaintea lui, ca de piatră. Frate-său îi întoarse hâtia.

— Am citit fără să mă gândesc ce fac; ved că este o scrisoare... dulce, adaoase zîmbind de milă.

— Nu, nene, zise băiatul; e o prostie, nu-î scrisoare.

Frate-său înălță din umeri și eși. Tache se luă după el pînă în șopron.

— Zcă, nene, nu-î scrisoare, zcă așa!

— Bine... cu atît maî bine, fiind-că ar fi trist să te-ții de flocurî de astea.

— Nu mă țî.

Fratele maî mare se duse să se culce, gîndindu-se cu înduioșare la frazele acelea, întocmite cu pompa naivă a școlarilor melancolicî amorezați. Dar iar bine că nu erau triviale. Ba chiar aveau ceva din notele cele lungi ale vioarci, ce-î plăceau atît de mult. Temperamentul revenea cu putere în toate manifestările sufletești ale băiatului. Așa era tată-său. Și la această simplă idee, un șir de imagini din trecut îi umplu mintea; apoi Mini resări de odată

în punctul luminos al conștiinței, întunecând tot, precum răsare în ochi, cercul unui soare privit îndelung; apoi se ivi încet, ca un portret descolorat, suava figură a Henrietei; apoi fraze rupte în bucăți: «ce pot să fac eu, în lumea asta lungă și deșertă, de cât să te aștept»... Ce-o mai fi și asta?...

A doua zi dimineața chiemă pe mămă-sa să-î destăinuiască descoperirea ce făcuse. Bătrâna, spăimântată, luă pe Anicuța pe departe, s'o descoase, sperând că poate fata știa ceva. În adevăr, ea știa, și la întrebarea mame-sei răspunse rîzînd:

— Sunt comediî de ale lui Tache: scrie un roman. Bătrâna își făcu cruce.

— Doamne ferește!.. cu asta își perde el vremea, mamă?

— De!..

— Tu nu i-ai zis nimic?

— Ce să-î zic?...

— Să-î zici că s'apropie examenul, și-î trebuiesc haine, și eu n'am de unde să i le fac. Dacă nu vrea să învețe, o să-l las cu coatele goale... Băițașul ăsta o să mă vire în pămînt.

Anicuța era menită să asculte în tot-d'auna cum își vîrsea focul bătrâna pe Tache, ori pe lume, în momentele sale de nemulțumire. Dar o cunoștea pe din afară, ca pe o carte de rugăciuni, și o lăsa de se potolea singură.

Cînd Mitică află noutatea, se puse pe ris.

— Bine, mamă, tu rîzi? zise bătrîna.

— E nostim om Tache al nostru. Ia chiamă pe Anicuța!

Fata intră zîmbind.

— Eî fată, ce mai zică tu acum? Ştii că suntem pe drumul nemuririi.

— Da, răspunse Anicuţa rizînd.

— Tu ştii ceva de romanul ăsta?

— Da, da, mi l'a cetit tot, adică cât e scris, — dar să nu mă spuî, nene, fiind-că m'a jurat să nu crâcnesc o vorbă către nimeni...

— Eî?

— E o istorie de la Călimăneşti... şi zău, că nu-î mai proastă de cât cele ce se publică, numai te lăncezeşte la inimă, cu nesărături de amor...

— Bată-te, Tache!..

Fratele mai mare se linişti. Cu toate că el însuşi era pe malul ripei, gata să cadă, se simţi fericit că băiatul făcea din amor, literatură, iar fata vorbea de acest simţimînt cu dispreţ. Poate că în realitate câte şi treî se înşelaû.

X.

Când veni ceasul să merga la Stroești, profesorul se simți stângaci și nesigur. Eși de acasă ceva mai de vreme, și când să dea din Lipscani în calea Victoriei, se întâlnește față în față cu Henrieta, care-l opri.

— Tocmai mergeam la d-voastră, zise el.

— E cam de vreme. Sunteți grăbit? întrebă ea, ridicând ochii spre el cu multă înțelegere.

— Grăbit, nu... Voiam să ajung la ora lecției. Cu toate astea am încă destul timp, adăogă el, uitându-se la ceasornic.

— A propos, ce s'a întâmplat între dumneavoastră? îl întrebă ea de odată.

— Intre cine?

— Intre d-ta și Mimi.

El mișcă din cap cu nedumerire, ca un om care nu înțelege despre ce e vorba; dar se roși până în firele părului.

— Eă îmi permit să întreb, fiind-că am auzit că cumnată-mea nu vrea să mai ia lecții. Se pare că tata a găsit o carte care dovedește în mod absolut inutilitatea examenelor, și a tradus părți dintr'nsa pentru Mimi.

— Ce carte o fi asta? zise el, legându-se de noul subiect de vorbă.

— Imi pare că e ceva rusesc, de Tolstoi.

— O fi *Yasnaia Poliana*?

— Imi pare... E istorisirea unei școale.

— Da da. Ei, dar asta nu dovedește încă că examenele trebuesc suprimate... Negreșit, adăogă repede, că d-ra Stroescu e liberă, dacă dorește.

— Dacă imi dai voe, eu nu cred în cartea lui Tolstoi.

— Ba eu cred, fiind-că e o lucrare minunată.

— Nu în sensul ăsta.

El tăcu.

— Vream să zic că nu cartea lui Tolstoi e cauza... cauza hotărîrii luată de Mimi. Poate să fie altceva, nu?

Și se uită la el, printre gene, lung, cu o nespusă ironie în privire.

— Alt-ceva... de, știu eu, poate s'o fi supărat fără să vrea; poate să nu fie mulțumită de modul meu de a preda.

Se făcuse din nou roșu. Ea mergea parcă fără scop, tot înainte, tot înainte, lovindu-se de oamenii cu care se întâlnea, fără să-i vadă.

— Eu caut *globul de aur*, zise de odată; și amândoi ridicară ochii în sus, fericiți că în lumea asta erau și globuri de aur, spre a eși din fundul gândurilor ce voiau să-și ascundă.

— Imi pare că l'am trecut.

Ea se opri la geamul unui magazin de mode.

— Caut un lucru pe care nu-l știu nici eu. E

vorba de un dar. Botezăm copilul omului din curte și vreați să-î cumpăr ceva.

Și cu scopul acesta merseră până la Sfântul Gheorghe, fără a găsi nimic, și se întoarseră înapoi tot asemenea. Odată vorba despre Mimi lăsată la oparte, rămaseră într'o intimitate caldă, sinceră, fără sub-înțelesuri, ce-î fermeca parcă pe amândoi. De la geam la geam, din glumă în glumă, ajunseră din nou în calea Victoriei.

— Bine, unde mergem noi ast-fel? zise ea rîzînd. Să caut *Globul de aur*.

El se uita la dînsa, fără să găsească nici un răspuns. I se părea atît de neasemănătă cu tot ce văzuse până atunci, că o privea oare-cum în el, în lăuntru lui, și nu știa ce să zică, ca să nu turbure icoana aceea.

— Eă atunci mă duc.

— Da, răspuse ea încet, întinzîndu-î mîna. La revedere, nu-î așa?

-- La revedere.

Cînd ajunse la Stroești, îi găsi pe toți ai casei în grădină, luând cafea: tatăl, mama și fiul. Mimi nu era acolo. Stroescu tatăl veni la el, mîngîind în brațe un volum.

— S'aă dus examenele!.. Bonjour d-le Ștefănescu. Vrei să ieși o cafea cu noi? Uite am aici sentința cea mai groaznică cu care se poate condamna pravila învățămîntului nostru de astă-zî. Ia șezi!

Stroescu era fericit orî de cîte orî descoperea cîte ceva rar sau extraordinar, în cărți pe cari cei lalți nu le cunoșteau sau nu le puteau citi.

— Ia te rog, șezi. Iată am aici o carte rusească, pe care aș da nu știu ce să ți-o fac cunoscută. E ceva de Tolstoi.

— Al. da?

— Da... titlul e...

Și prinse a căuta șiretul ochelarilor.

— Am ajuns ca Voinescu.

După ce-și priponi ochelarii pe nas, întoarse cartea pe o parte și pe alta.

— Titlul e... cum aș traduce eu mai bine? *Scoala de la Yasnaia Poliana*, sau... *de pe proprietatea Yasnaia Poliana*.

— Da, foarte interesantă.

— Da de unde știi?

— Cred cel puțin.

— Nu se poate. E o descoperire a lui Iliescu, criticul... o lucrare fără preț, pe care ar trebui s'o traducă și s'o învețe pe din afară toți dascălii noștri ignoranți și stupizi.

— Ce fel toți? zise coana Sofița.

— Da, fără excepție.

Ștefănescu și Șarl începură a rîde. El nu băgă de seamă nimic, ocupat a găsi paragraful ce-l interesa.

— Fără excepție... proști... Uite paragraful al VI, în care se povestește un furt în școală; pedeapsa votată de școlari, opinia autorului... des merveilles.

— Da, e admirabilă. Eă am rămas adânc impresionat de psihologia copilăriei la autorii ruși.

— Da cunoști cartea asta?

— O cunosc, d-le Stroescu, zise profesorul, alt-fel cum aș vorbi?

Efectul și superioritatea ce orî-ce om pare a avea asupra celor-lalți când reproduce meritele unui scriitor necunoscut, scăzură în ochii coanei Sofițe și a lui Șarl, și valoarea cărței chiar se micșoră.

— Mă mir, zise Stroescu, indispus; nu voiū să puiū nimic la îndoială, dar e ceva nou pentru mine.

— Cu toate astea e așa. Nu-mi aduc aminte anume unde și cum am citit'o, dar știū că mi-a rămas o puternică întipărire. E vorba la un loc de o primblare ce o face autorul cu câți-va copii de la școală; pe o noapte de iarnă, în pădure: de întrebările neașteptate ce fac băieții despre muzică, la ce e bună; la ce e bun frumosul... După cum am iarăși o impresie neștearsă de la *Precocii* lui Dostojevschy.

— Da, aceea e tradusă.

— Vă asigur că și cea-laltă e tradusă.

— În fine, eū m'am convins că școalele noastre, cum sunt astă-zī, nu pot să mai meargă. Examenelc sunt o plagă, — o adevărată tortură inquisitorială pentru copii; sistemul de a-ī deprinde cu note, de a-ī pedepsi când nu lucrează, de a-ī îndopa cu elemente de aritmetică, de a le da să citească cărți stupide, e o nenorocire...

— Ei, da... zise Ștefănescu zîmbind, dar ce puneți în locul acestor deprinderi?

-- Cum ce pun? Ce pune Tolstoi?..

-- El se pune pe sine: un om de geniū, care caută să intre în misterele formațiunii unui suflet; care cheltuește o grămadă de bani, cumpărând toate cărțile de povești, spre a proba pe cea mai bună; care dă totul gratis la școala lui; care e dascăl el

însuși. Câți profesori asemeni găsiți d-voastră în lume?

Stroescu se uita la el pieziș.

— Bine, bine, dascăle, zise, bătându-l pe umeri. Rutina e lucru mare. Imi pare rău că ești un tînăr de talent... Dar, în fine, fie-care cu părerile sale.

Profesorul se sculă să meargă la lecție.

— Știi că eu am hotărît să las pe Mimi în pace cu examenele... Pardon, fie-care cu ideile sale.

Și cum Ștefănescu încerca să protesteze, el adăogă repede:

— Dumneata însă îți poți isprăvi cursul celor șapte clase complet.

Profesărul se uită la el, placid, negăsind nimic să răspundă, ca un om căruia i se dă drumul din curte, ci numai învîrtind pălăria în mână.

Se urcă sus și se duse în odaia în care se făcea lecțiile. Mimi nu era acolo. Pe când o aștepta, toate vorbele lui Stroescu îi reveniră în minte, și urmă a discuta chestiunea asupra lui Tolstoï, prezentând în gândul său o mulțime de dovezi în sprijinul păferei ce avea, mirându-se cum de nu le spusese acolo, în discuție. Apoi își aminti de cuvintele din urmă «dumneata îți poți isprăvi cursul...» *Îți poți*. Asta însemna curat că nu mai era nevoie de el. Și rămase încrămenit la ideea că nu răspunsese nimic la această lipsă de politeță. Avu pornirea de a-și lua pălăria și a pleca; dar o nehotărîtă dorință de a da ochi cu Mimi îl opri. În fine se auzi o tuse seacă la ușe, și după o secundă fata intră repede, ca și cum o afacere serioasă ar fi împedicat'o

de a veni la timp. El se uită la ea, cu stăruința supărătoare a ochilor miopî cari vor să pîtrundă ceva.

— Am întîrziat, vî rog să mî iertați.

— Nu-î nimic... și eî am cam întîrziat, ba chiar mult, zise el, uitîndu-se la ceasornic. Cu toate astea trebuie să vî spun cî sunt aici mai de mult, cu d-nul Stroescu.

— Atunci tata v'a comunicat cî eî nu mî mai prezint la bacalaureat.

— Da, și vî așteptam numai ca să-mî iaî adio.

— Da?..

— Da; după cît am înțeles d-nul Stroescu dorește să înceteze cu lecțiile.

— Eî nu cred... Tata nu dorește de cît ceca ce doresc eî. Și eî vreaî să urmez mai departe.

— Și eî vreaî... vî spun drept; dar cu chipul cu care mi-a vorbit, nu se mai poate.

— Cu ce chip?

— Vedeți, e greu să vî repet vorbă cu vorbă, fiind-că din ele se înțelege puțin; dar felul de a le spune, era așa. D-nul Stroescu îmi lasă mie alegerea: dacă îiū să fac cursul complet, să-l fac. Asta însemnează: iar dacă nu, cu atît mai bine. În asemenea condițiunii nu mai pot veni.

Fata se uită la el lung. Ea își pregătise cuvintele cu care avea să-l întîmpine, și acum scena se prezentă cu totul alt-fel.

— Asta este gîndul d-voastre cel din urmă? întrebă ea cu hotărîre.

— Asta, zise el pe același ton.

Ea se ridică de pe scaun și veni lângă el.

— De ce ești așa?.. Ce ți-am făcut eu? Te porți cu mine, parcă aș fi vinovată de cine știe ce. Ai ceva în contra mea? Te rog, spune-mi...

— N'am nimic, dimpotrivă...

— M'ai lăsat aseară să plec, fără să-mi zici o vorbă...

— Cât te-am căutat pe urmă!..

— Am auzit...

— Cum ai auzit?

— Da, am auzit, dar îmi era ciudă, și speram că o să mă mai chemi...

— Vezi cum ești!

— Îmi era ciudă pe d-ta; ești așa de neînțeles. Vii să mă întâlnești ca să-mi faci morală...

— Domnișoară Mimi, eu, morală? Dacă am îndrăznit să zic ceva, a fost spre binele dumitale. Te rog, fii cu minte, ascultă-mă un moment.

Ea dete din cap cu îndoială.

— Dacă nu, mă duc.

Ea îl apucă de mână și-l opri.

— Ascult.

— Vezi, domnișoară Mimi, mă silești să-ți spun lucruri... grele de spus. Eu nu mai sunt un copil căruia i se iartă greșelele pentru tinerețea sa. Dumnezeu ești încă în starea aceea, și dumitale ți se iartă...

— Eu nu sunt copil, zise fata repede.

— Nu ești copil, dar dumitale ți se va ierta. Eu vii în casa asta să dau lecții, și în loc de lecții îmi pierd mintea, alerg după întâlniri. Eleva mea e bună,—căci, în definitiv, dumneata ești eleva și

eŭ profesorul, — e bună, crede cele ce spun eŭ și se ia după mine...

— Nu-î adevărat.

— Pardon, e adevărat. Eŭ nu trebuia să mă duc la șosea. Dar m'am dus, prin urmare răspunderea este a mea.—Acea elevă este fica unui om cu avere; eŭ sunt un om sărac și de jos. Înțelegi?

El aștepta. Ea tăcea și se uita pe masă, mișcând încet degetele. Apoi își ridică ochii spre el.

— Da, înțeleg, și parî a avea dreptate.

— Par?

— Da, fiind-că judecî ca un om cu multă mândrie, ceea ce, de altminterî, eŭ aprob; dar dacă ai avea pentru mine... ceea ce eŭ credeam că ai, nu te-ai mai gândi la lucrurile astea, după cum nu mă gândesc eŭ.

El se sculă de pe scaun, nerăbdător.

— Ce contrazicere! Domnișoară Mimi, adăogă el cu putere, știe lumea deja că ai fost aseară cu mine la șosea.

— Eî și ce-mî pasă mie?

El o privi lung.

— Ce lume!.. de unde știi? adăogă ea.

— Știe cumnata dumitale.

— Ai întâlnit'o!

— Da.

— A!... Complimentele mele. E iar istoria cu ilustrația.

El se uita la dînsa fără să înțeleagă.

— Din întâmplare, nu-î așa? urmă fata.

— Se înțelege, răspunse el foarte serios.

— Și ce-ați vorbit ?

— Lucruri indiferente. Dar între altele m'a întrebat dacă s'a întâmplat ceva între noi. La care am răspuns, făcându-mă că nu înțeleg, spunând neadevăruri, mințind. E teribil să spuți minciuni!

— Unde ai întâlnit'o ?

— In Lipscani. Dumneata ai declarat că nu vrei să mai ieși lecții.

— Eă? E o infamie! Am zis numai că nu vreau să mai trec examene.

— In fine eă nu știu; faptul e așa.

Ea sta locului nemișcată, fără a mai răspunde nimic. El apucă buretele să șteargă tabla.

— Domnișoară, ce dorești să facem astăzi, în ultima noastră lecție ?

— Ce vrei!

Tăcerea amândorora da un caracter de liniște stărei lor sufletesci. Când isprăvi de șters tabla și se întoarse spre dînsa, ea privea masa, trăgînd cu vîrf degetului linii închipuite. Părea coprinsă de descurajare.

El se apropiă de masă și se plecă spre ea.

— Domnișoară Mimi, când ne mai vedem ?

— Când vrei... De ce mă mai întrebî ?

— Eă nu pot să mai viă.

— Nu stă în puterile mele să schimb nimic. Nu vrei?... Afecțiune cu sila nu se poate.

— De ce vorbești așa ? zise el. Vrei să urmez a veni în contra dorinței tatălui dumitale ? a familiei dumitale ?

— Da, răspuse fata. In contra familiei mele?...

Așī da mult să știū cine este această familie. Lasă că o regulăm noi pe această familie!

El se trăsese puțin înapoi; ea se sculase în picioare, mânioasă.

— Acuma te superī, zise el.

— Afară dacă nu ating vre-o simțire ascunsă.

— Simțire ascunsă?.. Ia se poate.

Ea se uită la el pieziș, amărîtă:

— Imī faci rēū.

— Asta nu doresc, zise el, luându-și repede pălăria și făcēnd un pas să iasă.

Insă mai repede de cât el, Mimi se pusese în dreptul ușei, cu brațele restignite.

— Nu, nu, nu se poate! Nu ne vom despărți de cât prietenī.

Apoi își plecă pe un umēr capul, își împlânzi privirea ochilor albaștri și făcu un pas spre el cu mâinile întinse:

— Nu-ī așa?

— Da, zise el biruit.

— Și nu ne vom despărți. Tata îți 'va scrie. Veī vedea.

— Foarte bine.

Și așa își luară rămas bun iarășī prietenī.

XI.

Noaptea trecu în nesomn pentru amândouă cumnatele: Mimi făcând planuri, combinând lucrurile pentru a ajunge la împlinirea dorințelor sale; Henrieta visând cu ochii deschiși, bucurându-se de viața reală întru atât întru cât firea ei da vieței o valoare de idealitate.

Se întorsese seara acasă, după ce întâlni pe profesor cu o ușoară neliniște în suflet, ca un om care a făcut o fapta rea și băgase de seamă că Mimi nici nu se uita la ea. Ca toate naturile delicate, Henrieta nu se putea deprinde cu ideea că e cineva care îi vrea rău, și a doua zi, îndată ce se sculă, se duse la cumnată-sa, luând cu sine o cutiuță de cercei, ce o cumpărase pentru copilul vătafului.

— Uite Mimi, ce zici tu de cercelușii ăștia? încep ea.

— Frumoși, răspuse cea-laltă, fără de nici un interes. Pentru cine sunt?

— Eu știu că te-a rugat pe tine să-î botezi, dar cred că n'o să te superi dacă îi voi da și eu ceva.

— Să mă supăr? dar pentru ce? Ce am eu de împărțit cu o slugă?

— Cu atât mai bine.

— Și dacă vrei să-î botezi dumneata, n'ai de cât s'o faci. Tot îți place să ții copii în brațe.

— Da, îmi place.

— Atunci de ce n'ai spus că vrei să-î botezi?

— Cum o să-î spuî? El vrea să-î botezați voi, și e natural: voi sunteți stăpâniul lui.

— Vorbă să fie. Așa e firea ta Henrieto. Imi pare rău că sunt silită să ți-o spun, dar ce vrei? nici odată nu vorbești pe față, nici odată nu ai sinceritatea unei dorințe.

Cea-laltă se uită lung la dînsa, așteptând.

— Orî nu-î așa? adăogă fata, încercând să vorbească cu moderațume.

— Ia ascultă, dragă Mimi, ved că a venit vremea să-ți dau dreptate. Ia să vorbim odată pe față: ce tot ai cu mine de cât-va timp? Incotro dau, tot rău fac; orî cum mă port cu dumneata, tot supărată ești.

Ce ai cu mine? Ce ți-am făcut eu?

— Bine că nu ți-e și silă să mă vorbești, răspunse fata, ridicând ochii cu dispreț către cumnată-sa.

— Să-mi fie silă? da pentru ce?

— Ce tupeu ai! zise cea-laltă cu un rîs strident.

Henrieta rămase oare-cum sub înrîurirea siguranței cu care cumnată-sa o apostrofa.

-- Dar în sfîrșit ce ai cu mine! zise ea înneacă de lacrimi.

— Ce am cu dumneata? In adevăr, ți-î să-ți spun?

— Te rog...

Mimi se uita fix la cumnată-sa, cu o privire care parcă purta în ea mă multe intenții, mă multe

contraziceri. Apoi se scula repede de pe scaun, ca cine-va care ia o hotarire grabnica.

— Ce sa mai vorbim de geaba. N'am nimic in contra dumitale, dar sa-ti dau o povata: lasa-te de intrigii.

Henrieta se uita la ea incremenita.

— Eu, intrigii!

→ Da, dumneata. N'ai nici o idee, ha? E iarasi povestea cu Ilustratia: din intimplare, nu-i asa?

— Bine draga, n'ai zis tu ca nu vrei sa mai treci examene?

— A!.. va sa zica ne intelegem... Atunci de ce mai faci pe sfinta?

— Imi inchipuesc. Te ved ca me ocolesti, ca te-ai schimbat cu mine, se intelege ca me intreb si eu care sa fie cauza? Esti nedreapta, Mimi. Tu crezi ca eu nu ved nimic din ceea ce se petrece?

— Ce vezi, me rog?

— Ia da-mi voie: me invinovatesti pe mine de lipsa de sinceritate. Apoi tu gasesti ca esti asa de curata la inima precum imi ceri mie sa fiu? Toata chestiunea asta intre noi e din cauza unui om strain; sa vorbim cum e. Pomenitu-mi-ai vre-o data despre el? Ce, tu crezi ca eu, fiind-ca tac, nu inteleg nimic.

— Poti sa intelegi ce-ti place. Dar asi putea sa-ti raspund absolut cu aceleasi cuvinte: si eu inteleg foarte multe lucruri si cu toate astea tac.

— Intelegi multe lucruri... despre mine?..

— Si poate ca e cine-va care are mai mult drept sa te controleze, de cat me controlezi dumneata pe mine.

Prima undă a convorbirei trecea. Henrieta rede-
venea încetul cu încetul stăpână pe sine; acum se
uita la cumnată-sa cu seninul conștiinței sale curate,
aproape zîmbind. Intre ea și profesor nu se urmase
nimic, — nici un fapt.

— Să mă controleze?.. Ar fi foarte natural dacă
ar avea pentru ce. Dar ce am făcut eu? Te rog
să spui.

— E mai bine s'o lăsăm încurcată.

— Ba nici de cum. Te rog să vorbești, insist.

— Cum? îndrăznești să afirmi, când te-am văzut
cū cu ochii mei, bot în bot cu el, avînd aerul că
citiți? când dumneata eși la plimbare, tocmai când
Ștefănescu trebuie să vie la lecție, și faceți tîrgueli
împreună, ca doi logodiți?.. Îmi place curajul cu
care știți... întoarce adevărul.

— Vorbește mai încet, că te aude de alături.

— Lasă să m'audă. N'am de ascuns nimic.

— Ce copilă ești! Eu îți jur, dragă Mimi, că tot
ce spui tu, sunt aiurări. În viața mea n'am schimbat
o singură vorbă cu omul ăsta, care să nu fie per-
misă. Tu poți să zici acelaș lucru?

-- N'am să-ți dau nici o socoteală dumitale.

— Ba da, fiind-că mă acuzi. Eu nu te învinovă-
țesc de nimic, dar aș vrea să ai în mine mai multă
încredere. Bag de seamă că de câtă-va vreme se
petrece în tine ceva, ce-mi ascunzi cu multă îngrijire.

— Nu e adevărat.

— Ba e adevărat. Mai alaltă-seară ai plecat din
mijlocul lumei...

— Eî și! întrerupse fata. Am să dau socoteala cui-va ?

— Și m'ași prinde că te-ai dus să te întâlnești cu el.

— Nu e adevărat! zise fata cu putere.

— Ba eă cred că da, insistă Henrieta, devenind roșie, fiind-că ai dispărut fără să spuî nimănuî nimic; fiind-că dînsul trebuia să vie la noi, după propria ta insistență și n'a venit; fiind că.... În seara aceea te făcuseși măi frumoasă de cât după obicei...

— Mulțumesc de bunătate.

— Ar fi măi bine să lași ironia la o parte și să-mî vorbești ca la o soră. Știi, Mimi, *il n'y a rien de plus brutal qu'un fait*: dacă ai fost la el, dacă te-ai întâlnit cu el, nimenî pe lume nu va putea să împedice faptul de a se fi petrcut, chiar dacă am presupune că lumea nu știe nimic, ceea ce e foarte greă de presupus.

Dînsa se încălzise în vorbă. Dorința secretă de a afla adevărul; îndoiala ce începea să se simță în sufletul fetei; excitarea propriei sale închipuirî, dădeaă chipuluî Henrietei o lumină de bunătate suferitoare. Ea dorea să afle.

Mimi, tăcută, se uita lung la o tivitură de la mâneca rochei. Ridică în cele din urmă ochiî către cumnată-sa și-î zise liniștit:

— Nu e adevărat.

— Foarte bine, răspunse cea-laltă, sculându-se. Dar ne-am lămurit: n'ai nimic în contra mea ?

Mimi ridică mâna, ca semn că «nu» și Henrieta eși.

În urma ei, fata rămase unde se afla, nemișcată. Cu toată îndrăzneala ce avea, i se păru că secre-

tul ei e acum cunoscut de toată lumea. Cu puterea cu care lucrează fantazia noastră, când suntem amenințați în propriul bine, Mimi își închipui o nesfârșită variațiune de scene, de întrebări și răspunsuri cu tată-său, cu frate-său, cu profesorul și măi presus de toate cu cumnată-sa. Convorbirea urmă măi departe în mintea ei, cu o notă particulară către îndreptatea răului. Fără să-și da seamă, vorba cumnată-sei «măi frumoasă ca de obicei», îi făcuse bine, o încălzise. Henrieta, în cele din urmă, putea fi sinceră. În reprezentațiunea ce o avea despre dînsa, nici că se bănuia că «biata Henrieta» ar fi fost în stare să-i aducă vre-o pagubă cu persoana ei, — dar de când o văzuse alături de profesor, parcă o a doua Henrietă se născuse în închipuirea fetei, vicleană, chochetă, și, ce e măi trist, frumușică.

După cât-va timp de gândire, Mimi se coborî de la dînsa și se duse jos la cumnată-sa. Deschise binișor ușa salonașului, dar, negăsind pe nimeni, trecu în camera de culcare și intră fără să bată la ușă.

Henrieta își lăsa haina de dimineață și se îmbrăca înaintea unei oglinzi mari, cu umerii goi, fără să se preocupe de cine intră, sigură că era femeea sa din casă. Când însă văzu în oglindă figura cumnată-sei, își acoperi repede umerii.

— Vezi cum ești!.. zise fata, venind drept la dînsa pe la spate. De ce te ascunzi? Ori parcă nu-s frumoși?...

Henrieta dete din cap rîzînd :

— Frumoși n'aũ fost nici odată, iar acum sunt măi puțin de când ori când. Nu vezi cum am slăbit ?

— Eū nu găsesc, zise ea; poate că sunt cam mititei, dar ce face cu asta?

In sine îi găsea slabī și urîți, și se gândea la ai scī, albī și plinī, cu mare mulțumire.

— Nu te mirī că mă vezi la tine?

— De ce să mă mir. Eū nu viu de la ține?

— Așa c. Eū ași dori să vorbim un moment serios amîndouă, — vrei?

— Te rog.

— Ascultă, dragă Henrieto: ca să nu me socotești nedreaptă; trebuie să recunosc că tu, in unele lucruri, ești cu mult mai fină de cât mine; dar înțeleg și eū pe ici pe colo câte ceva.

— Mă tem că chiar mai mult de cât este.

— Te rog... Înțeleg, spre exemplu, că scopul adevărat al venirei tale la mine, era de a afla unde am fost alaltă-seară. Lasă-mă să urmez... și am venit să-ți spuī unde am fost.

— Trebuie să te opresc...

— Nu, nu, lasă-mă...

-- Te opresc. Dacă am făcut ore-carī supozițiunī, am fost silită de Șarl. Chiar în seara aceea, el mi-a zis să cercetez unde ai fost, fiind-că i s'a părut ciudat că Ștefănescu, pentru care ai intervenit tu ca să fie chemat, n'a venit, iar tu ai dispărut din mijlocul lumei ca... Sâmboteanu.

Mimi se uita la cumnată-sa nedumerită.

— Parole d'honneur?

— Parole. Mie mi s'a părut mai... mai natural, mai leal să te întreb pe tine.

— Asta schimbă lucrurile, zise fata gândindu-se.

Ascultă Henrieto: iartă-mă că insist, îmi ești cu ade-vărat amică?

— Ce copilă ești! zise cea-laltă aproape înduioșată.

— Te jurî tu că te-a însărcinat Șarl să mă ur-mărești?

— Nu să te urmăresc...

— Bine, bine, ne înțelegem.

— Mă jur...

— Âncă un lucru, dar te rog să te gândești serios înaintea de a-mă răspunde.

— Spune.

— Bagă de seamă, zise fata, uitându-se țintă în ochii cumnată-sei: îmi jurî că între tine și Ștefănescu nu e nimic?

Cea-laltă se făcuse roșie.

— Bine, ce fel mă crezi tu, de îmi faci ast-fel de întrebări?

— Ah, nu poți odată să lași la oparte banalitatea și nimicurile! zise fata, sculându-se. Răspunde la ce te întreb, adăogă ea cu aprindere.

Henrieta se rezemă încet de spatele fotoliului.

— Pe tonul ăsta nu răspund nimic.

— Ah, doamne, ce greu e de trăit în lumea asta cu sinceritate, fără mișelii și fără fățarnicii, zise ea cu lacrimi în ochi și întorcându-se să iasă.

Henrieta se sculă repede și o apucă de braț.

— Mimi, fată dragă, mă jur... ce copilării faci! Întreabă-mă orî-ce vrei...

Fata se întoarse încet și se duse la geam, unde urmă a se uita cât-va timp la scăeții uscați din curte

fără a zice nimic. După aceea se rezemă de colțul patului, privind în pământ.

— Mi-e silă de viață.

— Da de ce, fată dragă?

— Uite așa; n'are nici o noimă.

— Ce-î drept, câte odată nu e treabă mare de ea, zise Henrieta blajin; dar cu puțină răbdare, se precumpănește. Ia spune-mi ce ai? spunem dragă Mimi.

— Îți spui,—însă bagă de seamă, repetă ea bănuitoare din nou, te-ai jurat că n'ai nimic cu Ștefănescu, și aceasta nu fiind-că vorbești cu sora lui Șarl.

— Va să zică asta e tot răul! Se îndreptează Mimi, fii liniștită.

— Ușor de zis.

— Și de făcut, adăogă cea-laltă cu o repede privire

— Cum?

— Da... mai înainte de toate... el te iubește?

— Eă cred că da. E un om așa de neînțeleș...

— Imi dai voe să mă ocup eă de tine?

— Te rog! din toată inima, cu toată încrederea zise fata, strângând-o în brațe.

XII.

De unde amîndouă începuseră accastă îndoită convorbire cu scopul de a-și afla secretele una alteia, firea lor deosebită rezolvi problema după legile sale: Mimi absorbind, ca o plantă puternică, în natura sa crudă, voința celeilalte; Henrieta lăsându-se pornirilor sale generoase și îmbrățișând ideea jertfirei de sine cu o voluptate rară.

După ce fata eși de la dînsa, se isprăvi de îmbrăcat, urmând a se uita în oglindă ca mai înainte, fără însă a se vedea. O mulțime de lucruri noi își tăiau forme concrete în închipuirea ei; Mimi se împodobeă de mireasă, zîmbitoare, fericită, în mijlocul lumei de la biserică, alături de el, acel *el*, despre care fata zisese că e atît de neînțeles; apoi ea, Henrieta, îmbrăcată cu o rochie fină, elegantă, ținînd în mână o făclie enormă. Mai departe, deșarta iluzie a fericirei sale personale, care se rătăcea în întinderea viitorului, la capătul căreia vedea, ca în perspectiva unei alee plină de umbră, o Henrieta din trecut, albă, ideală, rezemându-se de umărul unui om nenorocit, căruia îi spunea vorbe bune ca să-l mângăe.

Când fu gata, se duse de-adreptul la socră-su,

căruia, cu o rară îndrăzneală, îi spuse scopul venirii sale.

— Ei bravo, Henrieto, zise Stroescu, lăsându-și socotelile și uitându-se la ea cu mirare,—te-ai apucat de împeșit lumea?

— Dumncta glumești, tată, dar eă nu glumesc.

— Zău?...

— Chiar așa. Ce, vrei să îmbătrânească fată?

— E he!.. mergi cam repede: mai are până să îmbătrânească.

— Să înțelege, dacă vrei să măriți la 30 de ani.

Stroescu se suci pe scaun, întorcându-se din nou spre noră-sa.

— Ia ascultă, vorbești serios?

— Foarte serios.

— Mimi știe ceva de proiectele tale!

N'am nici o idee. Poate că da, poate că nu, zise ea uitându-se în jos.

— Apoi atunci să așteptăm până s'o hotărî ea,—fiind-că eă nu cred să aibă ast-fel de gânduri, afară dacă n'o fi o proastă...

— Mulțumesc de compliment...

— Pardon... încurcă el. Toate lucrurile în lumea asta sunt relative.

Ceea ce vrea să zică?..

— Ceea ce vrea să zică, draga mea, că ceea ce se potrivește și e bun pentru tine, nu se potrivește pentru alta. Afară de aceasta, dacă vrei să vorbim serios, nu e momentul nemerit. Eă sunt încurcat în afacerile melc... am o grămadă de sarcini... chestiunea socială o știți cum stă.

Henrieta se uita la el, zîbind. De când era în casa lor, *chestiunea socială* urma a fi aceeași gogoriță, ce ieșea la iveală ori de câte ori era vorba de cheltueli mai însemnate în familie. Era adevărat că făcuse un fel de învoială cu țărani, de a le lăsa pămîntul lor cu dijmă, dar, după cât își da cu socoteala dînsa și după cât simțea lucrurile, învoiala aceea trebuia să fi fost o negustorie jidovească, fiind-că țărani cereau mereu stricarea contractelor.

După câte-va momente de tăcere, el întrebă:

— Și cine e onorabilul?

— *Onorabilul* o.să-l găsim, răspunse ea iritată, dar neavînd curajul de a spune cine era.

— Ei, atunci stăm bine: «dragi și-s fetele Stane?— dragi.— Dar tu lor?— și ele mie»; tocmai așa.

Ea se sculă desgustată.

— Bine, dumneata parî a iubi pe Mimi?

— Tocmai de aceea doresc să nu fie proastă. Căsătoria e o stare nefirească.

— Ce fel de vorbă?

— Așa cum e în societatea noastră și când nu e întemeiată pe amor.

Henrieta rămase o clipeală locului, gândindu-se, firește, la căsătoria ei cu Șarl, în care amorul era un oaspete necunoscut, — și socru-scū, cu capul lui stufos, îi păru un satir bătrîn și hidos.

— De... ce să zic? Dumneata, ca tată, veî fi știind mai multe de cât mine, — dar ține seamă și de vorba mea...

— Bine, bine, fiî liniștită.

Stroescu o bătu pe spate prietenește, cu zîmbetul

unui bancher care-și cunoaște oamenii și o însoți până la ușe. După ce rămase singur, își căută de interese mai departe.

Henrieta se coborî la ea nemulțumită: fusese slabă, fricoasă, nu-și ținuse cuvîntul de a apăra interesele fetei cu putere. Iși aduse aminte cu bucurie că mai e bărbatǎ-sօu, și își făgădui să vorbească cu el, să-ı spuie luı tot, ca ast-fel să nu-ı rămօe nimic pe conștiințǎ. Așa și făcu.

Șarl începu prin a se supǎra, prin a blestema pe cine a zǎmislit femeea, rǎstindu-se la nevastǎ-sa, ca și cum ar fi fost ea vinovată. După ce-ı trecu furia, rise de profesor, de sorǎ-sa, de neamul dascǎlului, descriind pe Mimi umօr în umօr cu soacrǎ-sa de la mahala, parodiindu-le vorbele cu «*Madame Smaranda, ma chօre Tarsița, sǎ mօ îngropi leicǎ*» etc. Cȃnd își vօrsǎ bine veniul pe toți, pǎru a se hotǎrî sǎ se poarte omenește și se duse sǎ dea ochi cu sorǎ-sa. Dar nu trecuserǎ cincı minute și Henrieta il auzi coborîndu-se pe scǎri bombǎnind, ocǎrȃnd, trȃntind ușile pe unde trecea, — așa cǎ nu mai avu curaj sǎ-l întrebe nimic.

Vorba însă era începutǎ: Șarl o purtǎ până la tatǎ-sօu; acesta o împǎrtǎși neveste-sei. Mimi fu cercetată, spoveditǎ, amenințată, — dar toate furǎ în zadar. Ea le rօspunse cǎ vrea sǎ-l iea, și-l va lua.

Fațǎ cu hotǎrîrea fetei, bօtrȃnul Stroescu prinse a gȃndi lung și cu temeiu la noua chestiune. Ginererele nu-ı plǎcea, fiind-cǎ era un simplu individ care învățase puținǎ carte și ajunsese un biet profesoraș de liceu, trȃind de azi pȃnǎ mȃine. Dar

fică-sa voia să-l ia: atât mai rău pentru dînsa! Ce avea el de făcut? Sau se opunea la căsătorie și atunci fata putea face prostii, ceea ce l'ar fi silit în cele din urmă să consimță și să ierte, sau își da consimțimîntul, și așa lua un ginere de nimic, dar el rămănea un tată bun, liberal, și-î da zestre cât vrea el.

Așa că mirarea tuturor fu mare, când, după câte-va zile de așteptare, Stroescu le spuse ce a hotărît.

Numai de cât Mimi alergă la Henrieta. Fericirea ei spuma ca o cupă de șampanie. Îi sări de gât, o dezmerdă, o sărută, încălzi piroteala ce coprinsese pe cumnată-sa în prisosul ei de viață, până ce o făcu să vibreze și dînsa de răsunetul mulțumirei ei.

Ștefănescu intră în joc, fără să-și dea bine seamă cum. Deși avea o instinctivă pornire de a rămănea în marginele modestei lui vieți, secreta dorință ce există în sufletele tuturor oamenilor, chiar a celor mai înțelepți, de a intra în legături cu o societate mai sus pusă de cât a lui, îl făcu să treacă peste multe și să se simtă cinstit de a deveni ginerele lui Stroescu. Imbătat de propria lui închipuire, nu mai văzu în Mimi de cât pe viitoarea sa femeie, cu alte cuvinte o ființă împodobită cu toate darurile sufletesci ce le visa pentru ea. Aduse pe măsă la Stroești și se făcu că nu bagă de seamă felul de umiltoare protecțiune cu care era întîmpinată bătrîna; intră în vorbă cu socru-său despre interese, ca și cum el însuși ar fi fost foarte bogat. Stroescu îi spuse că dă fetei *de o cam dată*, o moșie mică ce o avea în județul Buzău, care producea șapte mii de franci; îi lăsă libertatea, după rugămintea pro-

fesorului, de a sta la un loc cu măsa și soră-sa, și cât despre detalii, rămânea să-î trimiță un avocat al lui, cu copia contractului.

Ast-fel toate mergeau bine. Dacă pe ici pe colo se iveau neajunsuri, vina era a momentului: așa se întâmplă cu toate căsătoriile. Ce e drept, contractul așternut de avocat, îl cam puse pe gânduri. Stroescu da zeștre fetei, moșia sa, zisă Hanul de la Cruce, care în adevăr, producea șapte mii de franci. Dar din acești șapte mii, două trebuiau plătite la Credit, unde era ipotecată; apoi îi pune o clauză prin care moșia rămânea arendată către el, Stroescu, pe termen de zece ani, cu prețul mai sus arătat, lăsând dările către Stat și Comună în sarcina lui ginere-scū. Așa că, făcându-și socoteală bine, îi rămânea cam vre-o 3—4 mii de franci. Restul contractului era plin de obligațiuni pentru el; toate nimicurile de îmbrăcăminte, erau descrise cu pompă; la fie-care obiect se repeta vorba «cu cifra sa»; fie-care articol începea cu «d-nul Stroescu, voind să mai dea dovadă de bună-voința sa către noul *menaj*, mai acordă încă ficei sale...» etc. Orî de câte orî își ridica privirile către avocatul care tichise actul, întâlnea o pereche de ochi șireți, cari umblau în orbite de colo până colo, fără a se fixa pe nimic.

— Dar asta ce mai e, domnule Petrescu?

— Mon cher, nimicuri... Știi cum e meseria noastră: formalități și iar formalități. Dacă nu vrei s'o primești, șterge-o.

— Ce să șterg niște mizerii!

Dete de un articol în care lucrurile de îmbră-

cămintele erau socotite în bani ca prețuind 18.000 fr., de care sumă ginerele rămânea răspunzător. Asta i se păru prea din cale afară.

— Prea e prea, domnule avocat.

— E o simplă formalitate.

— O fi formalitate, dar e jidovească.

— Dă-mi voie... Ce te importă pe dumneata? O să te despartî?

— Nu-î vorba de despărțenie.

— Ei, atunci?... lasă-l să pue ce-o vrea...

Și așa merse până la sfîrșit, protestând din când în când, dar fără să șteargă o iotă.

În cele din urmă toate fură gata. Profesorul se împrumută de suma de care avea trebuință, iscăbind obligațiunea cu ușurința unui om fericit. Nu avusesse nicî odată datorii și nu da nicî o însemnătate faptului de a le avea.

Așa se isprăvi această însemnată întîmplare din viața lui.

Mimi veni să trăiască cu el, exaltându-se în planuri de viață pacinică, de economii, de dragoste casnică, alături de noua cumnată Anicuța, de soacră-sa și de băiat.

Henrieta rămase singură cu Stroești.

Veniamin Stroescu își frecă mâinile, mulțumit, gândind despre ginere-scî că e un băiat bun, dar cam prost.

Șarl urmă a fi amicul lui Tukidide, iar Coana Sofița colaboratoare la *Convremelnicul*.

PARTEA A DOUA

I.

Pe o zi de ploaie, tristă și întunecoasă, profesorul mergea grăbit spre casă, ascunzându-se sub marginile unei umbrele vechi.

Intârziase la o lecție, și acum măsura trotuarul cu pas mare, purtat de foame, de grija de a nu face pe ai săi să-l aștepte, și, mai mult de cât toate, de dorința de a-și revedea copilul.

Eșise de la 7 jumătate dimineața, și alergase, fără întrerupere, de la gimnaziu, la școala comercială; de acolo înapoi la gimnaziu, pentru o comisiune; de aci la o lecție particulară; sălind în tramways, când îl prindea; în birje, când se găsea prea departe; storcând ast-fel din timp, tot ce putea să-î producă. Îi era ziua atât de plină, în cât numai pe drum se mai putea gândi la ale sale.

Trecuseră doi ani de când se însurase. Câte lucruri se întâmplaseră de atunci! și cât de bine le îmbuca vremea unele într'alte! Viața lui zilnică, lipită, în tot ce avea mai intim, de viața unei ființe cu care nu avea nimic comun, nu crescuse sub un acoperământ, nu-î era rudă, nici prieten; neînțelegerea ce se iscase între măsa și soră-sa, pe de o parte, și nevastă-sa, pe de alta; nașterea copilului; caracterul femeiei sale, răsvrătită în contra soartei, fiind-că o menise să poarte pruncul în sîn și să facă în dureri; greutatea casei; datoriile de la nuntă, cari, în loc să scadă, creșteau;—apoi, pe de altă parte, simțirea nouă și puternică ce o adusesese fetița cu venirea ei în lume; prietenia cea mare, mai mult chiar: simpatia ce o avea pentru cumnată-sa Henrieta; urmările lui Tache, care încă nu trecuse bacalaureatul, pe aceleași drumuri; soră-sa Anicuța, încă nemăritată...

Toate se țineaau una de alta, cu cruda înlănțuire a realității, fără ca să aibă putere de a le desgărdina și a le îndrepta una câte una, pe rînd.

Când ajunsese acasă, erau 12 și jumătate. Iși întinse umbrela în sală, își scoase paltonul și trecu să-și vadă copilul. Apoi se duse în sufragerie. Toți erau la masă. Mimi avea la dreapta pe Iluzie, devenit intim prieten; la stînga era locul lui, neocupat; mai departe Tache, Anicuța și bētrāna. El se așeză repede la masă, cerēndu-și ertare.

— Azi, un consiliu la școală m'a făcut să întârziez peste tot. Da voi nu mâncați? zise el, vēzēnd că soră-sa și Tache nu începuseră încă.

— Ba da...

— Unde s'a dus mama?

Mimi, care se uitase în taler, fără a rosti un cuvânt, ridică ochii.

— Dumneaei s'a dus să-ți îngrijească dejunul, fiind-că eu nu sunt în stare să fac nimic. Suntem la masă de o jumătate de ceas, și d-lor îmi dau lecții, refuzând de a mânca. Nu mi-ai zis că dacă trece de 12 și nu vii, putem să nu te așteptăm?

— Da, da...

— Aă să se sfârșească ele odată toate fleacurile astea, adăogă ea, furioasă.

Tocmai atunci intră măsă.

— Ia șezi mamă de mănâncă, zise el. Eă am întârziat... trebuia să nu m'așteptați.

În inima lui însă, simți o mare mulțumire de a se vedea în ochii măsei, ca și înainte, stilpul familiei, fără de care nu se începea nimic.

Vorba lui, cam răstită, fu rău înțeleasă de Anicuța. Ea își plecă fruntea în jos, și începu a plânge, tăcut, pe ascunsele. Mimi clocotea de mânie. Își aruncă privirile de câte-va ori spre fată, și, ne mai putând răbda, trânti furculița pe masă, se sculă și eși.

Ștefănescu, plin de mirare, se luă repede după dînsa, întrebând din fugă:

— Ce e frate?

Iluzie se sculă și el, și amândoi trecură în odaia de dormit, în urma ei.

— Da ce ai, Mimi dragă? Ce e? Cine te-a nemulțumit iar?

Ea se aruncase într'un fotoliu, cu capul pe rezemătoare, și apucase o foaie de hârtie ce o găsisese pe masă, având aerul de a citi cu mult interes.

— Te rog, vino la masă... Eă sunt cauza... Am întârziat fără voia mea... Zău așa, zise către Iluzie.

Acesta dete din cap, în semn de înțelegere, fiind-că și el era profesor la un pension.

— Madame Ștefănescu... încercă și el să zică.

Ștefănescu se apropie de ea și-î puse mâna pe păr, mângâind'o.

— Te rog, Mimi... Șade rușine, adăugă încet.

Ea îi dete peste mână cu violență și se sculă în picioare.

— Șade rușine la ai dumitale, nu mie! Eă nu sunt aici bătaia de joc a nimănu.

Dînsul se înroși tare, se uită la ea lung și eși, fără a mai rosti un cuvînt.

Iluzie, nedumerit, ar fi vrut să stea, dar pe de altă parte voia să iasă după Ștefănescu, ca să nu rămăe acolo, sub ochii tuturor, singur cu dînsa. Mimi îl rugă să se întoarcă la masă, ceea ce el se grăbi a face cu plăcere.

Când reveni în sufragerie, cei trei frați măncau cu grabă, tăcuți, privind în fundul farfuriilor. Iluzie cu un zîmbet searbăd, dete din cap, cu înțelesul adică «zi-î femeie și las'o!» Apoi se așeză din nou la masă, liniștit.

Pentru cei-lalți, tot timpul cât steteră împreună, fu un adevărat chin. Anicuța se simțea vinovată, cu plânsul ei, și număra minutele, chemând în minte toate emoțiunile, toate impresiunile ei puternice de

altă-dată, ca să uite și să scape de pedeapsa de a se găsi la masă în asemenea împrejurări, și față cu iluzie, pe care îl ura din tot sufletul; bătrâna rămăsese cu mâinile ascunse într'un șal de lână, uitându-se țintă la o solniță și oftând din când în când; Tache, mai nenorocit de cât toți, înlemnise: asemenea lucruri nu văzuse în viața lui. Cu toate că el era cel deapurarea ocărit, în casa lor fusese în tot-d'a-una pace, înțelegere. Pe la sfârșit, ne mai putând suferi pâcla ce-î sta pe inimă, voi să se scoale.

— Unde te duci? zise frate-scū, rēstit.

— Aveam... puțină treabă... îngână băiatul.

— Ia fă-mi plăcerea și stai la masă. Nu suntem la otel aici... Ai destul timp ca să-ți faci treburile cele importante; toată ziua ce lucrezi?

Tache se așeză la loc, încet, fără a răspunde nimic. Cum se întâmplă adesea, supărarea pricinuită de unu, se revērsa asupra altuia.

În cele din urmă, se sculară de la masă, spre marea mulțumire a tuturor. Iluzie trecu cu Ștefănescu într'un salonaș ce-l avea cu toții în devălmășie, vorbind de ale școalei, cu nepăsarea prefăcută a unui om ce se simte de prisos într'o casă, glumind într'aiuri, rîzēnd fără sare, cu o scobitoare între dinți, cu mâinile pline de cerneală.

— Ce vremea dracului, zise el, după un moment de tăcere.

— Urită, răspunse distras cel-lalt.

— Și ca un făcut, n'am un fir de tutun.

— Eū nu fumez, dar să trimet să-ți ia.

-- Bună idee, zău așa. Știi, am o poftă de țigare, lucru mare.

După ce veni pachetul cu țigarete, el aprinse una, își luă vre-o câte-va în buzunar și puse mâna pe pălărie.

— Eă te salut, nene.

— La revedere, zise profesorul, întinzându-î mână a lene, din scaunul în care se întinsese.

II.

În urma lui Iluzie, el rămase unde se afla, cu capul vîrît în unghiul fotoliului, privind, printre ge-nele pe jumătate închise, vremea de afară. Nicî o idee nu-î flutura prin minte, ca unui om căzut de osteneală. Ce se făcuse Mimi? ce cale trebuia să apuce? nu se gîndea fiind-că n'avea putere. Ca un instrument al cărui lemn și coarde sunt la locul lor, dar în care s'a rupt călușul, dînsul nu putea scoate nicî o vibra-re. Afară, ploaia înpânzuise vîz-duhul cu negură. Jghiaburile sună în coasta zidu-lui, gîlgîind la închieturi cu glasul spart de ti-nichea. Lumina cenușie a zilei, se cernea prin geamuri, aducînd umezeală și urit, pe cînd un sfre-del de vînt, scăpînd în casă pe la închietura unei ferestre, mișca pulpana perdelei, de parcă era vie. O muscă, înviorată de fumul țigărei, bâzâia anemică prin odaie, isbindu-se prostește de oglindă.

Cum sta ast-fel, auzi o trăsură că se oprește la poartă. Ridicînd ochii să vada dacă în adevăr era la ei saŭ la vecinî, recunoscu pe cumnată-sa Hen-rieta, care, coborîtă din birje, întindea o umbrelă ca să poată trece prin curte. Sări de pe scaun

mișcat ca de un resort nou și eși în calea ei, prin ploaie, așa cum se afla, cu capul gol.

— Ce noroc, pe așa vreme! zise el, sărutându-și mâna și ducând-o înăuntru.

Ea își scoase haina, uitându-se la el cu o privire lungă, înduioșată.

— Da ce ai? întrebă el, oprindu-se în fața ei. Ți s'a întâmplat ceva?

— Mie?.. ce o să mi se întâmple? Mie nu mi se întâmplă nimic, fiind-că eă m'am învățat cu toate. Dumitale ți s'a întâmplat ceva. Ce e?

El luă un scaun și veni lângă dînsa, mulțumit, schimbat, reînviat, fără a răspunde la întrebarea ei.

— Nu-mi răspunzi? Ce te uiți la mine așa de... nu știu cum? zise ea.

— Uite, nu te supăra, că nu ți-am răspuns: mă gândeam la alte comedii. Innainte de a veni dumneata, credem că zi mai tristă, mai rece și mai umedă ca asta n'a mai fost de când lumea; iar acum imi pare că nu s'a mai văzut alta așa de minunată.

— Ești fire nestatornică.

— Eă, fire nestatornică?..

— D'apoî? zise ea, întorcând ochii spre geam.

Dînsul se uita la ea și la rochia ei, cu capul plecat pe o parte, încălzit de o rază secretă de mulțumire, ce o simte orî-ce bărbat în fața aceluî soiū de eleganțe femeestî ce caută să se ascundă. Icoana ideală ce o avea el despre dînsa nu se știrbise întru nimic, măcar că acum o cunoștea de mai bine de doi ani. Și mișcarea lăuntrică se prefăcu, în afară, în dorința de a se apropia de ea încă mai mult, de a

o atinge, de a o mângâia. Îi luă o mână și i-o sărută, încet, cu sfială, parcă s'ar fi temut să nu-î zboare din brațe, ca un porumb.

— Fii cu minte și lasă-mi [mâna, zise Henrieta, încercând să-l depărteze de lângă dînsa. Ia să vorbim un moment serios: ce s'a întîmplat între d-voastră, din nou?

El se retrase pe scaun, tăcut, și se uită în jos la un covor roșu.

— Știi că Mimi a venit la noi... la socră-meu, și s'a plâns de dumneata și de ai casei... Ne-a făcut o scenă spăimîntătoare...

· El înălță din umeri.

— Ce să-ți spui! Aici n'a făcut tot așa?.. de față cu oameni străini.

— Cine era?

— Iluzie.

— A!.. Iluzie. Ți-e prieten?

— Mie nu mi-e prieten, dar e un biet nenorocit.

— Il crezi nenorocit?

— Il cred foarte sărac... și apoi e prieten cu socră-meu și cu nevastă-meă.

— Ia spune-mi? cum s'aუ petrecut lucrurile:

— Ce să-ți mai spun draga mea. Ia sunt un om de plâns.

— Nu, te rog, spune-mi. Pare că ai întîrziat la masă...

— Da, am întîrziat; dar ce să fac? umblu cât pot, ca să-mi câștig viața.

— Mimi zice că mama dumitale e de vină.

— Fleacuri. Biata mamă e învățată să mă aștepte. Eu le-am spus că nu ții la asta, dar, în fine,

dacă n'a vrut să m'asculte, e mama mea și nu pot nici s'o isgonesc nici s'o bat. Mimi a trântit furculița și s'a sculat de la masă, fără să știu de ce, iar când m'am dus după dînsa, s'o rog să vie înapoi, s'a purtat cu mine ca... zău nu știu cum.

Henrieta se uita la el cu aceeași privire bună și înduioșată ca la început, dar părea a căuta să-și ascundă starea sufletească.

— Ascultă Mitică, suntem prietenî... doi buni prietenî. Eū te iubesc ca o soră, din toată inima. De ce nu vrei să faci ce-ți spun eū?

— Eū, nu vreaū?

— Da; te-am rugat să te gîndești de n'ar fi bine să te muți din casa părintească. Singur, cu Mimi, lucrurile se schimbă. Și mama dumitale va fi liniștită.

— M'am gîndit.

— Eî?

— M'am gîndit în toate felurile, însă nu se poate.

— De ce?

— Fiînd-că nu se poate. Mijloacele mele nu-mî permit să țin două case.

Henrieta se uita drept înnaintea ochilor, nedumerită. El de asemenea parcă aștepta să fie întrebat mai departe.

— De... poate că ai dreptate. Credeam că Mimi e fiica unui om bogat.

El începu a rîde, silit.

— Mai bine să nu mai vorbim de asta.

— Atuncî de ce să vorbim? Eū cu scopul ăsta venisem.

— De nimic. Să mă lași să staū lângă dumneata,

să te vîd, să te simt că trăești, să mă încredințez că în lume sunt și ast-fel de ființe.

— Ce mai treabă! zise ea rîzînd. Mai bine adu-mî fata.

— Ți-o aduc, răspunse el, sculându-se și îndreptându-se spre ușe, urmat de raza caldă a ochilor ei.

— Și când mă gîndesc, adăogă Henrieta, că asta-î căsătorie din amor.

El se opri în loc, o privi fără grai și ridică un deget de la mîna dreaptă, pe care-l mișcă în aer, în semn de puternică negațiune.

Ea se sculă repede de unde se afla și ajunse la ușe înaintea lui, apucînd ivorul cu mîna. Părea a zîmbi, însă arcul sprincenei, întins, arăta felul gîndirilor sale. Se înălțase în vîrfurile picioarelor și se uita fix la el, căutînd să străbată în adîncul amintirilor lui.

— Aî uitat?..

El se dete cu un pas înapoi.

— Ce să uit?.. E așa cum îți spun.

— Cum? zise ea lung.

— Așa.

— N'ai fost dumneata la șosea, pe când îi dai lecții, noaptea, târziu?.. Indrăznești să zici că nu-î așa?

— Ba da.

— Atunci?..

Rămas în picioare înaintea ei, fără nici o putere, el tăcu. Henrieta își plecă ochii în jos, ducîndu-și mîna la obraz, care îi ardea.

— E grozav de cald, zise ea încet. Adu fata.

— O aduc,—dar ar trebui să mă crezi, fără să-mi mai amintești nimic.

— Să lăsăm...

El eși. Dînsa rămase cu m inile pe genunchi, g nditoare.

După puțin timp, Ștefănescu veni cu fetița. Henrieta i-o luă din brațe și prinse a vorbi cu ea limba peltic  a copiilor, veselă.

— Ce bine ți-ar șede ca mamă, zise el.

— Și ce fericită ași fi!... Toată ziua ași ține-o cu mine, și a-și c nta, și a-și juca.

Iar pe c nd vorbea ast-fel, alerga prin casă cu copilul de g t, sărind și glumind. Dînsul, rămas locului, se uita la ea, fermecat.

— Vezi?..  ți place? Cine-  ăla?..  ntreba ea, ar t nd fetei pe tată-său în oglindă. Ia haidem la el, că e trist mititelu și singurel... nimeni nu-l iubește...  ți seamn , nu-  aș ? zise dânsa.

— De, știu eu...

— Ba da. Uite ochii, forma capului... Ești urită fetiço. Urită, urită!..

El se apropi  de copil, pe la spate, și le luă pe am ndou  în brațe, lipindu-le una de alta, cum ai lipi două roze. O căldură bine-făcătoare i se împrăștiă în s nge și un flux de generozitate   umplu ochii de lacrămi.

III.

Innaintea de a se întoarce Henrieta acasă, Mimi plecase de la tată-său, indignată în contra celor din strada Cătunului, mai mult de cum venise. Compătimită de părinții săi, încurajată să sufere, să mai sufere încă puțin timp, până va veni vremea răfuelii, cum ziceau între ei,—ea se întărea în credința că era jertfă. La povețele lui Stroescu de a se întoarce de o cam dată la bărbatul său, păru a se înlădia. Se urcă în birja cu care venise și plecă. O puternică dorință de a face rău, de a umili, de a batjocori numele ce purta, se aprinsese într'însa și căuta în minte o nerozie scandaloasă cu care să învenineze viața soacră-sei și pe a Anicuței. Înghețită în colțul trăsorei, i se părea că vede pe bătrână și pe fată vorbind'o de rău, și la închipuirea asta mai tare se înverșuna. Birja mergea prin ploae încet, hârșiind cu roatele de marginea trotuarului și enervând'o și mai mult.

— Birjar! strigă ea, nu vezi pe unde mergi.

Însă birjarul n'o auzi și-și căută de drum. Atunci dînsa scoase umbrela de sub poclit și-l îmboldi în spate. El, îmbrăcat cu o manta de ploaie groasă, de abia simți, și, în loc să lase marginea trotua-

ruluî, opri caiî, lung, domol, ca toîi vizitiî proşti. Asta puse vîrf la toate. Mimi făcu explozie.

— Eşti surd, eşti orb, cum eşti, de mă dai cu capul de toîi pereţii. Nu vezi cum te hârii de toate pietrele ?.. Cine te-a măi făcut birjar şi pe tine!

— Mă rog de ertare, nu ştiu româneşte, răspunse ungurul de pe capră.

— Dute la naiba!..

Îi aruncă paralele în obraz şi se coborî din trăsură, întinzând umbrela şi apucând coada rochiî spre a o apăra de ploaie. Apoi o luă pe strada Fântânei, care tocmai se canaliza. Se umplu de noroiu de sus şi până jos, ceea ce făcu să se superé şi pe primărie. În culmea indignărei şi fără a măi lua seama la nimic, se duse drept înaintea, coti la stînga, la dreapta, pînă intră în strada Schitul-Măgureanul, unde se opri la o porţişă cu zăbrele de lemn.

Intr'o curte mare, plină de bălţi, care avea la uliţă o pereche de case curăţele, se întindea în fund un şir de odăi joase, zidite în pîiantă, foste altă dată grajduri. Mimi trecu pe o muche de moloz, aruncată de curînd, şi ajunse în faţa uşilor, ce dau de-a dreptul afară. Erau vre-o cincî camere, una lângă alta, închiriate la două studenţi săraci, la un sublocotenent de întendenţă, la un copist de la consulatul austriac şi, în fine, a cincea, cea măi din fund, a lui Iluzie.

Mimi bătu la uşe şi intră.

La o masă îmbrăcată cu chembrică, Iluzie citea cu paltonul pe dînsul, cu pălăria în cap şi galoşii în picioare, ghemuit pe scaun, plin de scrum de

țigare. Intr'un colț, un pat de lemn, cu o plapomă de cit verdé, cusută în baclavale; alături, un lavoir vechiú scorojit, plin de dungă de apă, cu o coaje de săpun lipită de margini; în colțul cel-lalt, o ladă de când lumea, un dulap mâncat de cară; pe jos vre-o douăzeci de volume, aruncate unul peste altul, o pereche de ghete rupte, scobite la călcăiú și făcute papucă; peste tot umezeală, sărăcie, pesimism inevitabil.

Cum o vėzu, Iluzie sări de la loc și-ı eși înaintea.

— Vai de mine, da mată aı venit pe jos!..

— Uf, nu maı pot, toate îmi ies pe dos: un miserabil de birjar cu caiı în trei picioare; primăria cu canalizările eı,—m'aú făcut să mă umplu de noroiú până în urechi... Unde pun umbrela asta ?

— Dă-o la mine.

— Toate pécatele pe capul meú. Aı vėzut ce viață duc!.. Știı, când mă gândesc, îmi vine să ríd. Uite, sunt udă de sus până jos. Ce citești ?

Dinsul își scoase paltonul, își aruncă pălăria din cap și o desbrăcă și pe dinsa de scurteicuța ce o avea deasupra. Apoi puse un genunchiú în pămînt și îi descheiă cismulițele.

— A ajuns apa până la ciorapă.

— Nu-ı așa?..

— Pécate de Dumnezeú, parole, zise el, vibrând de plăcere. Lasă-mă să te frec puțin pe picioare.

— Nu, că mă gádil; astimpără-te!..

— Atunci bine, stai să te învelesc. Urcă-te în pat, să te acoper cu paltonul. Ia să-ți arăt ceva interesant....

Ea își trăsese o mânecă a paltonului peste ochi și se făcea că n'aude.

— Nu vrei să m'ascuți?.. Ceva foarte interesant: *Moartea lui Ivan Iliitch*. Șă vezi tipul lui Gherasim, despre care vorbeam, ce lucru minunat!..

Ea îi dete peste carte și o aruncă cât colo. Iluzie începu a rîde și luă cartea de jos.

— Parcă vreai să știți ce citesc.

— Mi-e frig.

El se sculă din noș și se uită roată prin casă.

— Cu ce te mai învelesc cū?..

Dar pe când el căuta și nu găsea, ea ridică bi-nișor plapăma și se strecură înăuntru.

— Eî bravo, trebuia să ne gândim de mult la asta.

Apoi își scoase galoșii și veni iar lângă ea.

Afară se înopta. Timpul ploios se cobora la vale, spre întuneric, cu grabă. Tăcerea, căldura și voluptatea înmuiau încetul cu încetul reaua ei dispoziție. Cu ochii în podele, se gândea fără șir, rostea câte un început de frază neisprăvită, rîdea, câte odată mai și ofta.

— Ciudată e lumea...

— Ciudată. Da ce-ți vine să te gîndești la lume?

— Uite așa...

Apoi se sculă, rezemându-se pe un cot și se uită la el de aproape.

— Cel puțin tu mă iubești? fiind-că eu te iubesc din toată inima.

— Te iubesc, parole.

— Nu așa, să mă iubești mult, din toate puterile, mult, mult.

— Da zcă că te iubesc.

— Ce fericiți sunteți voi, bărbații. Faceți ce vă place, mergeți unde vreți. Eu mă gândesc adesea, și e o banalitate să ți-o mai spui, dar mă gândesc la nedreptatea naturei, care a împărțit lucrurile așa de prost.

— Natura nu prea e de vină; mai mult oamenii. Dar n'ai de cât să nu te supui legilor omenești. Parcă numai în astea sunt ele păcătoase.

— E ușor de zis. Nu vezi că acuma, venind la tine și stând aici, îmi bat joc de oameni, dar rămân supusă naturei, stupidă.

— Ei, asta-i frumos, parcă dacă ai fi bărbat, n'ai face tot așa. Numai doar că ți-ai schimba rolul.

Ea începu să rîză și-i dete ușor cu palma peste obraz.

— Ești urît, dar ai ceva care îmi place, nu știu ce, vezi? Ești cărn, ai ochii mici, dar ai frunte frumoasă.

Și fiind-că simți că vorba «ești urît» nu mersese la inima celui-lalt, urmă zîmbind:

— În total, chipul tău e plin de viață, atrăgător. Ce mai scrii? fiind-că trebuie să iasă ceva din fruntea asta.

Luî Iluzie începea să-i fie silă. El se știa că nu era omul cel mai mândru de pe lume, dar nu se credea de loc urît.

— Ce să mai scriu?... fleacuri.

— Faci rău. Un om ca tine trebuie să lucreze, zise ea serios.

— Lucrez...

— Ce lucrezi? Ai ceva?

— Tot se găsește.

— Ia să citim ceva.

— Da lasă, zău, că stăm mai bine aici.

— Nu, nu. Adu-mi să citim... de tine.

Iluzie se înduplecă. Scoase un teanc de jurnale, toate din *Suferințele omului*, și începu să le resfoiască.

— Sunt mai multe lucruri... Dacă vrei să vedem câte ceva, vino ici, să aprind lampa.

Ea se sculă din pat, cu umerii goi, și veni la masă.

— Nu ți-e frig?... să nu răcești.

— Acuma mi-e prea cald. Ce sunt astea?

Dînsul nu știa ce să aleagă.

— Uite un răspuns *Telegrafului*, sau mai bine gluma asta asupra unei întruniri, orî dacă vrei să citim *Fă-mă tată să-ți seamăn*, în versuri... da?

— Da, da.

— Da ia-ți zău ceva pe umeri.

— Ia lasă omule, că mi-e cald.

— În sfîrșit cum vrei. Mie îmi face plăcere să te vîd goală, fiind-că ai o frumusețe de umeri.

— Nu-î așa? zise ea, ridicându-și bustul.

— Iată poezia. Cunoști povestea populară. *Fă-mă tată ca să-ți seamăn?*

— Nu. Dar, ca să nu te mai întrec, știi că m'a pălit o sfîntă de foame de nu te vîd?

— Asta-î asta. Ce să-ți dau eu aici? N'am nimic.

— Știi că la masă n'am mâncat mai de loc.

— Așa e. Dacă vrei ceva uscat, mă pot rezezi pînă la băcan.

— Ce-o fi.

— Foarte bine.

Și Iluzie se îmbracă din fugă, își puse galoșii, luă umbrela ei și eși.

— Și la întoarcere citim cu gust.

După câte-va minute, el era înapoi, cu pâine, salam, două roate de galantină și un clondir de vin în cont. Mimi mânca cu o poftă nespusă. Iluzie își declama versurile cu gura plină, pocnind din degete, rîzînd, bătînd'o pe genunchi cu mulțumire.

— A, e nostimă!.. zicea Mimi, scuturându-se de plăcerea de a mânca și a asculta.

— Ai avut o idee minunată cu mîncarea, adăogă Iluzie.

Așa se citiră stihurile până la sfîrșit și se fini vinul. In cele din urmă se întunecase de tot. Saturația lor, unul de altul, era completă. Despărțirea venea la timp. Mimi își luă fustele din noă în brațe, până să dea de o birje; îi spuse o vorbă dulce la ureche, și plecă.

IV.

Mergând acum spre casă, pe aceeași vreme pe care venise, gândurile îi erau cu totul altele. Ca un om care a răspuns cu injurie de spirit la o injurie grosolană, ea umbla mulțumită, încântată, ușoară. Iluzie era un băiat bun, deștept, fără mult lipiciu, ce-î drept, dar în sfârșit cu haz. Cu mintea liberă, cu sufletul curat, cu trupul sprinten, se ducea acum spre casă, ca un bărbat care se întoarce de la o excursiune fericită prin mahala. Nimic n'o supăra, nici o părere de rău, nici o remușcare, nici chiar ura în contra soacră-sei și a Anicuței. Lumina galbenă a felinarelor, văzută prin picăturile de ploaie ce se cerneau otova din văzduh, îi îndrepta gândurile spre un oraș mare, spre lume nouă, spre libertate. Planuri de fericire, alcătuirii de viață plăcută, o nespusă dorință de eleganță și bogăție, visul adevărat al tuturor semenilor săi, se lega în secret cu moartea lui tată-său, posibilă și firească. Nu doar că dorea un asemenea lucru, dar, dacă s'ar fi întâmplat, urmările i-ar fi convenit.

Cu aceste și alte asemenea simțiminte ajunse acasă la bărbat-său. Iși văzu fata cu plăcere, o luă în brațe și o desmierdă, glumi cu doica, întrebă de

soacră-sa, numind'o ca de obiceiă «hoanca», de domnul», de Anicuța, etc. Tache, știind'o că nu-î acasă, se pusese să cânte. Mimi trecu în odaia ei să se schimbe, și ascultă vioara băiatului cu mulțumire. Acum parcă, mai mult de cât orî când, i se părea că cumnată-seu avea talent. Un fel de părere de rău retrospectivă i se aprinse în suflet, de a se fi purtat prost cu el, și își făgădui în minte să-l lase în pace, ba chiar să-l ajute. Neavînd ce să facă, eși binișor prin sală și se duse pe afară până la șopronul din care se intra la Tache. Acesta sta rezemat de colțul patului, cu vioara îndesată sub bărbie, cu capul plecat pe stînga, cu mîna dreaptă întepenită pe arcuș, de la închietura de jos, parc'ar fi fost ruptă, cîntînd cu obicinuita lui absorbire. Când văzu pe cumnată-sa intrînd, își lăsă repede vioara în jos, ca un om prins asupra faptului, și se uită la ea smerit.

— Se poate?.. întrebă Mimi cu vocea dulce.

El îi eși cu grabă înnainte, dete un scaun la o parte din drum și-î făcu loc să șează.

— Nu știam că te-ai întors... și rugasem pe Anicuța să-mî spue când vii... Imî pare că fetița nu doarme.

— Și chiar dacă ar dormi... Eū nu ți-am zis nimic. Câte odată, dimineața...

— Nu măi cînt dimineața.

— Am băgat de seamă. Dar acum fata s'ă făcut măi măricică și poți cînta orî când vreî.

— Eū mă păzesc cât pot... Chiar mă gîndeam să iaū o odăiță cu chirie.

— Asta-î frumos!... să te duci din casă din cauza mea?

— Dacă o începe să mă plătească la teatru.

— Eă sper că n'o să te plătească nici odată.

— De ce?.. întrebă băiatul, roșindu-se. Cânt așa de prost?

— Ba nu, cântî bine. Probă e că eă am venit să te ascult. Dar în fine... prea mă socotiți rea, voi în casa asta. Oî fi având și eă ale mele, dar nu sunt cum credeți.

Tache se uita în jos.

— Vezi, chiar tu, Tache, mă crezi așa.

— Eă nu te cred...

— De geaba... Dacă tu, care ești cel mai bun și mai nobil dintre toți, și ai ast-fel de idei despre mine, ce trebuie să fie cu cei-lalți.

— Nu, Mimi, e mai mult neînțelegere.

— Ce neînțelegere!.. N'ai văzut astăzi la masă?.. Purtare era aceea?.. Frate-tău vine târziu, voi stați ca niște sfinți... Știu că tu nu ești vinovat...

— De, eă așa fi vrut să mâncăm.

— Sunt convinsă. Dar cei-lalți? Soacră-mea mă tratează ca pe o străină, ca pe o parvenită.

— Nu!.. zise Tache, lung.

— Tu ești poet... Dar în sfârșit să lăsăm astea. Presupun că îmi ești prieten, fiind-că eă îți vrea binele. Și deci te rog să-mi cântî... Dar, à propos cum mai stăm cu amorul?

Tache zîmbea, fără să răspundă. Orî de câte orî Mimi era bine dispusă, îl supăra cu amorul și romanul, despre care Mitică îi istorisise cum sta sub

Trigonometrie, în vremea când se pregătea de bacalaureat.

— Ești departe?..

— Vrei să rîzi de mine.

— Ba nici de cum. Dacă ai talent la scris ca la vioară, poți deveni un adevărat poet.

Băiatul mișca din cap, într'o parte și alta, mulțumit până în adîncul inimei de vorbele bune ce auzea.

— Nu vrei să-mi cânti nimic?

— Ba da; dar nu știu ce.

— Ce cântai când am intrat.

Tache se uita la vioară cu nehotărîre.

— Curaj, curaj, eă nu mănânc oameni.

El dete din cap, parc'ar fi zis «știu eă bine că nu mănânci oameni, dar n'ași vrea să-mi perd vremea.» Apoi se puse să cânte. Notele simple dar sigure, eșeau de sub arcuș cu o vibraare atât de egală, în cât păreaă clare ca o voce omenească. Fraza se urca, sfioasă, virginală, spre înălțimi sonore, care umpleau odaia de adieră calde. Pe obrazul lui Tache nici un mușchiu nu se mișca. Părea numai ceva măi senin și respirarea parcă i se măi scurta. Mimi se uita la el cu mare luare aminte. Ce deosebire între atâtea alții, între Iluzie bună-oară, scriitor și poet, și Tache! Cât de bine se simțea că acest școlar fricos era adevăratul poet! Cât de firească îi era simplitatea și cât de bine înțeleg ea că lui îi era silă să cânte față de persoane ca dînsa și chiar măi muzicante de cât dînsa, fiind-că nu punea nici un fel de vanitate în meșteșugul ce avea: cânta.

fiind-că nu putea face alt-fel, ca orî-ce pasere că-reia natura i-a dat glas. Și așa, fără ca băiatul să voiască, dete o întorsătură morală gândurilor cum-nată-sei. O adiere de vînt de afară, făcu pe Mimi să-și aducă aminte de umezeala din odaia lui Iluzie, de ploaie, de nasul lui cărn, și, sub îmboldirea în-chipuirei, care îi înfățișa lucrurile aievea, dînsa își întoarse capul la dreapta cu dezgust.

— Bravo, Tache, zise ea, privindu-l cu mulțumire, ai cântat ca un ânger, mi-ai făcut o adevărată plă-cere; știi? aveam trebuință de așa ceva.

El își puse vioara la loc și după aceea veni lângă dînsa.

— Acuma să-ți spun și eu un lucru: eu nu cânt nici odată nimănui, — întreabă pe frate-meu. Am ținut însă să te împlînzesc, să te înduioșez, ca să te rog să fii mai bună, să ierți mamei mai mult...

Mimi, rămase cam nedumerită, față de 'această naivă îndrăzneală. El, crezînd că a mers prea de-parte, încercă să se explice mai bine.

— Zău așa, nu te supăra, n'am vrut să zic că ești rea, dar uite, crede-mă, de cât-va timp îmi vine să-mi iaș lumea în cap: mama pe de o parte, dum-neata pe de alta, nenea, Anicuța; cū nu știu între care să aleg... Apoi, nu-î destul atît, mai avem și oameni străini între noi. Eu îți spun drept, Iluzie ăla mi-e nesuferit...

În loc să se descurce, mai tare se încurca. Mimi însă nu zise nimica; îi făgădui, pentru partea ei, să treacă peste multe și, fiind-că auzi glasul Ani-cuței, se grăbi să iasă.

După această convorbire, dînsa se arată în adevăr mult mai blajină. Reîntîlnirea cu bărbatǎ-seu și ceî-lalți ai casei se urmă domol, fără explicații: fie-care se simțea fericit de a uita. Iluzie veni a doua zi la dejun, cu obicinuita lui regularitate, însă Mimi găsi mijloc de a-i spune s'o mai rărească, fiind-că lucrul începea să bată la ochiū.

— Iți voiū explica mai pe larg, când ne vom întalni.

— Când vii?

— Iți voiū scrie.

Însă zilele trecură una după alta, fără ca să-i scrie. Îi rămăsese o impresie neștearsa de la cea din urmă întălnire: drumul prin noroiū, umezeala, gustul rānced al māncărei, păreaū că o tāmăduiseră de dragostea lui Iluzie. Din obiceiū și prin încăpătānare, găsea interesant felul lui de viață; dar din fire, nu-l putea suferi. Ca toate naturile sanguine și cu fibră puternică, dînsa avea o instinctivă pornire către bună și mai bună stare, când patima n'o orbea. Luase pe bărbatǎ-seu din dragoste; dar acum, când, încetul cu încetul, viața împreună rosesse lustrul poetic cel da amorul, el nu mai avea pentru dînsa n'ci un fel de farmec, fiind-că nu era nici mai bogat de cât ea, nici mai inteligent, nici chiar mai puternic fizicește; era numai mai bun, o calitate negativă pentru dînsa.

Așa merseră lucrurile înnainte āncă câtă-va vreme. Tache se simțea fericit că cumnată-sa își schimbase purtarea; vorbea chiar, adesea, cu soră-sa despre asta, se înteelege, fără să-i spue că o rugase el să

fie așa. Mulțumirea lui era încă și mai mare, când se gândea că Mimi pentru hatârul lui poate se făcuse mai bună. Faptul mai cu seamă că Iluzie nu se mai vedea de cât foarte rar prin casă, îi umplea inima de recunoștință. O gelozie sălbatică se aprindea în el, ca în toți frații mai mici, pentru onoarea lui Mitică, ori de câte ori vedea pe Iluzie stând lângă cumnată-sa. Avusese chiar bănuială că Mimi se rezema pe sub masă de genunchile aceleia, dar atât îi era de rușine, în cât nu se putea gândi mai mult la un asemenea lucru.

Ast-fel, ori ce-î zicea Mimi acum, făcea cu plăcere; de-l ruga să cânte, cânta. Dinsa, în schimb, era cu deosebire bine-voitoare. Venea în toate zilele la el, cu Anicuța sa și singură, și-l puneă să-î istorisească de pe la Conservator. Tache intra în detaliă nesfârșite, cum domnișoara «cutare» de la clasa de piano cântă (și închidea dintr'un ochi) la patru mâini cu tînărul d-n Visarion; cum d-nul profesor de canto, de la cursul inferior, zice, despre colegul său de la cursul superior, că e o bestie armonică,—iar cel de la cursul superior tratează pe cel de la cursul inferior de Musiu Fa-sol; cum el se amoretase acum «trei ani» (și i se părea că e un veac de atunci) de o frișcă de la anul al doilea de declamație, și îi dedica versuri, își vindea hainele vechi ca să-î cumpere caramelle de la Rădulescu, etc. etc.

Intr'o zi, Mimi băgă de seamă la gâtul lui Tache o cravată de a lui bărbat-său.

— Da de unde asta la gâtul tău, Tache ?

El se uită în jos și apoi ridică ochii spre ea, cu rușinea cocheta a oamenilor blânzi. Incercă să-î explice, rîzînd:

— Eū sunt o dugheană ambulantă de vechiturî: tot ce nenea îmbracă și maî cu seamă desbracă, trece la mine.

— Cum se poate ?

— Da. Hainele nu le cunoaște nimeni, fiind-că am un jidan care mi le ticlueste de ți se par că-s noi. Dar legătura asta n'am putut de cât s'o port cum era. Ce-î maî rău însă e că maî de nu-mî trebuie frac!...

Și se puse pe un rîs strașnic. Atât i se părea de cu neputință ca el, Tache, să aibă un frac, pentru persoana lui, care să nu se coboare din frate-sēu, în cât adăogă:

— Al lui nenea e nouă nouț.

Mimi începu să rîză.

— Da ce vreî să faci cu fracul ?

El îi explică că făcuse prostia să făgăduiască unei domnișoare, care da un concert pentru a merge în străinătate, că va cânta și el ceva.

— A ha! zise Mimi glumind, va să zică cântî și în public!.. Atuncî ce te maî făceaî ?

— Aî dreptate: am apucat de am făgăduit; dar e așa de sēracă și are atâta talent!..

— Cine-î domnișoara asta? întrebă ea, cea cu caramelele ?

— Afară de asta, a cânta în fața unei săli pline, este ca și cum aî cânta singur.

— Da?.. E o colegă a dumitale?..

Tache se uită la ea lung.

— Da, e o colegă a *noastră*, răspunse el ceremonios.

— Nu fi caraghios și răspunde-mi, zise ea, dându-i peste mână, dar simțindu-se rușinată.

— Da, e o biată fată.

A doua zi, Tache văzu pe cumnată-sa intrând la el cu un pachet la subțioară. Ea îl lăsă pe masă cu gravitate, cu supărare chiar, cum fac mulți oameni în casele lor, când vor să înlătore vre-o întrebare indiscretă sau să ascundă vre-o acțiune vinovată.

— O vreme imposibilă, zise Mimi, frecându-se cu mâna la ochi, ca un copil plictisit: nici nu plouă, nici nu ninge.

— Da dumitale îți ninge, răspunse Tache.

— Ha?..

— Îți ninge și-ți plouă.

— Ești un prost. Vino încoa să-ți dau o palmă. În acelaș timp apucă pachetul și începu a-l desface.

— Uite colea câte-va legături de gât, ca să nu mai umbli cu vechiturile alea.

Tache se apropiè încet, cu sfială și cu plăcere.

— Foarte frumoase sunt... zise el domol.

— Da?.. îți plac?..

— Foarte mult. Nici nu fac pentru mine.

— Ești mulțumit?

— Da...

— Pupă-mi mâna.

El se plecă cam stângaci și-i sărută mâna. Dînsa

îl privea lung, cu mulțumire, încercând o secretă plăcere de a-î da, de a-l face fericit prin ea.

După ce dînsa eși, Tache, rămas singur, își puse una câte una legăturile la gât, uitându-se într'o oglinjoară ce o avea atârnată de perete. Bucuria lui era amestecată cu o inexplicabilă și ascunsă temere de ceva. De ce? Recunoștință, rușine, plăcere, se topeau într'o senzațiune vagă de neliniște, cu impresiunea fizică a unui om care se dă în leagăn, când leagănul vine de sus în jos, în gol. Incercă o cravată, apoi rămânea cu ea pe masă, uitându-se la chipul zugrăvit pe cutie și legându-l cu imagini din minte, cari, în realitate, n'aveau nîcî un raport între ele. Apoi începea să fluere, iar mai lua o legătură în mână, iar revenea simțimentul acela de jenă,—până plecă de acasă.

V.

Iarna venea cu temeiu. Zăpada și frigul măreaș activitatea vieții bucureștene. Teatre românești, operă, conferințe la Ateneu, cursuri publice la Universitate, concerte, umpleau serile celor ce gustaș viața publică a capitalei. Camerile erau și ele deschise, pentru spectacolul de ziua. Stroescu și Tukidide țineaș în curent pe cei de pe acasă cu însemnătatea ședințelor.

Pentru orî-cine ar fi cunoscut bine și ar fi urmărit desfășurarea logică a caracterului Mimi, cum o urmărea, fără să se gândească, Henrieta, — s'ar fi părut un început de schimbare serioasă într'însa. Serile, bună-oară, nu mai eșia de cât foarte rar; zilele venea la tată-său, ca de obicei, dar sta mai mult cu Henrieta; banda de prietenî de mai 'nnainte cu gazetari, socialiști și literații săi, îi producea o nespusă silă, așa că cumnată-sa începuse să creadă că poate vre-o schimbare fizică, o a doua maternitate, era adevărata cauză a acestei stări.

Și când pentru întâiaș dată îi veni în minte această idee, ce amară și nestatornică socoti viața omenească. Ei i se părea că nu întâlneș nicî odată un om ca Mitică. Credea că îl cunoaște până în

fundul inimei; că înțelege toate rănilile ce sângerau pe ascuns în sufletul lui; că el mergea înaintea cu Mimi, numai de frica scandalului, și poate — cine știe! — pentru a nu se depărta prea mult de dînsa, Henrieta. Iar acum, Mimi era pe cale de a deveni pentru a doua oară mamă! Un simțiment de desgust, de enormă degradare morală încolți în inima ei, pentru el, pentru ea, pentru lumea întreagă. Ceea ce nu era de cât o umbră de întristare, când se dusesse să hotărască pe socru-său la căsătorie, acum devenea un chin păgânesc. Se uita la Mimi cu băgare de seamă, în fie-care zi o mesura din ochi — când ar fi fost așa de simplu s'o întrebe.

Insă nimeni nu știa nimic. Mimi, de când nu-și mai iubea bărbatul, nu mai avea, față de Henrieta, finețea aproape bolnăvicioasă a pătrunderii de mai înaintea. Mitică era aceeași fire, îndurerată orî de câte orî rădea cu aripa minții pămîntul și decî rămas, prin instinct, în afară. Henrieta înfățișa, pentru el, tot, din ceea ce nu era jug orî supunere.

Intr'o seară, Mimi, indispusă, primi de la Henrieta un bilet cu două cuvinte, prin care le propunea să vie cu dînșii la teatru. Imprejurul ei sta Anicuța, Tache și bărbată-său. Ea întinse din pat scrisoarea lui Mitică.

— Du-te, dacă vreî... Chiar îmi faci plăcere.

El citi scrisoarea de două orî.

— Singur?..

— Aî putea să ieî pe Anicuța sau pe Tache, dar atunci rămân eu prea singură.

Fata protestă că vrea să stea cu cumnată-sa. Mimi își întoarse ochii spre băiat:

— Du-te, dacă îți face plăcere.

— Eă... nu știu... răspunse el, zicând tocmai contrariu de ceea ce dorea.

— Lasă-l să stea într'o seară acasă, zise Mitică. Dacă te simți mai bine, eu aș face o primblare până socră-meu și m'aș întoarce numai de cât.

— N'am nimic, îl asigură Mimi, zîbind. Du-te liniștit la teatru, îmi faci plăcere.

El plecă. Zăpada, în loc de a-l îngheța, părea a-l încălzi inima. Cu câtă mulțumire se gândea să petreacă seara lângă Henrieta, aproape, aproape de ea, în lojea de la teatru! Un parfum de rozetă îi reveni în aducerea aminte a simțurilor, și i se păru o clipă că dînsa trăia chiar în el, nu numai în fantazia lui. Dar făgăduise să se întoarcă acasă.

În curte la Stroescu erau două săniî gata. Bătrânul, nevastă-sa, Șarl și Henrieta așteptau. El le spuse că Mimi era cam indispusă și nu putea veni. Șarl îi zise să vie dînsul, dacă nu era nimic grav.

— Te rog, locul meu e liber.

— Nu mergi? întrebă el.

— Eă? la dramă, la teatrul național?.. dragă cumnate, da ești încă june... Mă agăț de coada unei săniî și mă lăsați unde-va.

— Dacă e vre-o dramă proastă, mai bine mă întorc și eu acasă, zise el, înrîurit de vorbele celui-lalt, măcar că lui îi plăcea dramele.

Pe când însă își căuta pălăria, Henrieta îl luă bi-

nișor de braț, mergând în virful degetelor și plecându-se sub ochii lui:

— Nu vrei?..

— Ba eă vreaă, dacă se poate.

— Vrea, vrea, zise dînsa tare, către cei ce suiaă deja în sanie.

— Eă, atunci voi luaă pe celă-lalt că-ă maă prost.

Șarl se agăă de coada sânieă cele maă bune și ast-fel plecară.

În alunecușul lin, gerul se oglindea cu sclipirea a milioane de stele de zăpadă. În bătaia razelor de lumină, fumul suratec se strecura în vîzduhul rece, ca o fantazie a vremeă trecătoare. Lumea umbla pe strade cu o sigurană bine-voitoare, căutând adăpost saă plăcere.

În sania din urmă, Mitică era fericit. Intindea tartanul să acopere pe Henrieta, fiind-că i se părea că tot o atinge vîntul. Ea sta cu brațele lipite de corp, uitându-se drept înnainte, roșie la față de frig, dar senină.

— Ce vreme plăcută zise el.

Ea urma a se uita înnainte.

— Nu ă-e frig?.. Eă vreaă să nu-ă fie frig.

Și sub marginea tartanului căută să-ă găsească mâna.

— Staă binișor.

— De asta mi-aă zis să viă la teatru?

— De asta.

— Atunci eă supărată pe mine.

— Sunt supărată. Dacă vrei să te încălzeă, vîră-ă mâna în manșon, și staă binișor.

El își strecură degetele pe lângă ale ei și i le strinse încet.

— Ce bine sunt așa!.. Da de ce ești supărată pe mine?... Eă sunt atât de fericit, dragă Henrieto. Dacă n'ai mai fi dumneata în lumea asta, greu ași duce-o!

— Dacă n'ași mai fi eu!.. Vorbe.

— Ce fel vorbe? întrebă el, uitându-se la dînsa.

— Așa este, ești fericit pe două laturi. Îți iubești nevasta,—ceea ce de alt-fel e firesc,—și îți trebuie și manta de vreme rea.

El se uită la dînsa mirat și începu a rîde.

— Vrei să glumești.

— Da.

— Nu înțeleg, Henrieto, nimic. Dar nici nu vreau să înțeleg. Sunt așa de bine și de fericit, că orî-ce îmi vei spune, nu te ascult... Nu-î așa?

Ea își retrase mâna din manșon, însă el prinse pe cea-laltă.

— Șezi binișor că-mi faci rău.

— Te supără inelul?

— N'am nici un inel. Lasă-mă.

El se uită din nou la dînsa și i se păru că razele de lumină, în ochii ei, tremurau în lacrimi. Ingrijat, o întrebă, o rugă să-î spue ce avea. Ea ar fi voit să-î ascundă starea ei sufletească, dar trebuința ce o simția de a-l face să sufere, să-î fie rușine de dînsa, era mai mare de cât toate. Și ast-fel, pe departe, îl lăsă să înțeleagă ceea ce bănuia despre starea în care se afla Mimi. El o privi lung, blând, dând din cap cu desperarea mută a oame-

nilor învățați cu nevoia, și nu zise nimic. Sania intră sub coloanele teatrului. Se dete jos și o ajută să se coboare. Ea îi luă brațul ca să urce scările, și se strînsese de el cu ființa ei toată, vrînd parcă să reia înapoi, în ea, tot rîul ce-l făcuse.

— Am ajuns, da?..

— Am ajuns. Ce număr aveți la loje?

— Vezi, asta-î asta. Sunt sigură că socră-meu s'a urcat sus fără să ne lase numărul.

— Ce-î de făcut?

— Ce vreî, zise ea, zîmbindu-î cu bunătate.

— Fii bună și așteaptă-mă un moment. Mă duc în sală să mă uit prin loji.

Ea se desprinse de el încet, plecând capul și privindu-l pe sub gene, parcă i-ar fi zis «mă lași singură?»

— Un moment.

Dînsa rămase lipită de un stîlp, singură, fricoasă, privind la lumea care intra, fără să vadă pe nimeni; când de odată auzi pe cine-va chiamând'o pe nume:

— Madame Stroescu, sêrut mîna, da ce cauți mată așa singură pe la teatru?

Era iluzie, care venea să-și facă cronică. El se uita la ea cu indiscreția supărătoare a oamenilor de cafenea, doar că nu-î zicea «te-ar bea neica cu apă neîncepută.»

— Aștept să regăsească Ștefănescu lojea lui socră-meu. Imi faci plăcere dacă te duci să vezi și dumneata.

Îi producea o impresie atît de respingătoare, în cât simția nevoie de a-l îndepărta cu ori-ce preț.

După ce el plecă, ea se dete pe după stîlp, pîndind pe Ștefănescu la eșire. Cum îl văzu, îl luă repede de braț, uitându-se în urmă.

— Te rog, să mergem mai repede, că mă prînde de la spate umbra lui Iluzie.

Urcară scările în fuga.

— Ai găsit ?

— Da, sunt la rangul al doilea, în partea asta,

Cînd ajunseră înaintea lojei și erau s'o deschidă. Henrieta îl opri:

— Atunci nu-î adevărat ?..

— *Nu poate* să fie adevărat.

Ea îi strînse din nou brațul sub al ei, și după aceea intrară.

Drama era o traducție franțuzească slabă a unei piese de la Porte St. Martin, în care o copilă acuza pe tatăl său că a ucis. Scene groaznice, suspine, nevinovații duși la pușcărie, toate vechile mijloace de a stoarce lacrimi, erau întrebuițate. Stroescu bătrînul rîse de la un capăt până la altul, și tot așa făcu și nevastă-sa. Henrieta părea și ea că le ține isonul, de și în realitate era mișcată. Pentru o fire ca a ei, critica nu avea nici o putere, acolo, pe loc. De la o vreme nu-î mai ascultă și se lăsă plăcerei de a suferi cu cei de pe scenă.

Cînd se isprăvi drama și eșiră, Stroescu se ținu de capul ei, rîzînd-o, până la sanie.

După ce ea rămase singură, cu profesorul, respiră din greu.

— Ce oameni fără măsură, zise ea. Parcă eu nu

știu că astea sunt comediï, iar nu artă, — dar dacă mă mișcă, ce să fac ?

Dînsul tăcea, jenat că și el se simția slab de îngerî, și emoționat. Ea se lipi din nou de el, binișor, parcă mai mult sufletește.

— Mitică!

— Eū cred că ai dreptate,

— Nu-î așa ?.. Tu ești fratele meu, cel bun, cel adevărat, da ?.. Vrei să mă ieî de braț ?.. pot cădea, și atunci adio Henrietă.

Aprinderea de la teatru topise ghiața ce rămăsese între dînșii. Ea se îmlădia, ca o ramură de neramz, sub propriul fruct al plăcereî sale.

— Știi, Mitică ? dacă vrei să-ți dau o mână, ți-o dau.

— Dacă nu mi-o dai, ți-o iaū eū.

— Ia-o.

— Și ți-o și sărut; mă lași ?

Ea se uită la el, cu șiritenia dulce a copiilor ce nu îndrăznesc să spuie ce doresc.

— Nu te las. Nu aici... dar e a ta, e mîna dreaptă a cui-va care te iubește mult, tare, tare.

Dînsul întinse brațul pe lângă rezemătoarea sânieî și o luă de mijloc.

— Tu ești scumpa mea Henrietă, nu-î așa ?

— Eū sunt..., da, dacă voești.

— Se scurtează drumul. Ajungem acasă prea repede.

— Nu se poate să mergem tot mai departe ?

— Ba se poate. Vrei ?

— Vreaū.

Zicînd acest «vreaū», Henrieteî i se păru că vede

înnaintea ochilor porțile de la socră-său, ce ieșiau în mijlocul drumului și-î ațineaă calea. El însuși, mirat de ceea ce îndrăznise pênă aci, tăcea.

Când în adevăr ajunseră în fața caselor lui Stroescu, amândoi se tupilaseră fără voie în spatele birjarului, măcar că erau 12 din noapte și mai nimeni pe stradă. Sania, luată de la teatru, trecu înnainte... Dar nu făcuseră 50 de pași, și Henrieta atinse pe birjar în spate.

— Intoarce.

După aceea se uită la el, zîmbindu-î.

— Nu se poate Miticuță!.. Tu, poți?...

— Eă aș putea...

— Aă putea tu?.. întrebă ea, cu o mirare prefăcută și apăsând pe cuvinte.

El dete din cap într'o parte, parc'ar fi zis <da de ce nu?>; însă din graiă nu zise nimic.

Când sania intră în curte și trecu pe sub umbra caselor, ea scoase repede mâna din manșon, goală, fără mănușe, și i-o lipi de gură. Lucrul se făcu atât de repede, în cât el nică n'avu vreme să se bucure de ea. Henrieta sări din sanie înnaintea lui, și de pe a treia treaptă a scării îi zicea încet :

— Bonsoir, bonsoir, nu te mai da jos că-î frig.

Ștefănescu plecă acasă, strîns în tartan și ghemuit în el însuși, dar cu o lume caldă în cap, de parcă se făcuse primă-vară de eră și luna lui Maiă îi cânta deșteptarea trandafirilor. Ce avea oare dînsa astă seară mai mult de cât altă-dată? Ce făcuse de-î lăsase atâta tinerețe în suflet?

Și, căutând cu ochii în dreapta și în stînga, partea

lui dreaptă, cu care stase lipit de Henrieta, i se păru că e încă parfumată de un rest de *réséda*, și numai atunci își aduse aminte că îi dase mâna goală să i-o sărute. Ce dulce fusese! Pe când mergeau, ea, încet, pe furiș, își scosese mânușa în manșon, ca să-î poată da mâna curată, mâna ei de a dreptul. Și atâta îi apărea de nepămîntească această faptă, atâta transparență avea acea mână în închipuirea lui, în cât i se părea că el însuși trebuie să fie mai bun și mai curat la suflet, fiind-că o atinsese.

VI.

După ce Mitică plecase la socră-său, Mimi, rămasă acasă cu Anicuța și cu Tache, începuse să rîză și să glumească. Un fior de friguri o făcuse să ia puțină chinină, ceea ce îi da o aprindere ne-naturală.

— Ce mai frumusețe trebuie să fie astă-seară la teatru!.. și *noi* facem pe sora de caritate, zise ea, uitându-se la Tache.

— Eî sunt sătul de teatru.

— Dar, orî și cât...

— Ba zău nu. Staă fiind-că îmi face plăcere.

— Da?

— Da.

Dînsa se uita la el cîte odată pe sub gene, măsurându-î din ochi liniile capului său arcul sprîncenelor. Apoi își întorcea privirile spre plafon, părîndu-i-se că-și aduce aminte de chipul unui băițaș, vecin cu casa lor, cu care se jucase în copilărie de-a bărbatul și de-a nevasta. Apoi un desen de pe zid se întretăia cu un altul, în așa fel ciudat, în cât lua formele unui nas omenesc, enorm, lipit de un obraz mic. Anicuța umbra în vârful degetelor, său se oprea pe scaun, lucrând la un șal de lână.

Tache se uita într'un album. Tăcerea suna în auzul fie-căruia, cu sgomotul său perdat, ce pare că vine din adâncul trecutului.

— Tache! zise Mimi încet.

— Mimi!

— Nu fumezi?

— Eă!.. Eă nu fumez.

În acelaș timp făcea semn cu degetul soră-sei că nu trebuie să spuie.

— Da nu te mai face.

— Nu mă fac de loc.

— Vino încoa, să vėd dacă îndrăznești să mă minți așa de la ochi.

El începu să rıză pe ascunsele și căută să-și alcătuiască un obraz serios.

— Ia uite-te la mine, zise Mimi.

— Iacă mă uit.

— Și îndrăznești să-mi spuı că nu fumezi?

— Ba nu îndrăznesc să-ți spuı că fumez.

Ea îl privi cam pieziș.

— Aă început să te faci șiret la vorbă, Tache.

— Ba zėu nu. Fumez câte puțin, dar acum n'am nici un gust.

— Eă te rog să nu te jenezı, imı faci plăcere... ia o carte și citește-mı ceva.

— Bucuros; ce?

— Orı ce vreı. Și aprinde-ți o țigare.

— Zėu nu, Mimi: nici n'am tutun cu mine.

Atunci Tache o vėzu cu mirare făcėndu-ı semne din cap să primească. El, nedumerit, își întoarse ochiı către soră-sa și zise cu glasul slab:

— Da.

— Foarte bine. Șezi colea și citește-mi. Anicuța are să se ducă să-ți aducă tutunul... nu-î așa?..

— Mă duc, răspuse fata cu plăcere. Unde e pachetul Tache?

— Pe fereastră îmi pare.

Anicuța eși. Pe când ușa de la sală se închidea în urma ei, Mimi se sculă pe un cot, grăbită, și căută ceva sub pernă; apoi întinse mâna către Tache, tremurând:

— Uite... să-ți ieși frac.

Băiatul rămase unde se afla, neîndrăznind să facă nici o mișcare. Ea, rezemată pe braț și cu mâna cea-laltă întinsă, tremura. Un moment penibil îi ținu ast-fel pe amândoi.

— Tache... te rog... zise ea din nou, întinzându-se încă spre dînsul. Ia, că vine Anicuța.

Se auzea fata întorcându-se. La ideea asta, ca și cum s'ar fi temut să nu fie prins asupra unui fapt rău, el apucă repede plicul ce-î întindea Mimi și-l ascunse în buzunar. După aceea, cu intențiunea lucrurilor rele, ce dictează la toți oamenii aceleași mișcări, el sări de pe scaun cu o voioșie nefirească și se duse să deschiză soră-sei, fluerând și făcând pe ștregarul. Anicuța se uită la el, mirată.

— Ei!.. da te-ai făcut berbant, Tache.

— Da!.. așa sunt eū, foarte ticălos. Ai adus?

— Uite.

El apucă pachetul de tutun și se puse să-și facă țigare, amuțind de odată cu totul. Degetele îi tremurau așa de tare, în cât nu putea răsuci foaia-

Mimi îl urmăria cu privirea, neliniștită ea însăși. Tache se puse să citească într'un calendar, dar cu un ton atât de fals, în cât Anicuța îl întrerupse.

— Ce dracu citești așa de prost! se chiamă vorba că ai trecut Conservatorul...

El se uită la dînsa, nedumerit. După aceea, ca și cum l'ar fi bănuț soră-sa de vre-o idee ascunsă, se supără.

— Ia nu te întinde!..

Mimi era din ce în ce mai neliniștită. De și în lăuntru sufletului simția o caldă fericire de a-l vedea așa de stîngaciū și de naiv, înțelese că trebuia să pue capăt aceleї stări.

— A propos de Conservator, Tache: te rog să-ți ieї frac, după cum ți-am spus. Ți-l fac cadoū eū.

O tăcere nesfîrșită i se păru băiatului că trece pe de asupra capului seū.

— Anicuțo, zise Mimi, uitându-se spre dînsa, să te luăm și pe tine în complot. Eū țiū ca Tache să cante în concert, — are să cante. Inșă neni-tēū să nu știe nimic pēnă în ziua hotărîtă, — da?..

— A!.. de asta e Tache așa de... prost astă-seară, zise fata, uitându-se la frate-seū cu plăcere.

El respiră din greū. O ascunsă admirație pentru bunătatea și pătrunderea cu care Mimi intrase în sufletul lui, îl coprinse, și-și trase scaunul lângă patul ei, îi luă o mână aproape cu sila și i-o sărută.

— Lasă-mē, lasă-mē să ți-o sărut... zēū așa! ești foarte bună, ești prea bună!

— Uite, uite, ce prost e! zicea Mimi, încercând să-și retragă mână.

Anicuța rîdea și ea la oparte, pocnind palmă în palmă.

Fata părea cea mai fericită dintre toți, măcar că ea n'avea nici un rol de căpetenie. Faptul că Mimi se schimbase cu ei, îi umplea inima de mulțumire și recunoștință. De și intrase în complotul fracului, își făgăduise că pe ascunsele să spuie tot, lui frate-său Mitică, spre a-i dovedi cât de bună se făcuse Mimi, și a-l îmbucura și pe el.

Așa și urmă. Mitică, mulțumit, se făcu că nu știe nimic până în ziua concertului.

VII.

Era într'o sîmbătă seară. Sala Ateneului de lângă Cișmegiū începea să se umple de lume. Fundul era prins de băiețime, de fete de pe la Conservator, de coriști de la teatru și de copii de la coruri, — pe cînd în față se așezau cu tabiet respectabile mame de familii, cari nu s'ar putuseră scăpa de d-nul profesor de piano cu biletele sale de concert. Era un public liniștit, cam negustoresc, în care entuziasmul n'ar fi putut străbate de cît venind de la locul al 2-lea. Ici și colo câte un iubitor de muzică răsturnat pe un cot, în virtutea biletului său gratis; câte un fost membru prin comitetul teatral cu dreptul de a intra peste tot fără plată; mai un gazetar plictisit, mai un prieten, mai o rudă, — se umplea și locul întăiū. Pe estradă umblau forfota cei mai de aproape ai domnișoarei cu concertul. Surtucuri negre de cînd lumea, băteau cu pulpanele în călcăie, ori fracuri de împrumut se țineaū pe umeri de parcă ar fi fost puse în păpușoi să sperie ciorile. O notă comică înduioșă solemnitatea momentului pentru cîntăreții mai bătrîni ce dau *gratiosul lor concurs*.

Intr'un colț pe lângă loja Reginei, staū în rînd

Stroești și Ștefănești. În toți se simțea o aprindere neobicinuită. Șarl spunea prostii cu haz; Henrieta zâmbea voioasă; Anicuța râdea și tremura; Mitică se uita pe scenă cu frică; chiar Stroescu bătrânul părea mai puțin ironic, prin acea ciudată înrîurire ce o are asupra-ne un public, când cine-va de aproape trebuie să-l înfrunte. Mai neliniștită însă de cât toți era Mimi. Cu ochii mari deschiși, sclipind de interes și de frică, se uita pe scenă, urmărind toate mișcărilor, cercetând toate fețele, doar o surprinde vre-o opinie asupra lui Tache. Ei i se părea că a intrat ea însăși în răspundere, atât era de încredințată că fracul era geneza concertului. Ca toți oamenii nedepriși a da, a se sacrifica pentru alții, sau chiar numai a face plăcere altora,—ea era convinsă că fapta ei era admirabilă și simțea o secretă dorință de a spune celorlalți ceea ce făcuse. Însă pe de o parte temerea că Tache să se încurce, pe de alta nehotărâta simțire ce o îndemnase în ascunsul inimei a ajuta pe băiat, o făceau să tacă, și ast-fel îi măreau neliniștea.

În vremea asta, *artiștii* erau adunați într'o odăiță din fundul scenei, cu ferestrele spre Cișmegiș. Domnișoara care da concertul, îmbrăcată în alb, sta pe un scaun spart în fund, alături de tată-său, un patriot scăpătat de la 48, care, lung, osos, îmbrăcat cu un rînd de strae negre, tot cam de pe la revoluție, se identificase atât de mult cu Conservatorul fică seî, în cât se găsea la locul lui peste tot unde erau note de muzică și piano. Un absolvent al clasei de tragedie, care avea să declame un monolog din

Maurul Veneției, în costum, tremura sub palton, și, văpsit pe obraz, rotea o pereche de ochi spăimoși, de aî fi zis că era treaba pe moarte de om. Violoncelistul vorbea cu Tache, istorisindu-î minunile ce le vezuse el la opera de la Viena. Tache fuma, părënd liniștit. Fracul lui nou și bine croit ridicase oare-cum valoarea persoanei sale fizice, dând o grație copilărească mișcărilor ce făcea. Din când în când câte un fior de frig îi trecea prin minte, însoțit de imagina publicului, neguroasă, compactă. Luminile slabe din candelabrele de tinichea măreau pâcla.

Violoncelistul înțelese ce se petrecea într'însul.

— Cântî în public pentru întâiașî dată, nu-î așa?

— Da, zise Tache, zîmbind.

— Atuncî să faci un lucru: la cele d'întăiî aplause ale domnișoarei, să ieșî pe estradă și să te așezi pe un scaun la o parte. Ai făcut repetițiî?

— O singură dată.

— Seara orî ziua?

— Ziua.

— Eî, atuncî trebuie să te deprinzî cu priveliștea lumei, seara. Șczî pe un scaun și uitete bine la scândurile scenei, la piano, la scările amfiteatrului, la publicul de jos, la cel de sus, la tot, fără însă să-ți cauți prietenii saũ... prietenele, fiind-că te încurci.

Băiatul îl privea cu frică. El știa că ceea ce avea de cântat îi trăia în degete și în minte, cu siguranța cu care trăeșce într'un jucător de bileard un carambolaj: dăî bilele și tacul și punctul e făcut. Cu toate astea, de când se hotărîse să cânte în public, i se întîmpla adesea, singur, la el acasă, să

ia arcușul, să facă un pas înainte, închipuindu-și că se găsește în fața unei săli pline, să înceapă a cânta și să constate că o coardă hârâie. Dacă re-
începea bucata, punând luare aminte asupra notei ce nu-î plăcea, totul mergea de minune, însă la urmă era silit să și mărturisească că ideea publicului îi perise din minte. Iar acum, când violoncelistul îl povățuia cum să urmeze, icoana unei săli îi era atât de vie și impresia lui atât de mare, în cât i se părea câte odată că nu prinde bine înțelesul vorbelor celui-lalt. Iși făgădui să facă așa.

Concertul începu. Tașche sta tot în colțul în care fuma, nemișcat. Bucata de piano ținu destul de lung. În vremea asta descrierile violoncelistului îi umpleau capul, cu scena Operei din Viena, cu orchestra cea minunată. Da la Paris ce-o fi fost? Și începu să-și aducă aminte de închipuirii, de oameni și de lucruri nevăzute, de Conservatorul franțuzesc, de actori, de actrițe celebre,—până ce o răpăială de aplause deslănate îl făcu să revie la realitatea de alături. Atunci fiorul de frig îi trecu din nou prin corp. Domnișoara care cântase, cobora scări-cica scenei, sărind treptele fără să le vadă. El o scutură de mână, cu admirare, măcar că n'o auzise, și rămase în picioare înaintea ei, fără nici o idee, fără nici o senzație. În fine, profesorul care conducea concertul chemă numărul ce urma.

— Cine-î la rînd?

— Domnul Ștefănescu, ziseră mai multe voci.

— Ia-ți vioara, tinere și haidem.

El se luă după domnișoara care-l acompania la

piano și eși pe estradă. Innaintea ochilor lui totul se confunda într'o negură deasă. Nu-și aducea aminte de nimic. Din fundul sălii plecară câte-va aplause rătăcite, cari deșteptară luarea aminte a colegilor și cunoscuților lui, ce umpleau locul al doilea. Aceștia începură a bate din palme cu putere și a striga «bravo.» Ca în toate mulțimele, demonstrația se cobori la locul întâiu și sala întregă făcu o ovațiune unui necunoscut. El nu înțelegea nimic. Domnișoara de la piano se sculă și mulțumi: apoi începu introducția. Din fericire, avea singură o pagină și jumătate. Incetul cu încetul inima lui Tache se potolea. Iși puse o batistă sub gulerul fracului și își așeză vioara. Profesorul, care întorcea paginile la piano, îi zise pe la spate :

— Fă un pas înainte.

El se mișcă cu un pas și se simți fericit că picioarele îl ascultau. Parcă de la cap i se coborîse o enormă greutate în jos, în sânge, și-l lăsase singur, stăpân pe el. Ridică arcușul și prinse acordul...

Lângă lojea regală, Stroești și Ștefănești treceau prin unul din rarele momente ale vieții omenești, în care mai mulți inși strânși la un loc nu au absolut nici o idee egoistă, ci trăesc prin altul. Mimi sta cu spatele de rezemătoarea băncei, cu capul plecat înainte, ca cine-va care vrea să vadă un lucru de care ie frică. Cu mâinile ridicate până în dreptul gurei, ea se ascundea pe după ceî dinaintea ei, uitându-se țintă la Tache, încremenită, dar întrebându-se în minte «de ce oare i-o fi frică!» Când băiatul ridică arcușul, Anicuța o atinse ușor peste

braț, deschizând gura să zică ceva, însă Mimi îi dete încet peste mână și nu putu să-și iea ochii de la scenă.

Tache își cântă bucata lui, din Orfeul lui Glück, bine. Muzica veche, însă originală, plină de sonoritate, păru publicului nouă. Farmecul melodiei fu înțeles de toată lumea și ascultat cu surprinderea plăcută. «Ce-î asta?» își zicea fie-care, plecându-se spre vecin, — iar vecinul citea în program, în felul lui, «Ké faro senza Euridice.» De și cel ce întreba, nu pricepea nimic, da din cap cu îndestulare. Când sfârși, locul al doilea cu prietenii îi făcu o sărbătoare strașnică. Răpăia sala de aplause, de sus până jos. Strigăte de «bravo» «bis» isbucniră din toate părțile. Tache se uita înnaintea lui ca în întuneric. Bis, bis, se auzea de peste tot. El se muia din cap să mulțumească, și retrăgându-se, dete peste scaunul de la piano și-l resturnă, ceea ce mări aprinderea publicului.

Mimi își ridicase capul, galbenă ca ceara, și se uita înnainte și înapoi la public, parcă fără de nici un fel de înțelegere. Tache trebui să-și cânte a doua oară bucata. Stroescul bătrânul, flatat în lăuntrul lui, repeta cu glas mare, în mijlocul bucăței «bravo!» ceea ce făcea pe public să-î strige «sîiit», lucru de care el nu se turbura, încredințat fiind, că și în ale muziceî era *uu om superior*. Când în fine se sfârși repetarea bucăței, mai toți ai familiei erau în picioare. Numai Mimi remăsese jos, simțindu-și o moliune caldă în tot corpul, o desfătare sufletească cum rare ori încercase. Generozitatea momentului

ii umplusesese ochii de lacrimi, și, întorcându-se spre Anicuța, care era aproape în aceeași stare, rîdea într'aiurî, cerîndu-î batista.

După concert, Stroescu tatăl ținu să ducă pe Tache acasă. Inflăcărat de admirare pentru isbînda băiatului, îl serbători, îl laudă, puse să i se dea șampanie, ca și cum ar fi fost un vechiū sprijinitor al lui. Proiecte de a-l trimite în străinătate, de a-î cumpăra o vioară de preț, de a-î căuta lecții numai de cât, se amestecău cu vorbe de duh, cu strîngerî de mână și observațiuni asupra «cutăruî *la benol*» minunat. Toate acestea erau să fie uitate a doua zi, dar pentru moment umflău inima băiatului de bucurie.

VIII.

Tache veni acasă, ușor, mlădios, cald la gânduri. Paharul de șampanie ce băuse părea că-i umbrise ideile cu un abur colorat; în fundul inimei își simțea adieri umede, de liniște fericită, de generozitate. Perduț, depărtat, un simțimânt de blândețe, de melancolie bine-făcătoare îi luase graiul, și zîmbea singur, se uita la una și la alta, cu nehotărîrea unui călător care trece printr'un oraș mare, unde totul e frumos și totul e indiferent. «Ce e lumea? Ce suntem noi? Cine m'a făcut pe mine? Unde încep și unde sfîrșesc toate? O mare înlănțuire de netemeinicie...» Și parcă o umbră de negură se ridică unde-va, în adâncul unei imaginii de panoramă, lăsând să se vază un luminiș, în care lipsea un singur lucru ca viața să pară frumoasă, lipsea amorul. Inșă se culcă fericit. Se întinse pe pat, parcă s'ar fi lăsat într'o bae caldă, și dormi un somn limpede. Tine-rețea biruia totul.

A doua zi se sculă mai de vreme ca de obicei și fiind-că nu îndrăznea să deștepte sluga, își făcu focul singur, smulgînd așchii de la lemne, mototolind jurnale și suflînd în surcele. Cutia viorii îi produse o impresie de silă. Se aruncă din nou în pat,

așteptând să s'aprindă focul ca să-și facă ceaî. O întrebare anapoda îi veni în minte: ce-o fi trecând de la mine la vioară când cânt? Dar de abia se gândi și numai de cât se întoarse pe cea-laltă parte, fericit de a regăsi patul cald. Adormi din nou.

Gând se deșteptă iar, lucrurile îi părură mai străni, mai greoaie. Somnul de al doilea fusese mai opac. Se sculă nătâng, se îmbracă încet. Fără să știe pentru ce, îi veni dor de manuscrisele «de acum trei anî», și citi cu mulțumire foile înflăcărâte, în carî o aștepta pe ea, pe acea *ea* necunoscută, de care acum se simția departe. Cum se întîmplă cele mai adesea-orî, muzica, în care știa să spuie ceva, îi părea silnică; pe când literatura, cu care se înțelege mai greu, îl încânta.

În cele din urmă, își strânse hârtiele și eși la frate-său. Mamă-sa și soră-sa erau la biserică. El și uitase că era Duminică. Mitică de asemenea plecase după treburi. Mimi era acasă, dar, probabil, dormea. Tache intră binișor în salonaș, simțind parcă nevoe de a sta și el într'o odaie mai curată și părându-i-se că acum avea chiar dreptul de a sta. Își aprinse o țigară și se puse să privească fără rost la niște cadre de pe părete, pe carî le cunoștea de când lumea. În realitate, era împins de trebuința de a vedea pe cine-va, care să-î vorbească de concert și de isbânda lui. Aștepta chiar pe Mimi să-î mulțumească de ceea ce făcuse pentru dînsul,—când, ușa de la odaia cumnată-seî se deschise puțin.

— Bună dimineața Tache,—te-ai sculat?

— M'am sculat,—bună dimineața. Ce faci, dormî

— Nu dorm, dar nu sunt îmbrăcată. Pot să-ți dau mâna prin crăpătura ușei.

Și întinse brațul gol, prin deschizătura îngustă.

— Așteaptă-mă puțin.

După câte-va minute, Mimi veni în salonaș, veselă, surîzătoare, cântând *Casta-diva* din *Norma*.

— Bonjour de-a binele. Eî, cum ai dormit după așa succes?

Era îmbrăcată cu o haină de casă, lungă, curată, legată la brâu cu un șiret cu canafurî, ce cădea până pe picioare; părul era adus grămadă deasupra capului și prins cu un ac lung de pălărie, ceea ce îi da un aer de voinicie, de nepăsare artistică; obrazul odihnit, rotund, respira sănătate și plăcere de a trăi.

— Ia zeu, spune-mi cum te simți în piele de om celebru?

— Foarte bine.

— Nu ți-e rușine să mărturisești așa deadreptul că ești un om celebru.

— Dumneata ai zis, n'am zis eu.

— De-acuma musiu Tache s'a făcut om mare!. Ia să nu îți ieși nasul la purtare cu mine. Da aicea-î frig de mori.

— Cam frig.

— Haidem la mine să-mi istorisești.

Trecură amândoi în camera de alături. Mimi răscoli puțin focul și după aceea se așeză într'un fotoliu, picior peste picior, rumenă, arătându-și dinții cu o ademenire nespasă. Gingiele roze păreau umede de gustul vieții; o viță de păr îi venea pe

frunte ca o idee glumeață; de vârful piciorului spânzura papucul în vînt, lăsînd să se vadă pulpa de la celălalt. Totul era făcut cu îndemînare firească, fără precauție, fără scop.

— Ia spune-mi, prin câte ape ai trecut,—fiind-că aseară n'am putut să te întreb: toți voiau să-ți fie prietenii. Nu-ți așa?

El se primbla prin casă, fumînd, cu un aer sprinten, uitîndu-se pe fereastră, uitîndu-se în oglindă, numai să nu-și mai arunce ochii spre picior și papuc, fiind-că simțea că își perde șirul vorbelor.

— Ce să-ți spun!.. numai pielea mea știe. Mi se părea că nu mai vîd, că nu mai aud. Mă mai speria și individul ăla de violoncelist... Așa că nu-mi trebuia de cât să răstorn și scaunul de la piano.

Mimi rîdea, urmărindu-l cu ochii împăenjeniți.

— Ei?..

— Așa.

— Dar după ce ai văzut că lumea te aplaudă?

— Da parcă mai vedeam eu ceva. Dacă nu da Dumnezeu să fie pagina aceea de introducere pentru piano singur, nici n'o luam din loc.

— Ti! da prost ești.

— Ași fi vrut să te vîd în locul meu.

— Ei, și ce-ar fi? zise ea, rîzînd.

El se uita în oglindă, netezindu-și cu mîna cărarea, ca să pară că face ceva.

— Lasă-ți părul în pace, ce te lingi așa? Și aseară erai prea sclivisit.

— Da cum să fiu?

— Să fii natural. Dă-mi un pieptene înapoi.

Tache îi dete un pieptene și se plecă spre ea. Fără voce trebui să se apropie. Se rezemă de brațul fotoliului și se lipi cu un genunchiū de haina ei. Pozițiunea fiind ostenitoare, se sprijini bine de dînsa. Căldura corpului ei îi trecea în sînge, aducînd o beție fermecătoare, crudă, sēlbatică, care îi oprea bătăile inimei. Dînsa îi dete pieptenele înapoi și-l atinse cu vîrful degetelor peste obraz. Din rumenăce era se făcuse stacojie. El puse pieptenele pe masă și după aceea, cu o pornire furioasă, reveni lângă dînsa, aprins, rătăcit, și căzu alături, sărutându-î genunchiī peste haină...

IX.

Tache, remas cu capul în cutele părului ei desfăcut, închisese ochii. O mișcare în sală, îl făcu să sară în sus.

— E cine-va? întrebă el speriat.

Mimi se repezi la ușă, trecu în salonaș și se uită la intrare. Nu era nimeni.

Ea se întoarse repede, strînse binișor ușa de la odaia ei și o încuiè. Apoi înaintă spre el, încet, cu mâinile întinse, cu capul plecat pe un umăr și ochii rătăciți. Băiatul își îndrepta părul sbîrlit.

— De ce ai încuiat ușa? zise el, încercând să zîmbească.

Ea nu-î răspunse nimic, ci luă un scaun, îl sili să șadă, și ea însăși se așeză pe brațele lui spre a-l pieptena din nou. Rîdea cu o voluptate rătăcită, arătându-și coroana dinților, albă ca mărgăritarele; își îndoi un picior sub cel-lalt și se lipi de el, punându-și brațele în jurul gâtului lui, și-l strînse cu violență, părînd că vrea să-l absoarbă în patima ei.

— Tare îmi ești drag, Tache. Îmi ești drag până la cea din urmă picătură de sânge... tot din mine e al teú. Nu-î așa?.. Spune... tu simți că-mi ești drag?

În acelaș timp îl strângea de gât să-l înăbușe. El făcu o mișcare să se desfacă de brațele ei.

— Te rog... nu pot respira.

— Imi ești drag! zise ea tare.

— Mimi, te rog... ce am făcut am făcut. Te rog, scoală-te.

Și isbuti să se ridice de pe scaun. O nespuse silă urma în el aprinderii de mai înainte. Când ea îl strângea la peptul ei, îi producea fără să știe o durere vargă, parcă în inimă, parcă în cap, parcă în glandele salivare. Îi venea să-î dea brânci, să-și întoarcă fața de la dînsa. Mimi rămăsese în picioare înaintea lui, zîmbitoare.

— Ce mai puî de ștregar ești! zise ea, amenințându-l din deget.

— Bine, sunt. Dar de ce-ai încuiat ușa?

— Uite așa, ca să te ții aici.

După aceea sări din nou la el, ca să-l îmbrățișeze, însă el se apără.

— Staî binișor. Deschide ușa.

— Ce fel «staî binișor?» Vreaî să te sărut.

Lui i se muiară mâinile.

— Bine, și eî vreaî, dar deschide ușa.

Ea descuiă ușa veselă; ascultă să vadă dacă nu era cine-va în sală, și după aceea îi făcu semn din cap că poate eși. Tache, parc'ar fi fost ținut până aci în lanț, trecu pe lângă dînsa repede și eși fără să-și mai întoarcă privirile înapoi.

Când ajunsese la el în odaie, i se păru că vine de foarte departe, atîta se simțea de ostenit. Și cu toate astea, se duse de a dreptul la pălărie, și o

mătură încetul cu încetul, uitându-se la cărbunii din sobă, și și-o puse în cap, privindu-se în oglindă fără să se vadă. Când să iasă i se părea că trebuie să-și aducă aminte de ceva, de care nu-și putea aduce aminte; dar dând să-și încheie paltonul la gât, se lovi cu mâna de acul de la cravată, și așa se întoarse înapoi repede, își scoase legătura ce purta și o înlocui cu alta a sa, vechie. De asta trebuia să-și aducă aminte: privindu-se în oglindă fără să se vadă, cravata ce o avea de la Mimi îi rămăsese în ochi ca o imagine de lucru desgustător. Eși pe stradă fără nici un scop. Deși nu știa unde să se ducă, merse înnainte, pe zăpada scârțietoare, purtat de dorința de a se depărta cu orî-ce preț de casa lor. Ideea unui prieten îi resări în minte ca o mângâere. Ce înalt și nobil simțimînt prietenia! Bărbatul este mai presus de femeie, firea lui mai puțin stricată, legăturile cu el mai temeinice. Și, ca și cum el n'ar fi trăit într'însul ca să se desmință, căută în gând pe cunoscutul lui cel mai de aproape, cu puternică hotărîre de a și-l face amic și de a-i fi amic. Simția o nespusă dorință de a destăinui cuî-va, de a-și deschide inima toată, cu sinceritate. Dar cui? Și așa, gândindu-se, își aduse aminte de frate-său. Vorba «nenea» îi veni până în gură, cu atât de nestăpânită pornire, în cât o zise în gând, cu toate nuanțele de simțiminte ce coprîdea în ea. De când se deșteptase el în lume, de când începuse să înțeleagă și să gîndească, de când mamă-sa îi repeta neconținut că tatăl lui sufletește era frate-său, — o stranie înduioșare însoțea în inima lui

icoana celui-lalt. Iar acum, mergând, la vorba «ne-nea» tresări de milă, i se încălzi obrazul de rușine și-i veni să plângă. Trecu de pe un trotuar pe cel-lalt cu nădejdea copilărească de a-și schimba șirul ideilor, schimbând locul; apoi se puse să numere câți pași sunt de la Episcopie până la colțul palatului. În dreptul bisericei Crețulescu auzi cântecele leturghiei; fără să stea la îndoială, intră. Înăuntru era puțină lume. El se strecură într'o strană de lângă ușă și șezu jos între doi bătrâni. Măcar că nu se ducea nică odată la biserică, sau tocmai fiind-că nu se ducea, mirosul de tămâie, corul, glasul solemn al preotului citind vorbele tainice ale Evangheliî, prinseră în mreaja lor sensibilitatea lui de 20 de ani, și i se păru firesc să-și înalțe gândul spre închipuita boltă a cerului. Corul de sus modula lungi fraze tremurătoare, înlesnind avântul sufletesc al drept credincioșilor; jos, mormîntul întemeetorului bisericeî, înconjurat de zăbrele de fier, părea de o gravitate mai puțin rece ca de obicei; o punte străvezie se întinse în fantazia lui de la lumea aceasta la cea-laltă,—și se gândi la moarte fără trică. Pe o ferestruică îngustă scăpăta o rază de soare limpede, care tăia norul de fum de smirnă și venea să vibreze în penele unei pălării femeiești. Cu ideea morții în cap, se uită la raza din soare, apoi la pălărie, și în fine se plecă puțin la oparte ca să vadă pe cea care o purta. Întâlni un chip foarte cunoscut, de o potrivă lumesc și bisericos, și mintea îi fugi la loja de la teatru în care o vedea. Rătăci prin ima-

ginî depărtate, prin dorințe nouî, uitând locul și starea în care se afla.

Eșind din biserică, fu surprins de albul zăpezei de vioiașă soarelui, de hainele de sêrbătoare ale lumii, și îi veni dor să trăiască și el ca oamenii ceilalți, de sine stătător și fericit. Isbânda concertului încă vie și amețitoare, îi deschise un orizont nou. Acuma era cunoscut. I se părea că lecțiile de vioară aũ să curgă, că lumea are să se grăbească să-l ajute. Stroescu zisese chiar să-l trimită în străinătate. De și știa de acasă cât plătesc fagăduelile d-lui Veniamin, totuș, cu puterea sperărei la tineri, își zise că se putea prea bine să fie așa. Se duse la jurnalistul din gangul Hugues și cumpără foile de dimineață, să vadă ce se zice despre dînsul. Apoi se îndreptă spre strada Academiei, unde, în casa Mircuș, locuiaũ mai mulți studenți, printre cari și unul de la drept, care cânta din flaut și venea din când în când pe la Conservator.

Pe un coridor lung, de la rîndul al treilea, se întindea un șir de odăițe mobilate, prinse de fel de fel de lume: vre-o trei studenți, un deputat țăran de prin Oltenia, două surori de la café-chantant, un căpitan de vênători, etc. Când intră Tache la amicul lui, găsi mai toată colonia asta umblând forfota prin coridor, în cămăși, în jiletci, în papuci, spre a se uita pe fereastră la una din cântărețe, ce se îmbrăca cu perdelele ridicate. Chiar de la început i se păru lucru foarte cu haz felul acesta de viață.

Flautistul îl primi cu brațele deschise, îl duse la el în odaie, cerându-și iertare că era cam friguleț.

Tache găsi că era frig de a binele. Pe o masă din mijloc staă aruncate o claie de cărți de joc, murdare; pe jos, capete de țigări, chibrituri, urme de zăpadă. Un miros greu de tutun umplea aerul. Prietenul lui Tache se desbracă de scurteica ce avea peste cămașă, își resfrînse mânecelile și se puse să se spele, cântând și tremurând. De abia își muiașe mâinile, când băgă de seamă că n'are săpun. Atunci eși cum se afla, trecu la vecinul de alături și se întoarse numai de cât, clănțănind din dinți, dar cu săpunul în mână.

Hotărîtor, viața asta părea plină de farmec.

Petrecură toată ziua împreună, mâncară la birtu flautistului, merseră la cafenea la Oteteleșeanu, unde se aduna societatea *capuținiștilor*, zisă ast-fel după hrana cu care membrii săi își mângâiau stomachul, și în cele din urmă se întoarseră acasă. Gazda flautistului gătise o odăiță pentru Tache, cam întunecoasă și cam murdară. Inșă el se întinse pe pat cu o nespasă plăcere. Chiar fu cinstit cu un braț de lemne de către proprietară, ceea ce îndulci puțin frigul.

In fine!.. Era și el stăpân pe viața lui. Ce zi ciudată petrecuse. Patul mirosea a rufe umede, dar era moale. Ah, ce bine e să te întinzi în culcușul tău, când ești ostenit. Focul din sobă pâlpaie, iar flacăra lui, resfrântă pe perete, stă în întunericul gândurilor tale, ca un fanar într'o hrubă, luminând colțuri triste. Viață de student!.. El crezuse că o cunoaște, dar nu cunoștea nimic. Birtul de la Sf. Ionică mai cu seamă, i se păruse grozav de straniu. Un chelner

cu pantalonii rupți și cu părul foarte berbant tras pe frunte, îi lăsase o impresie neștearsă, cu crâmpile lui de fraze și mutra cu care le zicea «Să vie!.. Voila Mussiu.» Apoi poeziile de la Oteteleșcanu, cu cari făcuse cunoștință!.. Și pe când mintea lui aducea în învîrtire ceea ce văzuse mai de căpetenie în ziua aceea, ochiul sfredelea în clarul-obscur al odăii, încercând să perceapă desenul de pe zid, care, șters sau slăbit de soare, lua forme fantastice de cruciați, așa cum îi citise el în traducerea lui Eliade din Tasso: Argante și Raimondo, Tancredi și Armida. Dar la Armida își trase plapăma peste ochi, ceea ce însă nu-l împedica de a vedea forme turburătoare de minte, brațe goale, un picior cu pulpa rotundă... Se strînse în pat și se întoarse cu fața la perete.

X.

A doua zi dimineața, pe când se îmbrăca, spălându-se și el cu săpun de împrumut, i se păru că vede prin perdelele albe ale ferestrei umbra fratelui său. Inima îi bătu cu atâta putere, în cât rămase o clipă locului. Apoi, printr'o pornire, instinctivă se, repezi să-î deschidă.

Mitică se opri în prag, uitându-se la casa în care intra și apoi la frate-său. Părea preocupat, însă zîmbia.

— Da bine Tache, ce-î asta?

Băiatul rămăsese cu jiletca în mână și se uita în jos, galben. Ar fi voit să se deschidă pământul și să-l înghiță. După câte-va secunde își ridică ochii spre frate-său și dete din cap.

— Te-ai supărat pe cine-va? întrebă Mitică cu blândețe.

— Da nu, nene.

— Bine, eă credeam că mă bucur de atâta încredere la tine, în cât să mă înștiințezi când ieși o asemenea hotărîre. Bagă de seamă că eă nu te desaproab; dînpotrivă, cred că faci bine să încerci a trăi prin tine însu-țî. Dar nu în felul ăsta. Pleci de acasă fără să spuiă nimănuî. Mă faci de te caut de aă dimineață de la șapte. Mama sta ca pe ghimpî.

N'a dormit toată noaptea. Ia-ți ceva pe spate că răcești. De ce nu pui să-ți faci foc?

Și, fără a aștepta răspuns, se sculă și chiemă prin sală: «Barișca, Anișca, cum te cheamă», și o puse să-i facă foc. În vremea asta se uita pe pereți, la vechiturile de cadre, la mobilele cele sărăcicioase, la pat.

— Nu puteai cel puțin să-ți găsești o cameră mai omenească?

— M'a adus un prieten, zise Tache, domol.

După ce femeea eși, Mitică se apropiă de el.

— Vino acasă... cel puțin să-ți strângi lucrurile și să-ți ieși ce-ți trebuie. Nu fii copil. Ești înțeleg, și poate că dreptatea e pe partea ta. Dar ce pot să fac? E femeea mea...

Tache nu știa ce să creadă. Frate-scū, după un minut de tăcere, întrebă cu temere:

— Ți-a zis ceva? Parcă în vremea din urmă se făcuse mai bună...

Băiatul tăcu, cu capul ghemuit în piept. Frate-scū se uită din nou prin odaie.

— Câte parale plătești aci?

— Trei-zeci de franci.

— Scump da face, zise cel-lalt, încercând să aducă puțină veselie în vorbă. Și unde mănânci?

— Ieri am mâncat cu un prieten la un birt dintr'o ulicioară din Lipscani.

— Ești m'am gândit să-ți caut ceva. Am un prieten la Dacia, care poate să-ți dea vre-un loc de copist. Primești?

— Dacă îmi zici...

— Eū cred cā da.

Dupā aceea rēmasē gānditor, privind scāndurile de la dușumea, prin încheeturile cārora sta praful de pe vremurī uitate.

— Ce comedie!.. zise el încet. Eī, ce spun mameī?..

Tache dete din cap fārā a rēspunde. In inima lui se topiaū toate simțirile omeneștī cele mai bune, într'o nespūsā descurajare, care i se ridica încet spre vinele capului, spre brațe, spre buzele gurēi ce tremuraū. Ișī aruncā ochīi spre māna fratelui sēū, cum o ținea pe genunchī, și pelița acea brāzdatā cu dungī i se pāru atāt de curatā, atāt de frumoasā, atāt de bunā, în cāt îi veni sā se repeazā spre ea, s'o sārute ca pe o icoanā, și sā spue tot. I se pārea cā el era atāt de mizerabil, în cāt nicī odatā n'ar fi putut sā aibā o ast-fel de mână. Toate aceste gāndurī îi trecurā prin minte ca fulgerul, pe cānd frate-sēū se uita în pāmīnt.

Miticā se sculā de pe scaun, ridicā perdeoa de la fereastrā, și privi în curte. Zāpada era pātātā de tot felul de murdārīi. Jidaniī scoseserā coșurile de la sobile de tuciū pe geamurī și pāreaū cā molip-sesc vēzduhul cu fumul mizeriei lor. Mai aproape, în coridor, necurāțenia era și mai supārătoare, fiind mai puțin depārțatā. In fața ușei lui Tache, o pu-tinā cu apă înghețase de o palmā, iar în jurul ei se întindeaū urme de picăturī, cum venise fie-care chiriaș sā-șī umple cana. Vistavoiul cāpitanului, cu māinile umflate de ger, mātura mantaua stāpānu-sēū, scāpānd peria mai la fie-care mișcare și înjurānd.

Fratele mai mare își întoarse ochii spre cel mic. Băiatul, dând de foc, se muiase pe vine și-și încălzea mâinile.

— Ai intrat într'un loc urît.

— Cam urît, zise Tache, sculându-se.

— Șezi și te încălzește.

Trase două scaune în fața sobei și puse pe băiat să stea lângă el. Apoî, câștigat de căldură, își dete drumul gândirilor, proiectelor, speranțelor lui. Vorbiră de interesele casei, de hanul ce le rămăsese de la tatăl lor, spre bariera Craiovei, pe care Mitică vrea să-l rezidească; de Anicuța care trebuia măritată. Seninătatea lui Mitică se împărțase și celui-lalt. Puțin câte puțin uită pe Mimi, iar în frate-său nu mai văzu de cât pe nene-seu cel obicinuit. I se păru chiar că lucrurile iaă o cale firească; că el trebuia de mult să urmeze ast-fel. În sfirșit Mitică se sculă.

— Eū trebuie să mă duc.— O să zic mamei să-ți trimiță rufele, sau dacă vreî vino de ți le ia singur: după prânz știi că numai mama și Anicuța sunt acasă. Și fii cuminte. Sunt o grămadă de ticăloșii în lumea asta. Păzește-te cât poți mai mult. Eacătă eū îți daū de o cam dată o sută de lei: plătește-ți casa și birtul, și vom vedea ce mai facem.

După aceea eși, strângându-l de mână frățește și adăogând âncă prin coridor:

— Așa băete, fii cu minte și să ne vedem cu bine.

După ce Mitică plecă, Tache se întoarse în odae alergând. Era vesel, ușor, fără căpătâiu. Se plimbă puțin prin casă, cu mâinile în buzunar. Îi veni gust

să cânte, dar n'avea vioară. Apoi începu să-și facă socoteală pe ce avea să cheltuiască 100 de franci. Mai întâiu, casa. La ideea casei se uită roată împrejur: vechiu și gol. I se păru că i-e foame, și chiema pe Boriș să-i aducă un ceai de la cafenea de jos. Rămas singur, se mai plimbă puțin și veni lângă sobă. Vru să-și înceapă iar socoteala, — dar imaginea fratelui său i se prezentă înaintea, cu vorbele bune ce i le zicea, și așa remase cu ochii la foc.

Ziua o petrecu iarăși cu flautistul. Se duseră împreună la Conservator, mâncară împreună, trecură împreună pe la Oteteleşanu, unde era mare intrunire de capuținiși. Toți cei ce citiseră jurnalele, îl primiră cu simpatie și considerare. Un actor, ce era tot de odată și poet, îi citi un început de dramă în versuri, ținându-l cu o mână pe după mijloc, iar cu cea-laltă ținându-se pe sine de pînă. Un altul îl rugă să joace biliard. Perdu, se înțelege, și plăti o cafea și o dulceață. Intors la masa literară, capul poezilor prinse a-i «supune la apreciere» o serie de pasteluri în proză, însoțite de capuțineri și o diră de țigări ce [nu se mîi sfîrșia. El le ascultă cu mare plăcere; apoi plăti toată consumația celui-lalt și se sculă să plece. Noii prietenii însă, înaintea ca el să aibă vreme de a se gândi, hotărîră să se strîngă scara la flautist și-l rugară să vie și el, — ceea ce primi.

Eșind din cafenea, se pomeni strîngându-și gulerul paltonului cu o rotunjitură de braț ce nu era firească. Ideea îi trecu repede prin cap, fără să aiba vreme a se întreba pentru ce. Iși aduse aminte de

petecele de hârtie pe cari erau scrise pastelurile în proză, și-și zise să facă și el pe viitor tot așa. Mergea cu pasul îndesat, cu capul plecat pe o lature, căutând să aibă aerul original, ca orî-ce om cunoscut. I se părea că în adevăr toată lumea știa cine e. Nu-și întoarse ochii după nimeni, nu se uită în față la nici un om, ci numai se privi pe sine cu mulțumire în geamurile de la Capșa. — Această ținută dură până în bulevard, unde, ne mai fiind nimeni să-l privească, își reveni în fire. Cel d'întâiu lucru la care se gândi, fură banii cheltuiți. Cu o rușine copilărească, puse mîna în buzunar să vadă câți franci îi mai rămăseseră dintr'o hârtie de 20.

Pipăi cu degetele argintul, și se încredință că risipise aproape vre-o zece lei. Îi veni să-și dea pumnii de atîta prostie. Ce era de făcut? Își aduse aminte de frate-seu, care îi dăduse paralele ca să aibă cu ce trăi, și mai în acelaș timp Mimi îi resări înaintea ochilor, parc'ar fi fost vie. O puternică bătaie de inimă respunse acestei închipuirii. — Se duse acasă, hotărît să nu mănânce seara de cât un ceaiu.

Pe când el sta, pe la 10 ceasuri, cu capul în pernă, jumătate adormit, auzi alături sgomot și chiote. Ce putea să fie? În piroteala frigului, întrebarea rămase fără răspuns, și el ar fi adormit unde se afla, dacă, după câte-va minute, n'ar fi priceput că sgomotul și rîsetele veneau spre odaia lui. În adevăr, mai mulți tineri, pe cari de abea îi cunoștea, între cari și șeful poezilor, năvăliră la el, îl apucară de mîini și de picioare și-l traseră jos din pat. Măgulit

de atâta intimitate, Tache se grăbi să semene lor, uitând toate jurămintele ce își făcuse de a nu se mai aduna și a nu mai cheltui cu ei. Unul îl întrebă de vioară, dar alții trei săriră la el.

— Ce vioară, ce vioară? Nu-î vreme de perdut.

— O învêrtești?.. îi zise șeful capuțișiștilor.

— Ce să învêrtesc?

— Macaua. E ușoară... te învățăm noi.

— Oho!... răspunse Tache.

Adevărul însă era că nu jucase nicî odată. Dar de frică să nu pară copil, spuse minciună.

Când intrară la flautist, trei alți tineri erau așezați la o masă de nuc, goală pe care ardea o lampă mititică de sticlă albastră. Un teanc de cărți de joc murdare sta prăvălit la mijloc, iar un alt pachet mai mic trecea din mână în mână, însoțit de 25 bani, miza. Pe pat erau aruncate paltoane și pălării, iar de marginea patului galoșii plini de zăpadă. În odaie frig. Se așezară cu toții în jurul mesei. Pe la 10 și jum. veni un domn mai în vîrstă, pe care Tache îl văzuse la cafenea jucând biliard pe parale; pe la 11 veni și căpitanul,—și ast-fel bacaraoa se întinse în toată puterea.

†

XI.

Erau trei ceasuri de dimineață. Lampa flautistului se stinsese și în locul ei ardea două lumânările ale căpitanului. Dintre toți jucătorii, rămăseseră numai domnul cel în vîrstă, căpitanul, Tache și flautistul. Acest din urmă trăsese mai multe somnuri și numai din când în când mai revenea la masa de joc. Căpitanul, cu tunica încheiată numai în nasturele de sus, cu un picior pe scaun, își numera necontenit hârtiele ce-i mai rămăseseră, înjurând; domnul cel-lalt, liniștit, cu niște degete bătrânicioase, cu figura anemică, fumând dint'o țigară de chihlibar încolăcită de un șearpe de aur, da cărțile cu ineteala jucătorului de meserie; Tache, galben, de abia mai respirând de osteneală, cu o sudoare rece la rădăcina părului, se uita la amândoi cu niște ochi enormi, dilatați din cale afară. Perduse tot, tot, până la cel din urmă gologan, și acum juca pe cridă, numai de frică de a nu înceta și a vedea ast-fel sburându-i orî-ce speranță de întoarcere a norocului. Căpitanul urma a bolborosi înjurături, rupînd cărțile de câte orî perdea:

— Cine dracu m'a pus pe mine să intru!.. Nu-mi

caut de treabă, domnule, să mă duc să mă culc, când eram în paralele mele... Na boules!

Și își da cu tifa singur.

Cel-lalt jucător, fără a îndrăzni să ridice ochii, protestă cu glasul jumătate:

— Ia lasă, nene căpitane... Dumneata pierzi, eu perd, dumnealui perde—atunci cine câștigă?

— Eă, zise flautistul, deșteptându-se din somn.

— Rezon, întări jucătorul de meserie.

— Ia ascultă, mă neică, că nu sunt dumnealui, zise căpitanul, arătând spre Tache. Nu mă lua peste picior, c'apoî știți... Asta-î portofelul: unde sunt paralele?...

Cel-lalt puse cărțile jos, își strânse banii și se sculă, uitându-se la Tache și arătându-î din mână pe căpitan.

— Ce-a bătut și ce-a mâncat!... Da când mi-a câștigat anul trecut vre-o trei mii de franci, le-a păpat frumușel fără să i se strepezească dinții. Nu mai avea cap să umbli pe pod de muscalii dumnealui.

— Ba era să te întreb pe dumneata, zise căpitanul, rîzînd.

— A hal..

— Ba zău, spune drept, cât ai câștigat?

— Ce să câștig, mon cher, de la sêracii ăștia!... nu-î vezi că-s toți poeți.

— Eî da, dar ai câștigat de la dumnealui, ai câștigat de la mine... ai câștigat și de la ei 20, 30 de franci.

Cel-lalt nu mai răspunde nimic. Se îmbracă re-

pede și eși din odaie posomorît, parcă ar fi fost el jertfa celor-lalți.

Tache rămase în fața flautistului, galben. Prietenul său se freca la ochi întinzându-se de somn.

— Ce mai noapte a dracului!

— Aî o țigară? Trebuie să fie târziu.

Glasul cu care era rostită această nepăsătoare vorbă, deșteptă luarea aminte a celui-lalt.

— Aî perdut tot?

— Tot.

Flautistul isbucni într'un hohot de rîs, care părea mai strident și mai supărător de cât era, din pricina frigului ce-î enerva.

— Lasă nene, că mâine mănâncî cu mine în ulicioara S-tul Ionică.. Dacă te puî să jocî cu jucătorî de meserie! N'ai vîzut că eî m'am sculat de la masă. Ălă e un hoț de caî..

Tache trecu la el în odaie, fără să mai răspundă nimic. Tremura parc'ar fi fost prins de friguri. Aprinse lumînarea în fugă, își scoase hainele cât putu mai repede, și rămase cu o cismă în mână, uitându-se posomorît înaintea ochilor. Masa de joc i se înfățișă, cu figurile dinprejur, cu țigareta domnului străin, cu un 6 ce trăsese peste 4... Iși aduse aminte că nu se dusesse să vadă pe mamă-sa, și o așa de mare părere de rău i se aprinse în suflet, în cât îi veniră lacrămile în ochi. Din pricină că stomacul îi era prea gol, îi vuiaî în cap fel de fel de sgomote rătăcite. Dar bieteale lui hârtii de câte 20 de lei!.. I se părea că cu ceî 90 fr. pierduți, ar fi făcut atâtea și atâtea lucruri bune; ar fi putut aș-

tepta o lună de zile, până să-și găsească vre-o slujbă, și cu chipul ăsta ar fi încetat de a mai trăi pe spinarea fratelui său. Și prinse a se gândi la câte frumoase fapte ar fi făcut, dacă în adevăr ar fi fost funcționar: ar fi pus pe fle-care lună câte atâta la oparte și după cât-va timp ar fi dat lui Mitică o sumă însemnată, iar frate-său l'ar fi sărutat cu recunoștință; ar fi cumpărat ceva de preț și ar fi trimis cumnatei sale, fără însă s'o mai vadă, ca să-î arate că o desprețuește; soră-sei, mame-sei, la toți le da câte ceva ie gând. Intră sub plapămă tremurând și cu idee de a stinge crâmpeiul de luminare, ce se apropiase prea mult de sticluța de la sfeșnic. Dar o dată intrat în pat, căută firul planurilor fericite și-l înnodă cu isbânda concertului, uitând lumina. Toate aplausele de la Ateneu îi reveniră în minte, cu povestirile violoncelistului despre frumusețile de la Viena, și se văzu artist celebru, în picioare în fața scenei, trăgând arcușul la vale, cu eleganța simplă a lui Sarasate. Însă de odată cei 90 fr. perduți îi răsăriră înaintea, cu o diră de mizerii după dînșii: chiria casei, birtul, un chelner obraznic, cum văzuse pe unul la Oteteleșanu, care cerea să-î plătească ciaiul de cu seară. Iși trecu mâna peste ochi, uitându-se la stelele galbuie ce se coborău sub pleoape dintr'o noapte adâncă, și ascultând tăcerea ce cuprinsese toate cele. Ce tăcere!.. Așa o fi oare în lumea cea-laltă? Și cum sta cu mâna peste ochi, simți sub degetul de la mijloc bătându-î vena de la tâmplă Ce mașină ciudată și trupul ăsta omenesc! Dar dacă n'ar mai bate tâmpla? Și apăsă cu degetul

pe vână, să vadă ce ar fi dacă n'ar mai bate. O durere greoaie în cap îl făcu să-și ridice degetul. Ciudat! Cum de sângele urmează a se tot învîrți? Il mișcă inima. Dar inima cum a început a bate? Un sgomot care păru colosal se prăvăli în auzul lui de pe masa de alături; se spărsese sticla de la sfeșnic. Un fior de spaimă i se urcă pe șira spinării până în firele părului, iar bătăile inimei deveniră rare și puternice. Suflă în hârtia de la luminare, ce se aprinsese, și se acoperi până peste cap să doarmă.

A doua zi dimineața, se deșteptă cu capul vîlvoiș. Toată noaptea, în vis, jucase maca. Era enerzat peste măsură. Femeea veni să-î facă foc și ridică perdeaua de la geam. Lumina zilei, scăpătând în odaie, aduse cu dînsa conștiința deplină a realității. Era pierdut cu desăvârșire. Se așeză în fața sobei și se puse să gândească. Ce era mai bine: să trăiască ca un mizerabil sau să moară! Dacă ar fi putut de odată, așa, să întindă mâinele și să închidă ochii, ar fi făcut-o pe loc. Și întinse mâinele, închise ochii și se rezemă cu capul de spatele jecului. Ce bine ar fi fost să nu se mai scoale! I se iviră în minte mamă sa, frate-seu, soră-sa, plângend. Cu încăpăținarea în durere a naturelor sentimentale, își resuci închipuirea împrejurul acelorași imagini, până îl podidiră lacrămile și pe el. Trupul lui trântit jos; neamul lui tot, îmbrăcat în negru; frate-seu cel bun, suferind din pricina lui,—suferind, dar scăpat de el, plumbul, rușinea familiei; toate acestea îl înflăcărau din ce în ce mai mult, întărindu-l în credința

că trebuie să sfișească odată. Iși șterse ochii și eși afară în coridor, să vadă dacă nu cum-va soldatul căpitanului era pe acolo. Voind să-î ceară un pistol de al stăpânului-său, glumind și făcându-se că era înțeles cu căpitanul. Inșă soldatul lipsia. Se duse singur până la odaia ofițerului, gândindu-se să-l ceară de a dreptul lui. Bătu la ușă, dar nu-î răspunse nimeni. Atunci intră. Căpitanul era eșit de la 7 ceasuri, iar odaia lăsată în grija vistavoiului și, ca tot-d'a-una, deschisă.—El se duse de adrepul la pat și luă unul din pistoalele ce staū încrucișate pe zid. Apoi, fluerând, se reîntoarse la el.

Nu pusese mâna de când era pe o armă, de căta să se joace,—de aceea, respectul, groaza cu care scoase pistolul de sub haină era mai presus de voința lui. Dar prezența unei arme încărcate de a binele, îi întări oare-cum hotărîrea. Aprins, tremurând, luă un petic de hârtie și se puse să scrie fratelui-său. De la cea d'întăiū vorbă «Dragă nene» începu să plângă. Lacrămile îi picaū pe hârtie, întinzând carnea, și cu cât scria, cu atât mai tare îl înneca plânsul. După ce spuse fratelui-său că el nu mai putea trăi, îl ruga să-l ierte de tot rēul ce-î pricinuisse, să-și aducă aminte de el, să nu lase nici odată pe mamă-sa, care atâta făcuse pentru ei, și altele și altele, vorbe profetice, zise cu limbă de moarte. Pecetlui scrisoarea și chieamă pe femees'o ducă la poștă. Când inșă Boris intră, grasă și muncitoare, în atmosfera mormîntală ce i se părea lui că era în odae,—rēmase incremenit, și nu îndrăzni să-î dea plicul, ci îi zise să-î aducă un ceaiū;

cea ce femeea, după recomandările fratelui măi mare, se grăbi să facă. Numaî după ce ea se întoarse, avu curajul să-î dea scrisoarea.

Rămas din nou singur, își turnă ceaiul încet, cu solemnitate; își făcu o țigară, răsucind foaia între degete ca pentru cea din urmă oară, și privind cu milă mâna lui de om viu, care era să se prefacă în ciolan de cadavru. Taina principiului vieții îl neliniști un moment: hotărîrea de a muri îi aducea cu puterea întrebarea «de unde? și unde?» Dincolo, colo sus, în preajma neînțeleșului... Și niște versuri confuze ale lui Eliade îi veniră în minte:

Innalt, măi sus de ceruri, la locul nemurirei,
In sfînta atmosferă luminei celei vii...

Imaginea asta se închegă în măi multe rînduri de bolți albastre, de asupra cărora se desfășura o pajiște verde, unde ar fi fost locul nemurirei, cu stăpânitorul lumii. Își aduse aminte de o mulțime de câmpii pe unde umblase și de un lac de la *grădina cu tei*, dimprejurul capitalei, în care era să se înnece. Un fior de frică îl atinse din zbor pe suprafața pielii, la amintirea apei ce-l acoperea peste cap. Se sculă de la foc și rămase în mijlocul casei, întinzându-se și căscând. Era ostenit. Ideea pistolului îi perise cu desăvârșire din minte, când, apropiindu-se de pat, dete cu ochii de el, întins pe masă. Își zise să se odihnească puțin, și apoi s'o sfîrșească.

Cum puse capul pe pernă, adormi. Ceaiul, căldura. patului, osteneala, îl biruiră.

XII.

De două zile Mimi se ducea și venea de la tată-său fără rost. Plecarea lui Tache o pusese pe gânduri. Neputând să se destăinuiască nimănui, căuta să afle pe apucatele câte ceva, fie de la Anicuța, fie de la Henrieta, întrebându-i toată iscusința sexului și firei sale. Insa Anicuța nu știa de cât că Tache își luase casă cu chirie, iar Henrieta o primea cu răceală, ceea ce o despera. Bărbat-său, căruia încercase să-i ceară deslușiri, o privise cu silă și nu-i răspunsese. Neștiind ce să creadă, instinctul ei personal o mână către rezistență și dispreț. Pe când toți la masă stau cu ochii în farfurii, ea mânca liniștită; eșea fără să zică o vorbă; seara se culca mânioasă, învârtind în cap tot felul de proiecte de apărare. Simțimentul ei pentru Tache, de poftă brutale, se prefăcuse într'o dușmănie sexuală, care o înfură câte odată până la delir. În luminișul de conștiință ce se deschidea ici și colo în sufletul ei cântărea faptul cu un fel de cruzime literară. Tache pentru dînsa nu era de cât un bărbat, ale cărui calități sau defecte erau primite de defectele sau calitățile naturei ei, și nimic mai mult. Și ca să puie o temelie trainică acestui fel de a înțelege

lucrurile, admitea întru sine că dacă i-ar fi fost rudă de sânge, poate că cestiunea s'ar fi schimbat, de și, chiar în acest caz, explicarea științifică a formării celei d'întâtu și celei de a doua moleculă organică, căreia se datorește propagarea spețelor, implică o reproducere incestuoasă.... Judecând sub înfrurirea sexuală, ajungea la concluziuni de felul acesta.

Pe la 6 ceasuri, Mimi intră a casă; când la poartă se întâlne față în față cu împărțitorul, care locuia prin părțile acelea și, trecând, lăsă o scrisoare. Ea își aruncă ochii pe adresă, la lumina felinarului, și recunoscua slova lui Tache. De și pe plic era numele bărbatului-său, nu stete un moment la îndoială și-l desehise.

De la cele d'întâiu liniî înțelese tot, cu iuțea priceperii or-căruî om care așteaptă o nenorocire. Prima ei pornire fu să chiepe pe Anicuța; dar de la ușă se opri. Era mai bine să se ducă singură. Citi încă odată scrisoarea și rămase cu ea în mână, gândindu-se. Ce era de făcut?... Nehotărîrea nu era în firea ei, dar de astă dată simția că-i lipsia îndrăzneala obicinuită. Citi pentru a treia oară scrisoarea, împinsă de un simțimânt de conservare individuală: Tache nu mărturisea nimic. Un moment își lăsă brațele în jos, respirând. Ce s'o întâmpla, întâmpla-se. Inșă cruzimea taptului o revoltă. Prin aceeași secretă simpatie sexuală, de care nu-și da seamă și care o făcea să urască pe băiat cu un ceas mai înainte, când era viu, — acum, când îl credea mort său în pericol de moarte, se simția

ménată către el. Cum se afla, îmbrăcată, eși și se duse îe strada Academiei, unde, după spusele Ani-cuței, știa că locuște Tache.

Eraă 6¹/₂ când femeea deschise ușa și îi dete drumul în odaie. Cu un vël gros pe obraz și de abia respirând, Mimi rămase în întuneric. Inima îi bătea cu putere, și, în cele câte-va secunde ce trecură, i se păru că vede pe peretele din față icoana judecăței din urmă. Neîndrăznind să se miște, de frică să nu calce peste trupul lui, cum și-l închipuia; pe de altă parte nevoind să descoase pe femeie, pe care o găsisse liniștită, deschise ușa din nou, chemă pe slugă și o rugă, binișor să-i dea o lumină și să vină cu dinsa; ceea ce și făcură.

Când intrară cu lumina înnăuntru, Tache era ascuns sub plăpămă până peste cap și pe aceeași parte pe care se culcase. Osteneala, trupească și sufletească, fusese atât de mare, în cât, întinzându-se pe pat, o adevărată cortină de fier i se coborise peste simțuri. Femea îl scutură puțin de mână. El sări din pat, ca un om care are să se ducă la gară.

— Cât am dormit? întrebă el repede.

Femeea zîmbea cu multe înțelesuri, dându-se la oparte și lăsând pe Mimi la iveală.

— Ai dormit destul, coconașule.

Innainte de a vedea pe Mimi, Tache văzuse pistolul pe masă, și, cu răpeziciunea gândului, își aduse aminte de hotărîrea cu care se culcase, de scrisoarea trimisă fratelui-scū, de neputința lui sufletească, și

se duse lângă sobă, șezu jos și-și rezemă capul pe amândouă mâinile, uitându-se la cenușă.

Mimi luă o învelitoare de pe pat și i-o puse pe umeri; după aceea se lăsă pe un genunchiū lângă scaun.

— Tache!... zise ea încet.

El se întoarse și se uită la dînsa.

— Ești bine?.. n'ai nimic? întrebă ea netezindu-l pe spate.

— Nu... răspuse el.

Apoi își întoarse capul iar spre sobă.

Mimi își păstră brațul pe spatele lui și i se lipi cu capul de umăr, fără a rosti nici o vorbă, binișor, cu o pasivitate sentimentală de o rară delicatete. Sensualitatea coloră contururile greoaie ale firei sale sufletești cu nuanțe fine. El se întoarse iar spre dînsa și îi zise:

— Ce vreî de la mine? De ce ai venit iar?

Ea își ridică vëlul de pe obraz șt se uită lung la el. Din chipul ei rumen se desprindea o vibrație de viață puternică, un parfum de frig, înșelat ici și colo de o amintire de heliotrop. Cu gura umedă, întinsă spre a vorbi, încet și de aproape, ea pri-cepu înrîurirea ce o avea asupra-î, și, cu măsură, își retrase mâna de pe umărul lui.

— Eū am primit scrisoarea, — din fericire. Și am venit fără să știū ce fac. Ce groaznice minute am petrecut de acasă până aci!.. Cum se poate să scrii asemenea lucruri?..

El se uită la dînsa, înfiorat de ceea ce scrisese, și deschise gura să-î spuic că voia cu adevărat să

se omoare. Inșă, lipsa de vorbe potrivite, temerea de a nu fi crezut, îl făcu să tacă.

— Cum se poate să te gândești la asemenea lucruri?... Știu că pentru mine n'ai nici un fel de... milă. Dar pentru cei-lalți, pentru dumneata, adăogă Mimi, ridicând glasul.

— Te rog, vorbește mai încet... și scoală-te. Perdeaua e încă ridicată.

Și, înainte de a sfârși vorba, se duse și lăsă storul de la fereastră.

Mimi se sculă de jos și se așeză pe marginea patului, fără a mai zice nimic. El reveni la loc, făcându-se că nu o mai vede. O tăcere de câte-va minute urmă, deopotrivă nesuferită pentru amândoi.

— Ce face mama? întrebă el în cele din urmă.

— E acasă.

Nouă tăcere. Tache ar fi voit să afle dacă mamă-sa știe ceva despre scrisoare, dar fiind-că Mimi tăcea, tăcu și el. Odaia se răcise din nou. El dormise îmbrăcat sub plăpămă, și acum simțea frigul și mai mult. Se ridică de pe scaun, căscând și tremurând.

— Am dormit ca un buștean. Dacă m'am culcat despre ziuă...

— Da ce ai făcut?

— Ce să fac? Proști... Am stat cu băieții la vorbă.

Apoi o întrebă de odată:

— Da mama știe ceva despre scrisoare?

Mimi o scoase din buzunar.

— Uite scrisoarea.

El se înroși și îi veni să i-o smulgă din mână.

Dar, neîndrăznind, încercă să glumească, afectând o nepăsare de viteaz.

— Fie-care om se hotărăște câte odată la asemenea lucruri. Ce gust acru trebuie să aibă moartea.

Ea îl privia cum se plimbă prin casă cu mâinile în buzunar, și se gândea cu nedumerire la ceea ce se petrecea în capul lui. Îi era silă și milă de forma băețească cu care vroia să-și ascundă starea sufletească.

— Bine Tache, zise ea, tu îți dai seamă de succesul ce ai avut alaltă-seară, la concert?

El se opri în mijlocul odăii și se uită la dinsa.

— Ai citit jurnalele?

— Da.

— Le-ai citit pe toate? Bună-oară *Suferințele Omului...*

— Pe ăsta nu l'am citit, fiind-că îmi închipuesc ce trebuie să zică despre mine silnicul ăla de Iluzie.

— Te înșeli. Vorbește cu un adevărat entusiasm. Ba chiar spune că se formează un comitet de prietenii cari să te trimită în străinătate.

— Da?

— Zi să-ți caute numărul.

El porni spre ușe să chieame pe femeie. Mimi se repezi la el și-l apucă de mână.

— Bine ce faci? Vrei să chieamă acum, când sunt eu aici?...

— Ai dreptate.

Ea îl aduse la lumină și îi întinse scrisoarea.

— Uite Tache, ți-o dau s'o rupi, dar cu o condiție: sa nu mai vorbim nici odată de asta.

— Da.

— Te cred încă om serios, bagă de seamă.

El luă scrisoarea și o rupse în miș de bucăți.

— Dacă aș fi eu bărbat!... zise Mimi, și cu talentul tău!...

— Ce-ai face?

— Aș merge înainte, tot înainte. Câte sunt de învățat și de făcut în lumea asta? Ce farmec are viața, când știi să o ieși pe laturea ei bună!... Pentru tine, succesul, renumele în artă; izbânda în viață; fericirea inteligentă;—un întreg viitor strălucit, căruia vrei să-i dai cu piciorul... Ce copil ești!.. Vino încoace să te trag de ureche.

El veni lângă dînsa, zîbind. Mimi se lipi din nou cu capul de umărul lui, plimbându-și firele părului peste obrazul tînărului, ca un motan ce se joacă cu piciorul stăpînului său. Îi vorbea, încet, întrerupt, lăsându-se să fie sărutată și prinzînd ici și colo gura lui din fugă, atîrnându-se greoaie pe spate, până ce căzu lungă pe pat.

— Să nu fii urît... Poți fi foarte fericit... Să nu ai prejudecăți... Ai închis ușa?

Ca un om beat, care aude dar nu prinde tot înțelesul vorbelor, el se pierdea în aceeași vraje de moliciune și de voluptate ca și cea-laltă dată...

Iar acum, Mimi își trecea mâna pe frunte, oftînd încet.

Remasă singură, pe pat, ea se uita în podele, cu o desfășurare de limpeziciune în minte, care îi deschide orizonturi nemărginite. Chiemă pe Tache din nou lângă dînsa.

— Vino încoa, fă-mi plăcerea asta, măcar că nu-ți sunt dragă nici atât... Stați lângă mine.

El se așează pe marginea patului.

— Foarte bine, nu vrei să vii?

— Nu sunt lângă dumneata?

— Bine, bine. Vream să te întreb dacă tu vezi așa de clar și înțelegi lucrurile cu înlesnirea cu care le înțeleg eu, după ce... cum să-ți spuie? după ce ai iubit?

Tache se uită la dînsa, fără să priceapă bine ce vrea să zică. El simțea tocmai contrariul de ceea ce spunea Mimi, dar nu îndrăznea și poate nu știa să-și explice acea simțire.

Ea urma a aiuri, adresându-se lui, dar vorbind mai mult sieși, împinsă de o trebuință puternică de a da fință, cel puțin prin cuvinte, unor vedeni încântătoare.

— E limpede ca notele vioarei tale, de un ideal aproape realizabil. Dacă aș putea întinde o mână diafană, l'aș prinde. Tu nu-l simți?.. Voie, bărbății, sunteți poeți (când sunteți) numai în dorințe și în simțiri artificiale. De ce rizi,—nu-i așa?

Tache o privea zîbind, cu acea obicinuită ironie bărbătească, când femeile fac teorii. El mîngăia cu mîna piciorul ei eșit de sub rochie, dînd din cap.

— Orî nu-i așa? Voie vă puneți la temelia vieții o morală strămoșască, de cele mai multe orî mincinoasă și mai în tot-d'a-una nepotrivită cu esența firei voastre, pe care doriți s'o urmați, dar pe care n'o urmați fiind-că nu este produsul naturii voastre. Tu bună-oară: ești un artist, cu trebuințe sufletești

de o fineță nepricepută de un om de rând. Dacă pășești dincolo de marginile prejudecăților comune, îți pare că ai făcut rău, fiind-că așa zic alții,—dar răul acesta îl vei face din nou, cu cea d'întâiu împrejurare, fiind-că așa zice firea ta. Nu?

— Ba da. Inșă dumitale ți-ar conveni să-ți aplice alții morala asta?

— Fără îndoială.

— Ți-ar plăcea bună-oară să știi că... bărbatul dumitale te înșală?

Mimi se ridică pe un cot și dote din mână cu multă înțelegere:

— E he!.. mă înșală de mult. Adică nu mă înșală: nu mă mai iubește. Și e natural să se ducă acolo unde îl poartă firea și simpatiile.

— Găsești?

— Da firește. Eă ași putea chiar să sufer, și el tot așa ar face.

— Crezi?

— Sunt sigură, și ce să mai vorbim: chiar o face cu cumnată-mea Henrieta.

— Da? Eă nu cred; dar, în fine, nu găsești că cea mai simplă vorbă ar fi să nu facem a suferi pe semenii noștri?

— Nu crezi! Tu nu cunoști pe ipocrita aceea.

Și cum Tache, vorbind, își plimba mâna cu voluptate pe piciorul ei, de la gleznă în sus, ea se ridică din nou pe un cot și-l atinse peste obraz.

— Stați binișor, că mă gândiți. Vino încoace.

Și ea își întoarse gura către el, umedă, poftitoare, și, între două sărutări, îi zise:

— Ce de prostii!.. Asta e viață. Tu îmi ești drag și nu vreați să mă știți nimic. Ați să fiți cuminte, nu-i așa?

— Da.

— Și să nu mă faci copilării.

— Nu.

Intîlnirea lor se sfîrși așa. Mimi eși, friguroasă și veselă, cu o nespusă poftă de mîncare, și se duse acasă. Tache se îmbrăcă și el în fugă, cu o umbră de melancolie în urma ei, dar, ca toți bărbații, fericit de a-și regăsi libertatea.

XIII.

Ciudată vorbă avea Mimi, gândea adesea Tache în urma ei,—ciudată, dar parcă adevărată. De ce să te lupți cu pornirile firei și să vrei să faci excepțiune, într'o societate în care toată lumea e așa cum e, iar nu cum o crezi tu. Și cum oare era ajunsă așa de departe, fiind, relativ, așa de nouă? El se gândea acasă, la mamă-sa, și se găsea într'un element simplu, cinstit, în care toate emoțiunile erau regulate de mai înainte: la paște, la crăciun, duminicile, sau la împrejurări solemne, precum căsătorii, nașteri și altele. Restul vieții, monoton, placid, poate chiar prozaic, dar cu rara calitate de a trăi și mai cu seamă a gândi în el liber, fără secreta temere de necunoscut, ce apăsa acum pe existența lui. Și, cu toate astea, o misterioasă putere îl atrăgea spre cel-lalt fel de viață, al oamenilor noi. O confuziune de generalități științifice, pe cari firea lui le gusta cu deosebire, amestecată cu înclinări de rasă, rămase de la fanarioți sau poate chiar de la strămoșii latini, înlesnea desvoltarea pornirilor fiecărui. Pentru ce Stroescu era un om superior? Pentru că n'avea prejudecăți. Dacă nu-l înțelegea toată lumea, vina era a lumii, care de a pururea rămâne

în urmă. Și ast-fel, înriurit fără să-și dea seamă de articolul din *Suferințele Omului*, i se părea că e bine să iasă din sfera îngustă a trecutului și să înțeleagă pe cea largă a viitorului. Apoi, încet, pe nesimțite, cercul de judecată se strîngea: era să se ducă la Paris, să-și urmeze cursurile Conservatorului mai departe. Imbătat de laudele umflate ale prietenilor, se vedea mergînd în triumf, din concert în concert, din capitală în capitală, ajuns chiar până la curți și palate. Ca toate temperaturile artistice și în special muzicale, începea să afecteze dispreț pentru toate cele-lalte lucruri omenești ce n'aveau raport cu muzica, și să dorească, în secretul inimei, a se înălța până la prietenii cu oamenii nobili. Talentul nu este mai presus de toate? Sonatele lui Beethoven nu sunt închinată celor mai mari nume de pe vremuri?

Însă aceste visuri copilărești urmau a se face tot în odaia din strada Academiei. Așteptînd formarea comitetului care trebuia să-l trimită la Paris, Tache se ducea din când în când pe la mamă-sa, ciupindu-î câte zece lei, apoi câte cinci, apoi câte mai puțin, pînă ajunse să iea de la Anicuța câte un franc, din economiile ei de fată. Devenise inevitabil în toate seratele muzicale și toate concertele artiștilor scăpătați. Legase prietenie adîncă cu capuțiști, și cu vremea el însuși fu numit membru al acestei societăți de temperanță silită.

Cu Mimi se întâlnea, ca și mai înainte. Intimitatea lor era țintuită în marginile uncii jene secrete: la el, rușinea de a se găsi în fața singurei persoane

care cunoștea încercarea copilărească de sinucidere; la ea, ironia neînălăturabilă a femeii, către bărbatul lipsit de energie și prea naiv. Dar jugul sentimental mergea înainte.

Cât despre emoțiile ce încercase când cu hotărîrea de a sîrși cu viața, reproducerea lor în amintire le ștersese puterea, și nu rămăsese din ele de cât dorința de a nu și le mai reaminti. Când și când, icoana plastică a jucătorului de meserie i se deștepta în fantazie, făcînd să tresară o fibră de demnitate. Dar cu lunile ce treceau, împreriările din urmă tot mai mult se îngropaū în întunericul uitării. Zilele aduceau neîncetate decepțiuni, cum se întîmplă tuturor naturilor vizionare cari vor să devie practice. Cu timpul, frate-său putuse să-î dobîndească un loc la Dacia, pe care-l primi numai în așteptarea comitetului de amici ce trebuia să-l trimită la Paris: Seara cînta în orchestră, cât ținea opera, iar restul anului umbla din cafenea în cafenea sau din birt în birt, cu clica de prieteni pe cari îi cunoaștem. Se înțelege că Stroescu uitase de a doua zi făgăduiala de a-l trimite în străinătate; în schimb însă *Suferințele Omului* îi deschiseseră coloanele pentru cronică muzicale. Câtă-va vreme această îndeletnicire îi păru foarte plăcută; dar neavînd temperament de critic, sau lăuda prea mult, sau sfășia fără milă, ceea ce îi aduse o mulțime de nemulțumiri.

Și așa, încetul, cu încetul, devenia om.

Despre frate-său Mitică pe care nici odată nu-l judecase, acum gîndea că e un creștin ca toți cel-

laltî, cu patime și mizerii ca orî-ce muritor. La ideea că ere înamorat de Henrieta, se simția ridicat pînă la el, cu drept de a-l privi în față, gata a-î răspunde la orî-ce observație. Dar era ciudat cum aceste lucruri numai le gîndea, fără ca vre-o dată să le exprime. Surisul blînd și necăjit de supcărîri al celui-lalt îl făcea să amuțească. Când din întîmplare îl întîlnea pe stradă, fără să-l poată ocoli, tot-d'a-una se roșea câte puțin. Figura blajină a lui Mitică lua o expresie de seriozitate tristă de câte orî se găsea față de Tache: pentru el, fratele mai mic era un om iremediabil pierdut. Chiar de la concert înțelesese aceasta, dar, neavînd putere să meargă împotriva curentului obștesc de laude, tăcuse. O vagă îndoială de ceva necorect, de care nu-și da seamă, îl cuprinsese, de cînd văzuse că Tache revenea acasă, și mai cu seamă de cînd Mimi în familie acorda lui Tache o protecție silnică și parcă desprețuitoare.

Cît despre el și Henrieta, rămăseseră aceeași. Șarlîi chema «cei două creștini». De la plimbarea în sanie, Henrieta strinsese mreața dorințelor pustii, ce se întinseseră departe, la o prietenie cu totul pămîntească. Ce taină rămăsese în sufletul ei, dînsul nu putea ști. Pe nesimțite, ea readucea lucrurile la formula lor obicinuită, căutînd a le colora cu o notă prozaică, spre a împedica orî ce fel de a-prindere sentimentală. Se urma un proces de distrugere. Cu fineța naturei sale, înțelesese că între Mimi și Tache se petrecea ceva, oribil. infam, și asta fu într'însa semnalul uncî schimbării tot mai

lăuntrice, mai ascunse, pe care Mitică o primia cu supunere.

Intr'o zi, acesta intră la dînsa cu o carte sub-suoară.

— Ți-am adus ceva de citit.

— Da? Bravo, tocmai mă trudeam cu un roman nou de Bourget. Ce neînțeleasă s'a făcut lumea! E un om cu mare talent, dar bolnav, care zugrăvește o societate plină de infamiї, căutând s'o scoată albă ca zăpăua cu psihologia în mână...

— Cartea mea e vechie.

— Ia să vedem.

El i-o întinse, zîbind. Ea citi titlul, și după aceea ridică ochii spre el, cu o umbră târzie peste luminele negre.

— Am cetit-o de mult. *Le Lys dans la vallée* e unul din vechile mele romane ce mă făceau să plîng. Hc, Balzac!..

El o privia duios, cu nesiguranță, vrînd parcă să spuie ceva.

— Dar, cum s'a înnemerit... cu numele.

— Da,—însă nu și cu persoanele.

După aceea, punînd cartea jos, luă un scul de lână roză și i'l dete.

— Miticută, întinde mâinile să depănăm lâna asta.

